

САКСАГАНЬ

АЛЬМАНАХ

Проза:

В. Стецюк

Залізний посох...

А. Глянцева

ОПОВІДАННЯ

Е. Платонова

Рыжая Соня

Поезія:

Л. Сидоровська

Г. Туренко

О. Колоколов

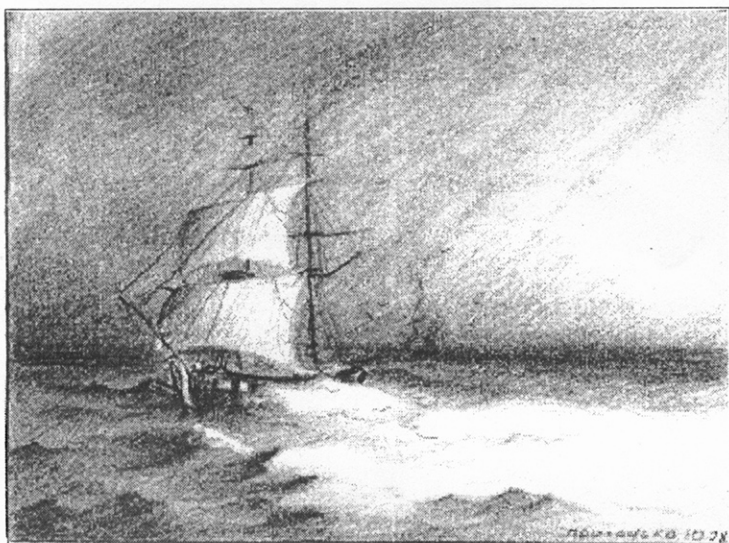
Л. Баранова

С. Учитель

1998

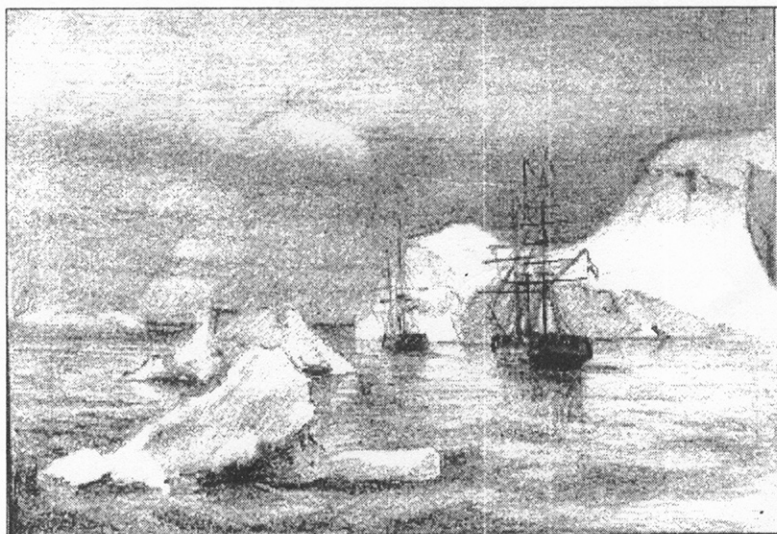
Галерея "Саксагани"

Юрий ТРИХОДЬКО

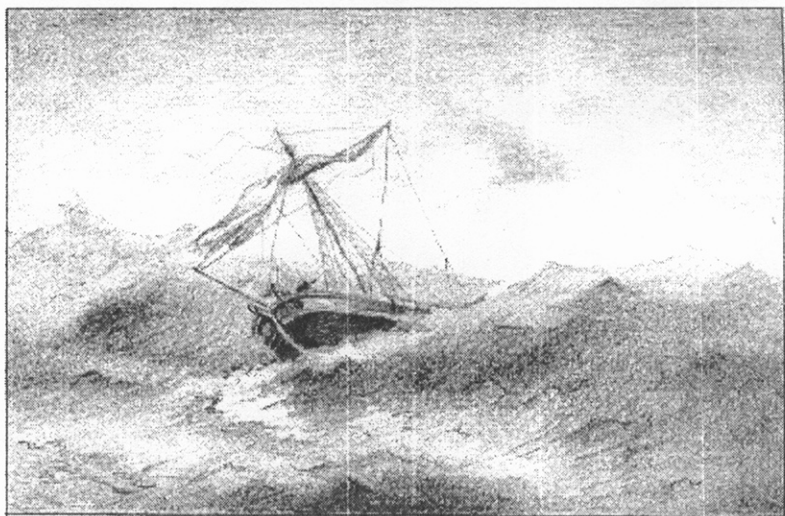

Дождь на море

*Экспедиция
Беллинсгаузена
в Антарктику*

Седые волны океана

САКСАГАНЬ

В НОМЕРІ

Проза:

Володимир Стецюк Залізний посох, або Місто Диявола	5
Катерина Верещагіна Найда	27
Алла Глянцева Оповідання	33
Евгенія Платонова Рыжая Соня	42
Йосиф Шелепень Листопад	51

Поезія:

Людмила Сидоровська	3
Григорій Туренко	29
Два стихотворения (А.Прохоров, К.Руденко)	36
Олег Колоколов	37
Любов Баранова	38
Софья Учитель	52

Публіцистика, мистецтво, краєзнавство, критика

Колонка редактора	2
Літературні конкурси "Саксагань – 98", "Проба пера"	40
Наталья Полторацкая, С широко распахнутой душой	53
Александр Мельник, Легенды родного края	54
Світлана Бреус, "Я к вам лечу воспоминаньем..."	56
Василь Амброз, Роздуми над непобаченим та непочутим	57
Любовь Коваленко, Тайна зеркала	58
Наталія Шопяк, Кличе море з тайників душі	60

ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНІЙ ТА ПУБЛІЦИСТИЧНИЙ АЛЬМАНАХ № 1 (23) – 1998

Видається з червня 1991 року
Твори друкуються
українською та російською мовами

В.о.головного редактора
А. Липицький

Громадська редакційна рада:

Берлін В.М.
Вербовий М.В.
Винокурова В.І.
Воронова Т.П.
Гуреїв О.І.
Дабіжа М.К..
Камінський Ю.З.
Клімов М.Т.
Миколаєнко М.А.
Мусатова Г.І.
Радченко В.В.
Сич Ю.П.
Учитель С.С.

1'98

В пути не мешает оглянуться

Всегда во всем есть начало и конец. В любом деле, в событии, в приключении, в жизни. Ничто не длится вечно, даже существование звезд, планет, - астрономы сфотографировали картину жуткого столкновения двух галактик во Вселенной, и невозможно даже представить весь ужас происходящего в тех далеких мирах.

Все в конце концов прекращается - война, голод, тяжелое путешествие, сладкий медовый месяц, работа, игра. Единственное, что не имеет предела, не завершается никогда, существует вечно - это человеческая мечта. Она живет, даже когда исчезает, уходит в прах ее автор, ее создатель. Если эта мечта воплощена в творениях искусства - в скульптуре, музыке, слове - она переживает своего создателя и несет в сердца других людей смутное ощущение несбыточного, недостижимо-прекрасного.

Но - это присуще мечте гениев, а Создатель отправляет их на нашу грешную Землю все реже и меньше, поскольку человеческое сообщество сбилось с пути истинного и идет все упрямей к самоуничтожению, не слушая ни гениев, ни самого Господа.

Что же говорить тогда о простых тружениках пера, к которым отношу себя? Моя мечта осуществилась, я сделал для своего города то, о чем много передумал, работая вдали от отчего дома, на краю земли - Чукотка, Колыма, Крайний Север были моим домом десятки лет. И когда возвратился, мне показалось нелепым, что такой гигант, мегаполис, издевательски называемый районным, город, по населению превосходящий добрую половину областных центров Украины, не имеет своего литературного журнала. В Магадане, который в десять раз меньше Кривого Рога, литературный журнал выходит еще с предвоенных лет. Да и писательская организация там насчитывает полтора десятка литераторов, и имена многих из них стали известны далеко за пределами столицы Колымского края.

Я рад, что моя мечта осуществилась. Город получил альманах "Саксагань", мою идею поддержали городские власти, помогали выпускать первые номера многие люди. А, главное, в городе оказалась большая группа талантливых прозаиков и поэтов, которые поначалу восприняли мой призыв создавать журнал как фантастический, но затем помогали, наполнили страницы альманаха строками добротных стихотворений, хорошей прозы. А уж когда стали выходить приложения к "Саксагани" книжечки авторов Криворожья, я мог считать свое дело сделанным. Мечта осуществилась, не умерла, она живет в страницах альманаха и книг, она может считаться безымянной, меня это не очень волнует. Противно, когда начинаются разговоры о том, кто больше, кто меньше сделал. Главное - сделать. Альманах уже не вычеркнуть из истории города, полсотни книг местных авторов нельзя не замечать, даже если очень хочется.

Да, ведется мышиная возня вокруг альманаха, кое-кому хочется сделать его рупором узкого круга людей, решающих - этого будем допускать, а этого - нет. Не потому, что он пишет плохо, безграмотно, коряво, а - не так, как мы. Или - почему по-русски?

Группо все это. Талант можно зажать, покалечить, даже

уничтожить, но бездарность, серость, как бы ее не превозносили, какими бы красивыми буквами не печатали, останется бездарностью и серостью. А если этого не заметят сегодня, то время отомстит безжалостным забвением. Или, что еще жестче, - насмешкой.

Готовя в этом номере материал, посвященный 50-летию безвременно ушедшего от нас Виталия Семки, я подумал, насколько права автор статьи, С.Бреус, напоминая, что "никто не знает своего часа". И представил, как плохо, если уйдешь и не успеешь даже попрощаться, поблагодарить всех, с кем пришлось работать - и тех, кто был другом, и тех, кто не желал быть им, но работал профессионально, серьезно, ответственно.

На долгом жизненном пути мне пришлось работать в чрезвычайно сложных условиях, на ответственных должностях, порой с людьми, у которых был плохой характер, вздорный, неуживчивый. Но если эти люди знали свою работу и честно ее делали, я никогда не конфликтовал с ними, хотя должность мне это позволяла. Человек должен себя выразить в деле. А то, что он - не ангел, - что ж, все мы такие.

Кое-кто упрекал меня в диктаторстве на должности редактора. Редактор обязан отстаивать свое кредо, иначе быть не может. Лицо журнала определяет редактор, как лицо оркестра - дирижер, лицо театра - режиссер. Что из этого получается, судить тем, кто оценивает готовую продукцию - спектакль, журнал, книгу. Конечно, в работе не без промахов, ошибок, их просто нужно видеть или соглашаться с теми, кто эти ошибки замечает, и - не повторять.

Я не хочу выпячивать вопрос двуязычия в альманахе. Это - тоже моя осуществленная мечта: ведь я сын своего города, а он всегда был и остается двуязычным. Как же дитю городскому говорить только на одном из двух своих языков?

Как-то на встрече с читателями меня спросили: вот сейчас такое трудное время, альманах, книги выходят с трудом, поддержки все меньше, интерес к печатному слову падает, а вы все равно занимаетесь этим. Зачем?

Ответ здесь прост: если не заниматься никому, будет еще хуже. А так остается мечта, живет, трепещет. В нашем городе, наверное, легче осуществимая, нежели в других, поскольку существует поддержка городских властей, в первую очередь мэра Ю.В.Любоненко, причем, не просто похлопыванием по плечу, мол, старайся, дружок, а реально, ошутимо.

И еще спросили меня: скажите, вы - человек счастливый? Я ответил: "Да", а потом подумал, что был слишком категоричен. Просто я - человек, осуществивший свою мечту и живущий ею.

Да, хочется, чтобы выходили книги, которые лежат в рукописях. Но кто из литераторов этого не хочет?.. Вот помогли мне в "Криворожгазе", - спасибо огромное, успеваю поблагодарить, мое "Восхождение" живет.

А прощаться заблаговременно, может, не следует?

Анатолий Литицкий

Людмила СИДОРОВСЬКА

Поезією "хворію" ще з дитинства. А спробувати ступити на цю стежину дозволила собі недавно. Перед красою, в усіх її виявах, схиляю голову. Природа, високопробна музика, глибокі вірші, картини, театр - зачаровують і лікують. У ставленні до життя декому здаюся максималісткою. Можливо й так. Хоча напівтони теж визнаю.

Л. С.

* * *

Круг весільний замкнула свіча,
Кінь баский вже чека наречених,
Мене вечір з віршами вінча...
Що шукаю в союзі шаленім?

Може, скрипку, що серце навпіл
Розриває, а душу лікує?
Може, хочу злетіти, а сил
Не збрала? Бракує, бракує...

Може, папороть-квітку в руках
Потримати - нестримне бажання?
Може, праведне слово як знак
Мрію спраглим віддати на світанні?

Може, випаде біди стрічать
І під біль підкладать свої руки?
Мене вечір з віршами вінча...
Чи на щастя, чи, може, на муки?

* * *

Розкroєний на дві малі планети
Мій всесвіт-світ.
Гублю між зір суєтно-трафаретний
Смугастий слід.

ТУТ ЗАБУДУТЬСЯ ЗРАДА І ЗЛО

Мої планети, як два різні світи,-
Свій хрест несучи.
Кров на душі я, непокірна, витру
Зійду в росу.

Шукаю слід, загублений струною,
В траві важкій.
А пам'ять палить, зболена, за мною
Мости хиткі.

* * *

Розбрелися думки - не зібрати,
Наче вівці без пастуха:
Ось мій борг, терези, на них - плата,
Ось вівтар - сповідаюся в гріхах...

Де мій праведний путь, а де грішний?
Розберуся сама, а чи ні?
Щоб розтануло снігом торішнім
Все, що досі боліло мені.

Розрізняю серед кривди і фальші
Ключ джерельно-святої води?
Від невіри, підозри, від наших
Слів пустих, Боже мій, відведи.

* * *

Вона із синього туману,
У ній ні зради, ні обману -
Тендітне у вінку дівча.
Босоніж росами ступає,
Купається в бузковім маї,
В моїх віршах зорю стріча -

Моє віри тиха мрія...
Вона заступиться й зігріє,
Як серце цвяхом розіпнеть.
Вона моя хрещена мати,
І тільки їй дозволю знати,
Куди мій путь і з ким мій путь.

* * *

Як на сповіді в Бога,
Я притишую кроки
В заповіднім краю давнини.
Та немає вже хати,
Тільки вишні кристалі
І у косах пасмо сивини.

Заросла споришами,
Заблукала з роками
Із дитинства стежина моя.
Лише спомин лелекою
Над барвінком з далекого
Й тихий росяний смуток кружля.

Попросила б прощення,
Та з своїм одкровенням
Я спізналась - розради нема:
Не стрічають ні вишні,
Ні дуби рясно-пишні.
І стою невізнана, сама...

Як на сповідь до Бога,
Нас вертає дорога
До криниці з ключем-джерелом,
Де постою хвилину я,
Де побуду дитиною.
Тут забудеться зрада і зло.

* * *

Хто я? І звідки? З морського прибою?
Чи зірки далекої відблиск миттєвий?
Хто спланував нашу зустріч з тобою,
Щоб почувала себе королевою?

Хто я? І звідки? І чого я варта?
Куди пролягли мої роси-дороги?
Підтримає в леті зоряна карта
Чи в кров розіб'ю свої босі ноги?

Хто я? Чи зможу залишитись слідом?
Чи загублюсь незбагненна й розіп'ята?
Нагороди мене, доленько, гідом.
Щоб не блукати, шляхи мої висвіти.

* * *

Розлетілися-розбіглися
На три сторони дороги.
І тополі три схилилися
Коло отчого порогу.

Три пташини з синім вереснем
В вирій зоряний полинули.
А в листах, що пахли вереском,
Три прощальних слова кинули.

Заніміло серце батькове.
Задошили очі в мами.
Вмить померхло поле макове
За припишклими дворами.

Розлетілися-розбіглися
На три сторони дороги
Та чекання поселилося
Коло отчого порогу...

* * *

Іше слова, мов рани, кровоточать,
Іше пісні, мов сірий сум, тужні,
А я вже в ранок повернула з ночі -
Десь там ледь-ледь замерехтів мені.

Я душу принесла розверсту й грішну,
Щоб він омив у чистім ручаї,-
І забрунькують квітом хворі вірші,
І зорі упадуть в пісні мої.

* * *

Навпроти сонного вікна
Завмерла жінка сиротливо.
І тільки красень місяць хтиво
На неї з ночі поглядав.

Вп'ялася в тишу у німу,
Вся обгорнулася чеканням.
Вона до самого світання
Летіла в безвість, у п'їтму.

А те заплакане вікно
Ставало самотнім свідком,
Що не спішать сюди нізвідки
Уже давно, уже давно.

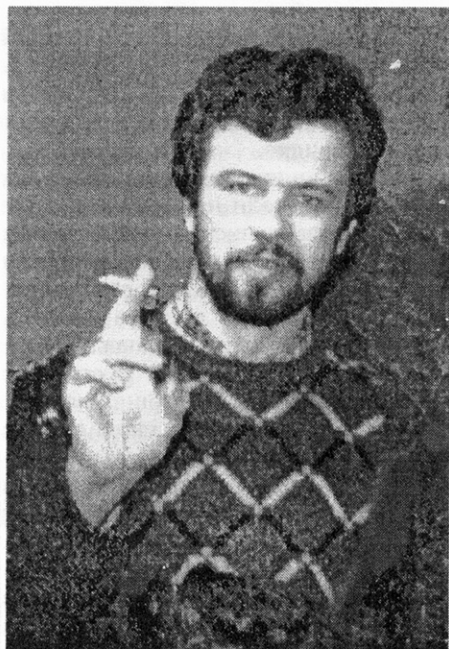
* * *

Вірші спантеличені -
Думи розтривожені,
Бо писались в відчай
У саду нехоженім,

Де судилось стрітись
Таїні з неспокоєм.
Й нікуди подітись
Вже війнуло холодом.

Стрілися й розсталися
Душі опечалені,
А в саду залишилося
Тільки листя спалене.

Володимир СТЕЦЮК

Володимир Стецюк, журналіст, поет, видавець, написав не зовсім звичний прозовий твір. В ньому поєдналися філософсько-містичний погляд на сучасність, реалістичні картини нашого сьогодення і легенди далекого минулого, фантастичні замальовки підземного світу і роздуми космічного масштабу. Як і у всякому лірико-філософському творі, в повісті йдеться про неперехідні цінності життя - вірне кохання, творчість та пошуки сенсу земного буття.. Сподіваємось, що повністю твір В.Стецюка невдовзі буде надруковано окремою книжкою, яка знайде і у нашому місті, і за його межами справжніх шанувальників літературної творчості талановитого земляка.

ЗАЛІЗНИЙ ПОСОХ, АБО МІСТО ДИЯВОЛА...

ФРАГМЕНТИ З ПОВІСТІ

*Світлої пам'яті
Олександра Миколайовича Поля
та Бориса Миколайовича Мозолєвського*

Частина перша

"Я знаю діла твої, і що де ти живеш,
там престол сатани".

Апокаліпсис. 2. 13.

1

Віктор Гамаюн знову ночував у майстерні. Вірніше всю ніч, як завжди, працював, а задрімав десь на світанку, коли в запиленому і затягнутому павутинням вікні вже починало сіріти. Знетомлено прилігши на засмалцьовану канапку біля мольберта, він відразу ж провалився в безодню, в якій навіть не було сновидінь, а лише якесь солодке відчуття занурення в глибоку темряву. Сновидіння, від якого він прокинеться збентеженим, і яке, немов землетрус, сколихне й переверне усе його життя, прийде до нього трохи пізніше...

А тим часом дещо про нашого героя, який ось уже декілька років малює одну і ту ж картину, і якого товариші і знайомі відверто вважають великим диваком.

Почалося все з того, що наш герой, як це личить справжнім героям, в свій час палко закохався. І подарувало йому це кохання найшасливіші дні незбагненно-шалених почуттів і довгі роки відчаю і смутку. Було це в пору безтурботного студентського життя, коли кожен день починався і закінчувався так, як це могло бути тільки у безтурботних студентів.

Вони навчалися в одній групі педінститутського худграфу. Побачивши одне одного ще біля приймальної комісії, Віктор і Оксана відразу ж зрозуміли, що бути їм разом. Вся залита сонцем, вона стояла в коридорі біля вікна і розгублено передивлялася папери, розшукуючи серед них якийсь важливий документ. Він підійшов до неї і сказав:

- Мені здається, що ми будемо разом... Гм... Навчатися.

Вона здивовано подивилася на нього - їх щиро відкриті очі зустрілися і відразу ж все зрозуміли.

- Коли ти все знаєш, то тримай,- довірливо сказала вона, посміхнувшись лагідними ямочками своїх щік, і простягнула йому свою сумочку, яка заважала їй впоратися з документами.

Вона стояла в яскравому сонячному саяві в білій прозорій сукні і здається все в ній - і очі, і вуста, і вогняне іскристе волосся, і тонкий тендітний стан,

випромінювало ту незбагненну енергію краси, яка відразу ж пронизує все єство і заволодіває почуттями.

Саме це і відчув тоді Віктор Гамаюн, незграбно тримаючи сумочку незнайомої дівчини, яку, здається, знав усе своє життя. Вони разом зайшли до приймальної комісії, разом подали документи, разом завітали до молодіжного бару, і вже ніколи не розлучалися. До того самого дня, коли...

Немов у солодкому мареві промайнули дні екзаменаційних іспитів, які було пройдено успішно, хоч готуватися, звісно, вже було ніколи. Майже весь час вони присвячували одне одному і, як справжні закохані, нікого й нічого не помічали навколо. З першої ж шаленої ночі їх кохання, яку Віктор запам'ятав на все життя, вони потрапили в полон ще ніколи неznаної пристрасті, і, як їм тоді здавалось, цей солодкий полон буде тривати довго-довго - віки.

Тоді біля Саксагані під вечірніми зорями, що водили свій одвічний танок над водою, їх вперше об'єднав поцілунок. Вони жадібно пили з вуст одне одного дешево, але напрочуд смачне вино, зливаючись в безкінечному дотикі "янюкої ніжності, поки їх оголені тіла, змочені вечірньою россою, не сплелися в гачучій пристрасті, що не вщухала до самого ранку, як не проймала їх ніч прохолодою.

Потім вони малювали цю ніч свого першого кохання, коли об'єдналися їх тіла і душі з самим подихом природи. Малювали свої ночі і дні, сповнені великої жаги до життя і щастя. Але прийшов той день... Як же ж багато забрав він! І тишу творчих занять в інституті, і богемні вечори художніх майстерень, і гамір перших виставок в молодіжному клубі, і поїздки на етюди, і всі дні їх кохання...

Все сталося несподівано. Оксана запросила його на день народження своєї старшої сестри Ірини. Святували в ресторані "Рудана" і, як виявилось, були запрошені лише одні дівчата. Тому сестра, побачивши Оксану з Віктором, здивовано і, як йому здалось, трохи неприязно закаркала губи, приймаючи їх вітання, квіти і подарунок - чудову роботу їх однокурсника, виготовлену з напівкоштовного місцевого мінералу "кошаче око".

Але ніяковість моменту розтанула після першого ж тосту, який Віктор, як єдиний чоловік в компанії, промовив на адресу іменинниці. Промовив щиро й дотепно, навіть віршами закінчив, як потім з'ясувалося, своїми. Після тосту в залі відразу ж залунала музика, і Віктор запросив іменинницю на танець. Під час танцю чомусь напружено мовчали, і лише під кінець Ірина запитала, чи насправді у них все так серйозно, як розповідає Оксана. Віктор вдавано несерйозно відповів, що більш серйозних стосунків, ніж у них, не буває.

- Знаємо ми вас, мужиків, які ви серйозні, - скептично зітхнула Ірина, повертаючись до столу після танцю. А то дивись, Оксана дівка гарна, ще й вкрасти можуть.

Звичайно, Віктор тоді не звернув уваги на цю жартівливу фразу. Деякий час йому доводилося розриватися між дівчатами, що по черзі лукаво запрошували його на "повільні" танці, і лише коли вони познайомилися собі у залі партнерів, Віктор і Оксана, яка спочатку вдавала, що трохи образилася

на нього за неувагу, змогли нарешті побути разом. Вони довго танцювали, вже не розрізняючи ні "повільних", ні "швидких" танців, а лише горнулися одне до одного, поринаючи в солодкі обійми свого кохання.

- Вітю, ти ніколи мене не залишиш? - несподівано-тривожно запитала Оксана.

Звичайно, він тоді відповів їй, що ніколи-ніколи не зможе цього зробити, навіть не підозрюючи, що це може статися так швидко.

Забувши про іменинницю та її гостей, вони ще довго танцювали, потім вибігали на вулицю цілуватися і попалити, а коли повернулися до гурту, то помітили деякі зміни. До їхнього столу, з порожньою пляшкою шампанського і майже випитою горілкою, було приставлено ще один стіл з декількома невідкоркованими пляшками шампанського, коньяку та коробкою шоколадних цукерок. За столом сиділи двоє таких собі простеньких на перший погляд літніх чоловіків, які щось весело розповідали дівчатам і ті час від часу вибухали дружнім сміхом.

Прийхід Віктора і Оксани зустрів загальною увагою і відразу ж запропонували випити за здоров'я іменинниці. При цьому підскочив лисуватий і кругленький, як м'яч, Сергій Іванович - так звали одного з новоприбулих - і розказав веселу притчу про те, яким краще бути у житті: здоровим, розумним, гарним чи багатим, з якої, звісно, виходило, що треба бути все-таки багатим, який все інше може просто купити.

- І хоч з усього видно, що ні краси, ні здоров'я, ні розуму тобі купувати не треба, я бажаю тобі, Іринко, самого найголовнішого в житті - багатства, бо навіщо ж тоді врода, розум і здоров'я, коли немає найголовнішого, - з пафосом завершив промовник і перехилив келих шампанського під дружні оплески присутніх.

- Все це дурниці, - несподівано заперечив йому більш поважний приятель - сивочолий і кремезний Петро Семенович.

Витримавши паузу, він чомусь пильно подивився у бік Оксани і продовжив:

- Головне для жінки - мати вроду, і щоб на неї клінував достойний чоловік. Отож, моя дівчинко, я хочу випити за те, щоб на твою вроду... - При цьому промовець знову подивився на Оксану, і це вже помітив не тільки Віктор, а й усі присутні. - Спокусився добрий муж, який зможе покласти до твоїх ніг і багатство, і силу, і розум.

- Браво! Ми приєднуємось до цього тосту, Ірино! - завершували дівчата і збуджено заплодували.

Віктору не сподобався ні перший тост, ні другий, так само, як і несподівані гості, а найбільше те, як дивився цей Петро Семенович на його Оксану.

- А тепер, дівчата, - знову підскочив енергійний Сергій Іванович, взявши на себе роль тамади, - танці до упаду! Сашок, музику!

Сергій Іванович ледь помітно махнув рукою у бік ансамблю, і той усмавив запальну енергійну мелодію, яка відразу ж підхопила з місць ледве не півзали. Зірвалися танцювати й дівчата. За столом лишилися тільки Віктор з Оксаною та Петро Семенович.

- Вітю, ходім,- благально подивилася на нього Оксана і нетерпляче потягнула його за руку. Але Віктору вже не хотілося ні танцювати, ні веселитись. Єдиним бажанням було - забрати звідси Оксану і завітати десь до весняного парку або до товаришів у майстерню - подалі від цієї кабацької задухи.

- Танцюйте, танцюйте, юначе, поки танцюється,- сказав поблажливо Петро Семенович, запалюючи дорогу цигарку.- В такому віці не варто відмовлятися від того, що дарує тобі життя, бо з роками таких дарунків буде все менше і менше.

Віктор і Оксана влилися до гурту танцюючих і відразу ж опинилися в центрі кола. Якою тільки прекрасною була в цьому танці Оксана! Вона просто зачаровувала своєю виразною принадною емоційністю - її рухи були то вибухово-пристрасними, то повільними і ніжними, її очі світилися то полум'ям натхнення, то покривалися серпанком якоїсь невимовної туги, то зблискували такими пустотливо-веселими іскрами, які, здається, могли запалити вогонь в серці кожного з чоловіків, які тільки були тоді в той вечір у ресторанному залі.

Збуджена і розпалена, вона упала в його обійми, коли мелодія нарешті скінчилася, і Віктор довго шепотів їй найпалкіші і найніжніші слова, які тоді плинули з його душі і серця:

- Оксано, люба, я хочу швидше піти з тобою звідси! Я хочу залишитись з тобою наодинці, щоб віддати тобі свою любов і ніжність, яка вже летіє через край мого серця.

- Зачекай, милий, мені так хороше тут з тобою. І потім, я не можу лишити сестру одну. Вона просила мене не залишати її.

Вони ще пили коньяк і шампанське, якими щедро усіх пригощали Петро Семенович та Сергій Іванович, слухали їх тереvení і брутальні анекдотики і знову танцювали. Та Віктор весь час відчував, як масний погляд Петра Семеновича невідступно слідкував за Оксаною. Йому було страшенно неприємно й огидно від того, що цей літній нахаба сміє так відверто похитливо дивитися на його Оксану, ніби він вже торкався до неї своїми безсоромними руками.

Віктор сказав про це Оксані, але вона його заспокоїла, мовляв, нехай собі, може старому те й лишилося, що тільки дивитися на молодих дівчат.

Вечір в ресторані вже наближався до кінця, хоч помітно підігріта спиртними напоями і танцями публіка жадала продовження свята, вимагаючи від музикантів чергового повтору якогось ресторанного шлягеру. Але по кутках вже допивали і доїдали, і офіціанти квапилися розрахувати своїх клієнтів поки музиканти не об'явили останній танець і в залі не здійснювся звичний переполюх з традиційними непорозуміннями й розборками.

- Запрошуємо всіх униз до коктейль-бару! - несподівано запропонував Сергій Іванович, коли Віктор і Оксана повернулися до столу після танцю.

Дівчата сприйняли пропозицію з неабияким ентузіазмом, та зрештою хтось із них схаменувся:

- Але вже пів на одинадцяті і ресторан незабаром зачиниться?

- Мадам, не хвилюйтеся - все буде гаразд, не пожалкуєте. Недоторканість гарантуємо, - жартівливо запевнив Сергій Іванович. - Просто у Петра Семеновича сьогодні чудовий настрій. Йому дуже сподобалася ваша компанія і він хоче вам віддячити. Уважте старому.

Дівчат довго вмовляти не довелося. Віктор стиснув руку Оксани; нагадуючи про те, що їм треба йти.

-Зараз, я поговорю з сестрою,- по-змовницьки прошепотіла вона і підсіла до Ірини.

Спостерігаючи за сестрами, що як ті горлиці воркотіли між собою, Віктор відзначив про себе, які ж вони все-таки різні. Обидві вродливі, але темноока смаглява Ірина здавалася більш приземленою і суворою. Він відчував, що за її холодною вродою ховається твердий буденний розрахунок, який точно знає ціну її спокусливій принаді. Життя вже встигло накласти на її зовнішність ледь помітний відтінок повсякденного практицизму, хоч в очах іноді виблискували невгамовні вогники, здається, готові спалахнути вулканами неприборкованої пристрасті.

Оксана ж, навпаки, була занадто емоційною, широко відвертою і довірливою, навіть трохи легковажною. Але її легковажність була такою наївною і чистою, як чарівна блакить її очей, незрадливою, як її світле обличчя і полум'яна посмішка, гарячкуватою й запальною, як її вогняне волосся. І хоч зовні ця вогнянокоса юнка вже виглядала надто привабливою вродливою жінкою, на яку спокусливо поглядали чоловіки, в її душі було ще стільки дитячого.

Оксана якось розповідала Віктору, що вже декілька років вони живуть з сестрою без батьків, які загинули в автокатастрофі. Якийсь місцевий бонза, повертаючись з елітної п'янки, налетів на перехресті на їх старенького мотоцикла, в одну мить перекресливши їх життя і знівечивши долі їх дітей. А його, ледь тепленького, з недоїденими шашликами і недопитою горілкою в салоні новенької "Ниви", сановні друзі в погонах швиденько відвезли до лікарні, де він вдало симулював інфаркт, благополучно уникнувши таким чином неприємностей. А бідним дівчатам... Добре хоч підприємство, де працювали батьки, допомогло поховати серцевих.

Ірина вимушена була залишити інститут народного господарства і пішла працювати в торгівлю. Завдяки їй, власне, Оксана без проблем закінчила школу, вступила до інституту.

Ось вона пригорнулася до сестри, щось шепоче їй на вушко, а та хитає головою, гладить її вогняне волосся, а погляд блукає десь далеко-далеко.

Нарешті Оксана повернулася до Віктора.

- Розумієш, - говорить вона до нього трохи винуватим голосом,- Ірина хоче ще трохи посидіти. День народження все-таки. Давай зробимо їй приємне.

У підвальчику коктейль-бару, куди усі згодом спустилися у супроводі Сергія Івановича та Петра Семеновича, стояв міцний запах кави, спиртних напоїв, дорогих цигарок та анаші. Через густу димову завісу ледь пробивалося світло кольорових ліхтарів та світильників, а за столиками ворушилися якісь примарні тіні очманілих відвідувачів.

- Толик! - клацнув пальцями пруткий і жвавий Сергій Іванович до бармена - елегантного чорнявого молодика в червоному жакеті і з чорною бабчкою на сніжно-білій сорочці. Той миттю виринув з-за стойки і за хвилину звільнив для почесних гостей столик, випхавши на вулицю двох підлітків, що вже "плавали" в глибокому наркотичному кайфі.

Через мить стіл був чистий, на ньому духмяно парувала кава, мінився райдугною коктейль в запітнілих склянках, виблискував фольгою шоколад. Всі присіли до столу, а Петро Семенович з Іриною залишилися біля стойки бару. Вони довго і серйозно про щось розмовляли, не звертаючи уваги на присутніх. Непомітно коктейль-бар спорожнів, розтанула димова завіса, стало якось затишно, свіжо й приємно. Звучала тиха блюзова музика. Сергій Іванович танцював з подругою Ірини - білявою пустункою Оленою, щось весело шепочучи їй на вушко, і вона заливалася дзвінким безтурботним сміхом. Нарешті приєдналися до них і Петро Семенович з Іриною, і Віктору стало якось спокійніше на душі. Оксана вдячно поклала свою прохолодну руку в його гарячу долоню і нагородила ніжним поцілунком. Вони знову поринули у солодко-п'яний світ своїх почуттів, з якого так не хотілося повертатися в очо буденну і нікчемну реальність. Та нарешті отямившись, вони почули, що всі вже збираються кудись їхати. Петро Семенович обіцяв усіх розвезти по домівках.

- Візьми, будь ласка, мій плащ у роздягальні і зачекай на мене у фойє, - лагідно посміхнулася йому Оксана і розсипала по східцях дзвінкий дріб своїх каблучків.

Усі попрямували до виходу. Віктор зачекав, поки одягалися передні, та коли зазірнув до роздягальні, то з подивом помітив, що там залишився лише один його шкіряний плащ. Він миттю кинувся нагору, але на східцях його чекав, склавши руки на грудях, бритоголовий велет:

- Зажди, братику, куди ти так поспішаєш?

- Мене там чекають! - різко відповів Віктор без всякої надії на розуміння з іншого боку, і шодуху рвонув угору, щоб, відштовхнувшись вбік несподіваного супротивника, проскочити у фойє. Але миттєвий тяжкий удар ногою в обличчя відкинув його вниз до роздягальні.

Коли Віктор нарешті отямився, біля нього вже нікого не було. Не відчуваючи ще болю, з закривавленим лицем, в гарячці він вискочив на вулицю. Але тільки й встиг помітити, як дві чорні "Волги", шойно від'їхавши від ресторану, вже завертали за ріг вулиці, а з іншого боку під'їжджала машина "Спецмедслужби".

- Оксано-о-о! - заволав він у відчаї на всю нічну вулицю, і два дужих міліціонери схопили його під руки...

2

Його тіло здригнулося від льодяного струменю води, і до нього нарешті повернулася свідомість, в яку з нудотно-п'яного туману підступно вповзала реальність. Жорстока, принизлива, безнадійна.

- Ну що, отямився, орел? - знущальницький голос ударив, немов обухом по голові, і Віктор побачив похмуру вологу кімнату, в якій копирсався довгов'язий рогатий чорт у сержантських погонах. А він сидів перед ним у вологому холодному кріслі... зовсім голий!..

Намагаючись підвестись, він відчайдушно сіпнувся, але відчув через гострий біль, що міцно прив'язаний до крісла.

- Де я?! - тільки й зірвалося з його вуст безнадійне запитання.

- Він іще питає! - знову знущальницьким тоном відповів йому чорт у погонах. - Треба менше пити, хлопче. Бійка у ресторані. Опір працівникам міліції з нанесенням тілесних пошкоджень. Дебош у медвितверезнику... Це тобі, браток, не жарти.

- Що, який медвितверезник? - Віктор знову відчайдушно сіпнувся у кріслі, але відчув, як гострий біль у суглобах пронизав усе його тіло і тупою свинцевою хвилею ударив у голову. - Оксана... Де Оксана?! - знову закричав він у відчаї.

- Ось чого не знаємо, того не знаємо, - знову знущальницьки спокійно відповів волохатий. - Може й була якась Оксана, та спливла. Кажу ж тобі, пити менше треба. Та й не допоможе вона тобі зараз - розкрутишся ти, братику, років на п'ять - не менше!

Чорт, здається, відчував неабияку насолоду від того, що говорив Віктору, і його обличчя виродка розпливалося в потворній посмішці.

- Але досить вже базікати - зараз за тобою приїдуть, - рогатий нарешті вивільнив Віктора з крісла і жбурнувши йому якусь брудну ковдру, наказав іти одягатися.

Віктор вже не здивувався, коли й в іншій, більш пристойній кімнаті, увішаній стендами та плакатами, він побачив за бар'єром з телефонами ще одного чорта, тільки у лейтенантських погонах, і чортицю в білому халаті.

Йому видали одягу, повернули годинника та ще деякі речі, але у кишенях не було вже жодної копійки, хоча й повинні були лишитися якісь грошенята. Але він уже розумів, що чортам марно було щось доводити. Покопирсавшись у його записнику і ще раз розглянувши студентський квиток, той, що у лейтенантських погонах докірливо похитав головою і повернув їх Віктору:

- Негарно, ой як негарно ви себе поводите, молодий чоловіче. А ще й студент престижного вузу.

Вручивши хлопцю квитанцію на оплату наданих "послуг", лейтенант підкреслено офіційно додав:

- Цю суму ви можете сплатити у найближчій ошадкасі, а зараз вас відвезуть до райвідділу. До побачення.

- Прощайте! - кинув з полегшенням Віктор чортам через плече, але біля виходу його зустріли такі ж самісінькі чорти у міліцейських кашкетах і швиденько запхали до світло-коричневого уазика, який у народі чомусь ще й досі називався "воронком", незважаючи на те, що вже давно змінив свій колір.

"Чортівня продовжується", - невесело подумав Віктор, ледь устигнувши ухопити легенями свіжого ранкового повітря. Та як не намагався він щось розгледіти у невеличке віконце, аби збагнути, в якому районі він хоч знаходиться, однак щось до пуття розібрати так і не встиг.

Хвилин за п'ять "воронок" гучно завищав у ранковій тиші гальмами і зупинився.

- Виходь, - наказали йому зневажливо, відчинивши двері. - Руки за спину!

"Ого, - збагнув нарешті Віктор, - це вже дійсно не жарти."

Його завели на перший поверх старого миршавого приміщення, де за скляною перегородкою сидів товстоший пихатий чорт у погонах майора і з червоною пов'язкою чергового на рукаві. Ліниво протираючи заспані очі, черговий весело говорив про щось по телефону. На мить відірвавшись від телефонної розмови, він запитав у чорта-сержанта:

- Це той самий ресторанный герой?

- Так точно, товаришу майор!

- Відведіть його в камеру, - буденно кинув товстоший, навіть не глянувши у бік Віктора, і продовжував говорити у слухавку:

- Та що він там, геть знахабнів?! Йому нічні розваги, а нам потім викручуйся...

Почувши цей уривок фрази, Віктор вмить пригадав усе, що відбулося минулої ночі.

- Товаришу майор! - він було сіпнувся до чергового, але дуже копито чорта-сержанта штовхнуло його до масивних дверей з металевими ґратами.

- Стоять! Руки за спину!

Важко заgrimів засув і рипнули двері, потім ще одні - в камеру. І жорстке чортове копито штовхнуло його у смердючий задушливий морок:

- Відпочивай, хлопче!

Деякий час Віктор стояв серед камери і йому здавалося, що ніби земля зникає з-під його ніг і він летить кудись у безодню. В очах потемніло і все пішло обертом. Та нарешті він відчув під ногами тверде, і в камері трохи розвиднілося.

- Заходь, браток, не соромся, будь як удома! - почув він чийсь хриплуватий голос і побачив, що на бетонній підлозі лежали покотом знову ж таки чорти, тільки якісь брудні, скуйовджені і занехаяні. Але серед них він помітив і людей, які були ще більше занехаяні, ніж чорти, якісь зовсім нещасні, безпомічні, пригнічені, всі в синцях і кривавих саднах.

- Є щось палити? - запитав той самий хриплуватий голос і зайшовся їдким кашлем.

- Немає в мене вже нічого - все забрали, навіть цигарки, - розгублено відповів Віктор, продовжуючи думати про своє.

- Шкода, а то б попалили. Триклятий кашель, не дає спокою, - буденно, по-домашньому, сказав незнайомець і знову глибоко закашлявся. - Ех, менти погані, бодай їм чорт, життя від них немає, - нарешті він видихнув сердито і трохи посунувся, звільняючи місце новоприбулому. - Лягай, в ногах правди немає. І взагалі ніде її тепер немає.

Віктор приліг на вже пригріте місце і з вдячністю подивився на свого сусіда, який на щастя, здавався не чортом, а людиною.

"Але чому мені весь час ввижається оця чортівня?" - в розгубленій свідомості хлопця промайнуло нарешті це цілком природне запитання.

З тієї самої миті, як у похмурому медвитверезнику до нього повернулася свідомість, він весь час перебував у якомусь напівшоковому стані, і поява чортів чомусь його аж ніяк не здивувала. Навпаки, він сприйняв це як зовсім звичне буденне явище. І лише ось тут, у камері, побачивши нарешті людей, він замислився над цією okazією. "А може все це лиш сон? Ось-ось я прокинусь і знову все буде так, як було раніше, разом з Оксаною?" - подумав з надією Віктор і дійсно почав поринати у марево сну.

Йому привиділось пекло, але не те біблійське, не те, про яке він читав колись у Данте, а земне, з усіма його сьгоднішніми жорстокими й потворними реаліями.

Він бачив вщент занехаяну землю і закіптюжене небо. І велетенське місто. Місто, що розкинулось у долині двох річок, немов суцільне згарище, все чаділо і чаділо безліччю брудних труб, нестерпно смерділо численними звалищами нечистот, переповненими каналізаційними відстійниками та шлаковими відвалами, булькотіло, захлинаючись, багнюкою стоків. А десь там у суцільному фабрично-заводському череві потворного міста, в неймовірному бруді й пилюці копирсалися якісь істоти, схожі на людей. За ними пильно наглядали чорти і весь час підганяли стусанами: "Давай, давай, чого поставали, ледацюги!" І істоти, схожі на людей, немов заведені, без упину щось довбали, носили, піднімали, товкли, клепали, гнули, крутили, підривали... І все навкруги брязкало, гупало, ревло, гриміло і двигтіло, зливаючись у суцільний важкий стогін, від якого здригалася земля і здіймалася до неба неймовірна курява, і стояв нестерпний чад і сморід.

І над всім оцим земним безладом в густому газопиловому тумані, що весь час висів над містом, майорів у повітрі кривавими літерами величезний транспарант: "Голосуйте за партію чортів - це ваше майбутнє!"

Та ось над усім містом пронизливо-гнітюче заревла сирена і з похмурих виробничих тенет знесилена робоча маса темними брудними переходами мовчки і понуро посунула безкінечно довгою чередою на прохідні. Але перш, ніж вийти до міста, кожна істота отримувала на прохідній у чергових чортів перепустку та декілька бляшаних кругляків з номерами. З цими бляшанками істоти брели, немов привиди, заваленими нечистотами вулицями туди, де можна було отримати за них щось поїсти та попити. І цю зголоднілу юрбу в брудних магазинах та забігайлівках міста зустрічали інші чорти. І істоти, схожі на людей, цілими зграями кидалися до них зі своїми бляшанками, поспішаючи обміняти їх на питво та їжу. При цьому вони чомусь весь час лаялися і стусали один одного, намагаючись якнайшвидше ухопити для себе щось їстівне. А ухопивши, одні мерщій бігли до своєї домівки, а інші пили і їли там же, на вулицях, поза вуглами та попід парканами. Однак попоївши та скуштувавши різного хмільного питва та дурману, які охоче їм підсовували чорти за бляшанки, істоти знову починали лаятись і битись. І чорти, що стежили за порядком у місті, аби вгамувати пристрасті, гамселили їх палицями, кидали у спеціальні авто і везли до похмурих і брудних ізоляторів, де порушників порядку продовжували "виховувати" палицями та різними тортурами. "Виховані" таким чином істоти мали віддавати за це "вихователям" свої останні бляшанки, щоб зранку знову стати до роботи і заробити нові.

З усього було видно, що чорти почувалися в місті справжніми господарями, а істоти, схожі на людей, в усьому їм підкорялися, і за іржаві бляшанки готові були їм віддати всю свою енергію і силу. Тому людиноподібні істоти ставали дедалі слабкішими, а чорти - все сильнішими й могутнішими.

Здається вони були всюди - поважно сиділи в

розкішних кабінетах різних керівних установ, пихато їздили по місту в шикарних авто, пили і жерли в дорогих ресторанах, розважалися в різних чортячих клубах усякими диявольськими іграми з такими ж як і вони чортами і чортицями та вродливими дівчатами, яких вони за будь-яку ціну намагалися спокусити, а то й згвалтувати, аби перетворити на чортиць.

Молодші ж чорти віддавали перевагу вуличним розвагам. Вони підкреслено нахабно і зневажливо ходили вулицями міста, ледве не на кожному кроці зупиняючи людиноподібних істот, аби покепкувати з них та познушатися, а то й відлупцювати, якщо хтось із них не відкупиться бланшанками.

Здавалося, що чортів було у місті дуже і дуже багато. Віктор бачив, як істоти у людській подобі, весь час потерпаючи від бісівських знущань, поступово втрачали своє людське єство і самі перетворювалися на чортів. Навіть ще зовсім не втративши людського, вони вже народжували чортенят, і ті цілими войовничими зграями гасали по місту, вчиняючи бійки на вулицях і погроми в оселях беззахисних людиноподібних істот.

Але чорти довго не могли обходитись без людей, і коли тих їм не вистачало, вони починали гамселити когось із менших у своїй чортячій зграї, і скривджені чорти знову ставали людиноподібними. Тому над містом весь час стояв суцільний диявольський регіт і людський стогін.

А ще деякі, здебільшого поважні чорти, інколи могли просто прикидатися людьми. Але на людське їх на довго не вистачало, і вони знову поверталися у своє бісівське єство. Саме з таким чортом у людській подобі і зіткнувся Віктор в цьому жадливому сні. Той наблизився до нього і співчутливо запитав:

- Скрутно тобі, хлопче? Не впадай у відчай - я витягну тебе з цього пекла.

Він простягнув до нього свою холодну волохату руку. І Віктор схопився за неї, як за свою останню надію. Та вже коли отямився, відчув, що тримається за чортове копито, яке тягнуло його десь у височинь. Вони були вже високо за хмарами, за якими сховалася хоч і гріхозна, та все ж така рідна й прекрасна земля, коли чорт наблизив до нього свою пику і приязно посміхаючись, нарешті сказав:

- Віддай мені свою палку душі і отримаєш волю і спокій.

- Душа - то єдине, що в мене лишилось. Там живе моє кохання - моя Оксана, і я не віддам її нікому.

- То живи тоді у пеклі, дурню! - заскреготів чорт зубами і струснув копитом.

Віктор полетів каменем униз, відчуваючи, як холодне від жаху його душа і завмирає серце. Ось і земля уже зовсім близько. Ось мальовничий парк, де вони колись блукали з Оксаною. Ось звивиста Саксагань зливається зі скелястим Інгульцем, немов букет, стискаючи в своїх обіймах квітучий простір парку...

- Я повертаюсь до тебе, Оксано-о! - щосили заволав Віктор перед тим, як шубовснути у річку... І прокинувся від вологої прохолоди.

Хлопнувши йому в обличчя кварту води, перед ним стояв, посміхаючись, рудий чорт у погонах сержанта:

- Живий, браток? Ходім до капітана.

Рудий чорт відвів затриманого на другий поверх у кабінет до начальника слідчого відділу. Але замість

очікуваного Віктором ще одного чорта у погонах капітана, у кабінеті сидів такий собі лисуватий приязний чоловік з теплими блакитними очима.

- Ну, розповідай, хлопче, що ти там накоїв, - звернувся до нього капітан м'яким тихим голосом, ніби мова йшла про якісь школярські пустощі, чим нагадав Віктору шкільного вчителя літератури, який ніколи не підвищував на учнів свого голосу. Розмовляючи з хлопцями після їх чергової витівки, він завжди посміхався, неначе ставився до їхнього вчинку з дорослим розумінням, мовляв, і сам колись був таким.

Віктор відразу ж пройнявся великою довірою до капітана і виклав йому усе, що пам'ятав, навіть більш того - розказав про свої стосунки з Оксаною.

- Так-так, - протягнув у задумі капітан, уважно вислухавши сповідь Віктора, і забарабанив пальцями по столу, - діло серйозне. Слухай, ти напиши про все в пояснювальній, а мені треба дещо з'ясувати.

Капітан залишив затриманого в кабінеті. Скільки просидів він наодинці з папером, довіряючи йому своїй найбільшій почуття і спомини, Віктор достеменно не знав. Йому здавалося, що промайнула мало не ціла вічність. Коли ж капітан повернувся, Віктор дописував дев'ятий аркуш паперу.

- Та ти, хлопче, мало не цілий роман написав. Ну, гаразд, став підпис і будемо складати протокола. Вибач, але така моя протокольна служба.

Але перш, ніж справа дійшла до протоколу, капітан ознайомив Віктора з документом, який склали вночі міліціонери, що його затримали. І чого там тільки не було! Дійсно, як сказав отой чорт з медвитверезника, і бійка в ресторані, і опір працівникам міліції з нанесенням тілесних пошкоджень, і дещо гірше...

- Це вже, брат, не жарти - як-не-як, а все ж таки документ, і якщо все було так, як тут написано, сам розумієш, строк можуть накрутити чималий.

Після цих слів капітана Віктор геть змарнів, сидів понуро, охопивши голову руками. На запитання капітана відповідав мляво і неохоче.

Нарешті, коли протокол був готовий, капітан підвів очі на Віктора.

- Та ти геть скис, хлопче! Не впадай у відчай, розберемось.

Віктор приречено підписав протокола, потім ще якогось документа, згідно з яким він не мав права виїжджати за межі міста, поки буде тривати слідство, і капітан підбадьорливо сказав на прощання:

- Не вішай носа, все буде гаразд - ось побачиш. Головне - не нароби дурниць і не говори зайвого ні своїм товаришам, ні знайомим, ні навіть своїй матері. Це в твоїх інтересах. Ну гаразд, іди, вона вже тебе зачесалась, напевно.

Капітан простягнув до Віктора свою руку, і вона була волохата й холодна, як у того чорта, який щойно привидівся йому уві сні. Віктор здригнувся і висмикнувши руку, пішов геть.

3

Вже вечоріло, коли Віктор Гамаюн, звільнений з-під тимчасового арешту, виїшов нарешті на волю. Сховавшись за хмару, що темною пеленою повисла над небокраєм, вечірнє сонце залило своїм яскраво-рожевим світлом мало не весь обрій, і він палав таким полум'ям,

що здавалося, ось-ось спалахне від нього уся земля.

"Як у тій картині Реріха, - подумав Віктор і пригадав її назву - "Ангел останній".

Він ішов, не відаючи куди, несвідомо прямуючи на захід, зачарований його незбагненною полум'яною красою. І в цьому короткочасовому сяйві серед перехожих, що час від часу траплялися на його шляху, він чомусь уже не бачив чортів... "Люди, невже ви всі стали людьми?!" - захотілося Віктору закричати на всю вулицю.

Ось іде назустріч якась дівчина і, здається, ніжно посміхається йому здалеку. "Як вона схожа на Оксану! Хода, посмішка, волосся... Її променисте волосся!" - Віктор уже готовий був зірватися їй назустріч, схопити в свої обійми, обсіпати жагучими цілунками... Але що це? Наблизившись, дівчина вже дивиться повз нього і проходить осторонь. Не вона...

Віктор нарешті усвідомлює, що треба негайно іти до Оксани додому. Він стрибає на ходу в переповнений трамвай. Ось її вулиця, будинок, під'їзд. Миттю злітає по східцях на третій поверх, нетерпляче тисне на кнопку дзвінка... Але за дверима стоїть мертва тиша. У відчаї він грюкає в квартиру руками й ногами, поки пристаркувата сусідка, ледь прочинивши двері, не визирнула підозріло в щілину.

- З учорашнього дня дівчата додому ще не приходили, - холодно відповідає нарешті вона на його схвильоване запитання.

Схиливши голову, Віктор приречено бреде східцями вниз. Біля під'їзду з останньою надією ще раз кидає свій погляд на вікна. Темно.

В той вечір Віктор Гамаюн обійшов усі майстерні, де вони тільки бували разом з Оксаною, перепитав і обдзвонив усіх своїх знайомих та її подруг, але ніхто нічого не знав ні про Оксану, ні тим більше про її сестру Ірину.

Вже було десь опівночі, коли Віктор у розпачі брів навмання напівтемною безлюдною вулицею. В голові вже не було ніяких думок - лише усвідомлення безповоротної втрати, а в душі - суцільний болісний щем і туга. Нестерпна самотність та безнадія вели його кудись у темряву ночі, звідки, як йому здавалось, вже немає вороття. Він ішов і вже не впізнавав ні вулицю, якою прямує, ні будинків, ні скверів, ні самого міста. Все поринуло у темряву, розчинилося, зникло, пропало. І все стало, напевно, знову так, як перед народженням світу - ні живої душі, ані звуку живого.

4

З того часу пройшло майже п'ять років і багато чого змінилося в житті Віктора Гамаюна. Після того зловісного випадку в ресторані на нього було заведено кримінальну справу, в якій ні Оксана, ні її сестра Ірина, ні тим більше, Сергій Іванович з Петром Семеновичем, звичайно, не фігурували. Віктору ж інкримінували злісне хуліганство в ресторані, опір працівникам міліції з нанесенням тілесних пошкоджень, дебош у медвигверзнику. А він все наполягав внести в матеріали слідства свою заяву про якесь неймовірне викрадення з ресторану своєї нареченої Оксани Оксамитної та її сестри Ірини. На що слідчі реагували спочатку з гумором, а потім, коли їм доволі вже набридла хлопцева

впертість, його декілька разів добряче віддубасили і взявши підписку про невиїзд, порадили готуватися до суду.

Капітана ж, що вперше складав протокола після затримання і обіцяв допомогти, Віктор більше так і не бачив. З інституту його, звісно, вигнали, як аморального типа, якому не місце серед свідомого радянського студентства. Більше не з'являлася на художній і Оксана Оксамитна. І скільки Віктор не ходив до неї додому - все марно. Лише одного разу пристаркувата сусідка сказала, що декілька днів тому в квартиру начебто хтось заходив, але вона не бачила, хто саме. Та, як з'ясувалося пізніше, то були звичайнісінькі злодії. Не зміг Віктор нічого з'ясувати щодо місцеперебування Оксани та її сестри Ірини ні в міському управлінні внутрішніх справ, ні в прокурора міста. Останній спочатку пообіцяв все з'ясувати, та потім повідомив, що Оксана Оксамитна та її сестра Ірина десь терміново виїхали з міста. Але куди саме, ні в прокуратурі, ні в паспортному столі Віктор так і не дізнався. В інституті також сказали, що Оксана терміново забрала документи і десь виїхала з сестрою. Але ніхто із студентів факультету жодного разу її так і не бачив після зникнення з ресторану. Та чи поїхала б вона, не попросившись? Та й куди і чому так терміново, навіть йому нічого не пояснивши. Все це ніяк не в'язалося з логікою реальності, і Віктор відчайдушно продовжував шукати сліди своєї коханої, але вони, здається, безслідно розтанули десь у тому триклятому ресторані. Лише відлуння її дзвінких каблучків, що востаннє продібротили по східцях бару, безжально краяло серце, не давало спокою, бентежило, мучило, карало: "Навіщо, навіщо відпустив її одну, чому не пішов разом з нею до фойє?"

Декілька разів Віктор заходив до того клятого бару, сподіваючись розпитати бармена про Сергія Івановича та Петра Семеновича. Але йому сказали, що Толик вже в барі не працює, бо виїхав терміново десь до хворих батьків у Росію. А про двох літніх поважних відвідувачів, яких, як сподівався Віктор, повинні були тут добре знати, ніхто нічого не міг (чи не хотів) сказати, мовляв багато таких тут вештається.

Друзі радили Віктору заспокоїтись і не ускладнювати собі життя, натякаючи на те, з ким він насправді має справу. Але Віктор наполегливо продовжував розшуки. Потім у відчаї почав писати листи до високих інстанцій. Та вони неодмінно поверталися звідти на розгляд до місцевих чиновників, і його декілька разів викликали в міліцію й до прокурора, вмовляли й погрожували, вимагаючи припинити писанину.

Однак, незважаючи на таку цинічну поведінку властей, змиритися з втратою свого кохання Віктор, звичайно, не міг і продовжував ходити, їздити, писати... Поки одного разу до нього додому не приїхали дужі хлопці в халатах і замість в'язниці, перспектива якої вже вимальовувалася напередодні суду, не відвезли його до психушки. Там-то й побачив він, сердешний, на власні очі і випробував на своїй шкірі, що таке справжнє пекло на землі. Чого не узрієш навіть у найжахливішому сні, не знайдеш у жодного фантаста і не побачиш у найкрутішому фільмі жаків.

Декілька років фізичних і душевних мук, постійного

шпигування якимись звірськими ліками та медпрепаратами, від яких кидає то в жар, то в холод, колотить, немов у пропасниці і хочеться дертися на стінку або битися об неї головою. А ще жажливі видіння, які постійно переслідують ночами!

Та найнестерпнішою іезуїтською мукою були для душевнохворих всюдисущі і невблаганні санітарисадисти, від яких ніде не було ні захисту, ні порятунку. Працювали санітарами здебільшого круті хлопці, основним заняттям яких було, звісно, не милосердя, а більш звичні для них круті справи. На свою ж офіційну роботу в психушку вони ходили за графіком 2-3 рази на тиждень як до тренувальної зали, використовуючи слушну нагоду розім'яти м'язи із живими манекнами. І тренувалися хлопці на совість, не даючи перепочинку ні собі, ні своїм підопічним. Особливо невтомним і повзирячому безжальним був довгов'язий мавпоподібний здоровань на прізвисько Горик, якого поміж собою усі називали Горилою. У нього був своєрідний творчий підхід до "тренувального процесу", і коли він заступав на зміну, усі пацієнти психіатричної лікарні були мало не в передшоковому стані. Якось, будучи нападпитку, він побився об заклад зі своїм напарником на літр спирту, що одним ударом звалить з ніг сімох чоловік. І почали хлопці змагатися, вишикувавши беззахисних "психів" по зросту в колону по-одному. Першим ударом Горила з усієї сили влупив у живіт найвищого з "психів", що стояв попереду, і не відчуваючи небезпеки, дурнувато гигавав. Бідолаха лише болісно зойкнув після удару і зігнувшись, мов стеблина, упав на підлогу. Всі ж інші продовжували стояти. Та коли випробував свій удар напарник Горили, на підлозі опинилися вже аж двоє "психів". Розлючений Горила наказав усім приготуватися до його другого удару. І перед тим, як він замахнувся, бідні "психи" нарешті збагнули, що треба їм усім попадати на підлогу, інакше жорстоке змагання продовжуватиметься. І коли Горила влупив з розмаху переднього в груди, всі хто стояв за ним, немов доміно попадали один на одного і картинно завалилися на підлогу.

- Ну що, друган, оціни удар і порахуй жертви на підлозі! - заволав задоволений Горила на всю палату. - І тягни обіцяну спиртгю!

- Не поспішай до випивки - за мною ще один удар лишився, - самовпевнено заперечив напарник і наказав усім знову шикуватися в колону.

"Психи" приречено повставали - лише передній, що прийняв на себе страшний удар Горили, лежав нерухомий.

- Е-гей, браток, ти що, заснув? - Горила стусонув хлопця ногою, але той залишався нерухомим.

І лише тоді всі помітили цівку крові на щоці бідолахи. Нарешті санітари збагнули, що запахло криміналом і непритомного відтягли у ліжко.

- Хто рота відкрив - повбиваю, суки! - істерично гаркнув Горила і побіг до телефону викликати лікаря.

З проломаною грудною клітиною та пошкодженими легенями потерпілого відвезли в реанімацію. Витягли хлопця ледве не з того світу. Та повернули до життя вже безнадійним калікою.

За висновком адміністрації все сталося в результаті

нешасного випадку. Горила, звичайно, із санітарів прибрали. Однак на його місце прийшов згодом такий самий невіглас. Тому після тимчасового затишся божевільня знову почала жити за звичними божевільними законами. І серед цього суцільного божевілья навіть важко було розрізнити, де лікарі, а де пацієнти.

Єдиним променем світла для Віктора у цьому нестерпному мороці була зустріч з людиною, яка повернула йому надію і відкрила очі на оточуючий світ, допомогла йому збагнути, чому він став таким і як не загубитися в ньому.

Федір Степанович Левченко не називав себе дисидентом, хоч те, що він розповідав про себе, а Віктор вже дещо знав до цього про правозахисний рух шестидесятників, давало усі підстави таким його вважати.

- Світ - це велика божевільня, Вікторе, - говорив йому якось Федір Степанович під час однієї тривалої бесіди. - І що в ньому нормальне, а що ні - вже не розбереш, бо він давно уже відірвався від свого природного стану і летить кудись у безвість без керма і вітрил. А природним було в ньому те, що людина завжди творила життя, дотримуючись заповідей Творця, бо ж Він створив її подібною до себе. І лише людина-творець, яка здатна творити життя, була і є в цьому світі найвищим ступенем людини. Всі ж інші залишаються просто споживачами плодів творця. А поскільки творців завжди було занадто мало, а споживачів ставало дедалі більше, то, звісно, останні й почали себе вважати нормальною частиною людства, для якої самозреченість творців, фанатична відданість творчості, безкорисливість і цілковита непрактичність, завжди були незрозумілими, нікчемними, а то й ворожими. Хоча з точки зору самих творців саме ця, найбільша частина людства, і є ненормальною, бо успадкувавши від Творця небесного життєдайний творчий початок, вона нехтує цим Божим даром заради своїх скороминучих земних потреб. І в цьому є велика трагедія, Вікторе, коли усяке діяння людини позбавлене вищого сенсу земного, а якщо хочеш, і вселенського буття. А тому і світ зрештою став таким, коли потреби та інтереси однієї людини здебільшого суперечать у ньому власним потребам та інтересам іншої. А тому й маємо в результаті лише безкінечну війну інтересів, в якій, звісно, перемагає сильніший - тобто той, хто не обтяжений своїми обов'язками перед Творцем і собі подібними.

Вони сиділи на підвіконні і задумливо дивилися у вікно з металевими ґратами в ту далеку і солодку реальність, яка називалася волею. І в тому невеличкому похмурому й невизначному шматочку дійсності з цегляною стіною старого будинку, закіптюженою трубою котельні на віддаленому тлі темно-рудого шахтного відвалу, за яким палало полум'я вечірнього неба, для них, здається, була сконцентрована неповторна і незбагненна суть такого жаданого, але покищо недоступного для них життя. Деякий час вони дивилися мовчки, як згасає полум'я вечірнього неба над буденно-сірою реальністю їх омріяної волі, яку поволи поглинала темрява. Та

зрештою, відірвавши свій погляд від вікна, Федір Степанович рвучко повернувся до переповненої палати, в якій весь час лунали пронизливі зойки, стогін і несамовитий божевільний регіт:

- Ось рентгенівський знімок того світу, в якому ми живемо. На ньому чітко видно ознаки тяжкої хвороби. Шкода тільки, що лікувати її покищо нікому. Та коли, нарешті, і з'явиться лікар, то може бути вже запізно. А те, що тобі весь час ввижається якась чортівня, Вікторе, - то це ніяка не хвороба. Можливо, це Божий дар, яким нагородив Всевишній твою чисту душу, аби захистити її від диявола. З того часу, як люди відреклися від Бога і впустили в свої душі диявола, насильство, жадоба й обман стали їх основними засобами існування. Варто комусь один раз схибити і вдатися до насильства чи обману, як у його душі народжується малесенький диявол, який поступово наповнює усе його єство отрутою спокуси і з кожним новим гріхом людини починає рости і рости, витісняючи людське єство диявольським. Не встигнеш і оговтатись, а ти вже справжнісінький чорт, хоч зовні й виглядаєш людиною. Виходить, що ти через людську оболонку і можеш розгледіти таких чортів. Отож ніколи не заплющуй очей, коли бачиш витівки диявола, бо він може вскочити і в твою душу, Вікторе.

Лише декілька днів довелося поспілкуватися Віктору Гамаюну з цією незвичайною, рідкої душі і розуму людиною, а запам'яталася вона йому на все життя. Федора Степановича невдовзі повезли десь до іншого міста, бо, як він казав, у жодній лікарні більше місяця його ніколи не затримували, щоб не баламутив пацієнтів своїми шкідливими розмовами. Так і возили його вже декілька років з одного міста в інше по величезній імперії зла.

Отож у тому безпросвітному мороці божевілья Віктора знову охопила нестерпна самотність, яка продовжувалася ще близько трьох років.

Він повернувся додому безнадійним шизофреніком - такий, принаймні, діагноз було записано у довідці, яку йому видали у психіатричній лікарні. З цим жахливим папірцем вже ніхто не сприймав його всерйоз, і куди б він не звертався, на нього дивилися лише як на божевільного. І що б він не говорив, це сприймалося як хворобливе марення. Та й кому і що було вже доводити?

Вдома Віктора зустріла тяжко хвора мати, яку остаточно підкосило синове нещастя, бо й до цього вона була вже досить кволою. Віддавши своє здоров'я важкому виробництву на гірничо-збагачувальній фабриці, за останні роки Віра Семенівна геть розклеїлась - тяжка форма туберкульозу, а на додаток ще й закупорка судин головного мозку. І саме ця хвороба майже щоденно нагадувала про себе страшними головними болями, а то й кровотечею. Мати була така немічна, що майже не вставала з ліжка.

- Сино! Повернувся! От я тебе й дочекалась - тепер можна спокійно помирати, - прошепотіла вона тремтячими губами і її вже вицвілі очі наповнилися гіркими сльозами.

- Та що ти таке кажеш, мамо, - кинувся Віктор до ліжка і припав до її сухорлявого тіла, - ми ще поживемо з тобою.

- Ні, синку, пора. Вибач мене стару, але вже жити далі несила - вже чую, як гукають мене до себе моя матуся та твій татко. Забрала передчасно його триклята шахта, а я, бач, сама викохала такого сина, та тепер вже мушу йти і я.

Віра Семенівна важко зітхнула і слабкою рукою торкнулася жорсткого волосся сина.

- Мав би бути жорстким, як твоє волосся, а бач, не пішов у батька - добрий та довірливий, як твій дід. Ой, синку-синку, тяжко добрим людям тепер на світі живеться. Але ти вже дорослий, то вже якось сам, без мене...

На другий день Віри Семенівни Гамаюн не стало. Поховали її усім двором. Трохи допоміг гірничо-збагачувальний комбінат з коштами, трохи сусіди зібрали - то вже якось розраховалися і за шмат землі, і за труну та скромний поминальний обід у їдальні. Відвезли на цвинтар - поголосили, пом'янули - і немає людини.

"Невже і є таке нікчемне земне буття: людина народжується в муках, живе - страждає, в муках і помирає, - думав про себе Віктор, залишившись на самоті у порожній квартирі. - І як далі жити, коли в тебе вже нічого немає - забрали кохання... І мене самого у мене забрали... Ось і матуся пішла..."

Промайнула лиха думка про смерть. Яка ж вона, чи позбавляє людську душу від тягара земних страждань? З цією думкою Віктор повільно відчинив шухляду, де колись лежала старенька батькова бритва у шкіряному футлярі. Ось вона - лежить собі без діла. Ручної роботи кістяна ручка у вигляді зрізаного стовбура сухого сучкуватого дерева, по якому в'ється вгору змія до людського черепа, що стоїть на зрізі. А лезо, як нове - ні краплини іржі за стільки років. Добротна крупівська сталь. Якось батько розповідав йому, коли він іще малим спостерігав з цікавістю, як той голиться, що привіз бритву десь аж із Німеччини. Бюргер подарував на згадку, коли під час війни батько перебував там в оstarбайтерах.

Віктор провів пальцем по лезу, потім по рукоятці: "Оце і вся логіка земного буття - ідеш, мов по лезу бритви до свого кінця..." Тремтячою рукою він приставив холодне лезо до руки. Ось-ось воно вже перетне життєдайний струмінь крові... І саме в цю мить йому раптом привиділась Оксана і виразно пролунав її стривожений голос:

- Не смій, чуєш, - говорив він докірливо, - ти ж обіцяв ніколи мене не залишати!

Бритва вислизнула з рук... Віктор стояв, немов зачарований, боячись навіть поворухнутись. Та коли прийшов до тями і озирнувся довкола, в кімнаті вже нікого не було.

- Оксано! - Віктор кинувся до дверей, за якими ніби вже дріботіли по сходах її каблучки.

Але за дверима в під'їзді стояла мертва тиша. На дворі біля під'їзду теж не було нікого. Повернувшись до кімнати, Віктор довго не знаходив собі місця і все бігав і бігав від вікна до дверей, від дверей - до вікна, та раптом схопив олівець, старий пожовклий ватман і вперше за останні роки знову почав малювати. ...Малювати свою Оксану, аби повернути її, назавжди...

5

І ось уже декілька років він малює й перемальовує одну і ту ж картину. Малює здебільшого ночами, потай від сторонніх очей. Малює самозабутньо, з фанатичною відданістю своїй творчості і відстороненістю від усього світу.

Інститутський товариш допоміг Віктору влаштуватися в одне рудоуправління художником-оформлювачем. Начальство з великою неохотою погодилося взяти дивакуватого хлопця навіть на тимчасову роботу. Але з часом Віктор настільки прийшовся до вподоби партійному та профспілковому керівництву рудоуправління, що воно вже й слухати не хотіло про якусь там іншу кандидатуру. Віктор виконував роботу завжди охайно і вчасно, а головне, без зайвих запитань. Особливо багато доводилося працювати напередодні так званих революційних свят, коли треба було підготувати до чергової всенародної демонстрації безліч різних стендів, плакатів та транспарантів з гаслами та закликами. Завжди до цієї справи в такі дні залучали ще декількох оформлювачів з інших дільниць. Тепер, коли цим займався Віктор, вони були вже не потрібні. І це, звичайно, не могло не подобатись начальству.

Отримавши невеличку майстерню в сухому напівпідвальному приміщенні старого цеху, Віктор фактично жив у ній і майже нікуди не виходив. Вдень без кінця фарбував та вимальовував різні стенди та плакати, а вночі несамоовито творив свою картину.

Ось він лежить біля неї на канапці, стомлено звисивши до підлоги, закиданою недопалками, вимазану фарбою руку. На великому, десь півтора на два метри, полотні його майже завершена робота, яку він згодом поріже на шматки і віддасть вогню.

А зараз йому сниться сон, у якому вперше за останні роки до нього прийшла вона - його Оксана. Ось вона - у сліпуче білому вбранні і з яскраво-блакитним факелом у руці тихо увійшла до його майстерні. Обвізавши поглядом похмурі стіни, захарашену сміттям підлогу, підходить до полотна... Довго й прискіпливо вдивляється в його творіння... І сумна посмішка, ледь здригнувшись, завмирає на її вустах. Нарешті її осяйний погляд падає на Віктора. Вона дивиться на нього сповненими невимовною тугою великими блакитними очима. Горюча сльоза котиться по її щоці і падає Віктору на уста.

Ледь розплющивши стомлені очі, він спочатку побачив сліпуче сяйво, яке випромінювала вона, а вже потім - її палаючий погляд і сумну, з відбитком безмірного страждання, посмішку на вустах.

Вона поманила його за собою і мовчки пішла до дверей, а він сидів, засліплений спалахом її появи, не в змозі розкрити заспраглі уста і навіть поворухнутися. Вона стала на порозі і ще раз поманила його своїм дивовижним поглядом. Подолавши заціпеніння, він підхопився нарешті з канапки і кинувся за нею у відчинені двері майстерні.

Її факел палав десь попереду у прохолодних вранішніх сутінках, кидаючи відблиски на похмурі закіптюжені стіни промислових споруд, на іржаві звалища металевих брухту, на гнійно-криваву від рудного пилу дорогу...

Віктор щодуху мчав за тим сяйвом повз примарні шахтні споруди, повз темні потвори різного промислового непотрібу, повз кучугури руди і кварциту, збиваючи босі ноги об гостре каміння. А яскраво-блакитний вогонь плив у темряві все далі і далі - до шахтних відвалів, піднімався нагору їх крутими схилами, потім полинув униз до велетенської чаші кар'єру, в якому, немов у диявольському казані, клубочився густий туман. Вже не відчуваючи під собою землі, Віктор біг слідом по самому краю тієї безодні, супроводжуючи божевільним поглядом палаючу вогняну кульку, що пливла вже десь далеко вниз у кар'єрі. Та раптом, зачепившись ногою за якусь покручену іржаву арматуру, він зірвався униз і заволав у темряву в шаленій безнадії:

- Оксано-о-о!

Його зойк прокотився кам'яними уступами і розтанув десь у темній безодні. І ніби почувши цей пронизливий крик змученої душі, вогняна кулька на мить зупинилася, та зрештою, неначе поборовши тимчасове вагання, пірнула у темний отвір в стінці кар'єру і розтанула в його чорній пастці.

6

Вже сонце стояло високо над землею, коли до Віктора повернулася свідомість. Він лежав на борту кар'єру з закривавленими вустами, немов на них лишилася печать Оксаниного поцілунку. Десь унизу ревли мотори і гуркотіло каміння, а в небесній блакиті захилявся одвічною урочистою піснею жайворон.

Віктор знесило підняв голову і побачив спочатку високе й прозоре небо, а потім глянув униз, де в кар'єрі серпантинними шляхами з горизонту на горизонт снували іграшкові самоскиди, греблися в сіро-бурій кам'яній масі крихітні екскаватори та бульдозери, повільно сунув по рейках мініатюрний потяг, завантажений породою. А люди, що копірсалися біля тієї техніки, взагалі виглядали ледь не мурашками. І все, що робилося в тій велетенській чаші кар'єру, здавалося таким безглуздом, марним і нікчемним... І лише життєстверджуючий гімн жайворона панував над всім оцим земним безглуздом.

Віктор непевно звівся на ноги, ще раз обвів поглядом велетенську чашу і знову побачив темний отвір печери, що врзалася в товщу скелястого моноліту десь на половині висоти відвісної стінки кар'єру. Він зачаровано вдивлявся в ту темряву. Вона вабила його нестримною магічною силою, і ним оволодівало безглузде бажання кинутись, полинути туди, де зникла вогняна кулька...

- Що, життя обридло! Забирайся геть з промзони! - гучний неприязний голос літнього чоловіка, що виглянув з уязика, примусив Віктора здригнутися. - Вештаються тут всякі, а ти відповідай за них!

Невдоволений сивий чоловік грікнув дверцятами і здійснюючи рудий пил, уязик посунув далі по дорозі, що звивистою стрічкою спускалася до кар'єру.

Віктор нарешті зрозумів, що йому треба іти звідси, і, трохи припадаючи на збиту ногу, пішов

навмання, не розрізняючи дороги, продираючись нагору крутими сипучими схилами відвалів. Невдовзі він опинився на самій вершині штучної гірської гряди, яку вже близько ста років насипають люди, вибираючи з надр руду і зсипаючи пусту породу у величезні кучугури.

З висоти відвалу відкрився Віктору жахливий у своїй фантастичній суперечливості краєвид індустріального міста, що, немов уражений дракон, лежало у колісх мальовничій річковій долині Саксагані. Із нутрошів цієї велетенської істоти, протятої численними заводськими трубами, шахтними копрами та стрілами підйомних кранів, весь час вивергалися клубки диму, газу і пилу та стікали брудні потоки нечистот. Тому навіть у сонячний день над містом висів важкий сизий туман. Здавалося, дракон ось-ось почне розкладатися, і його бруд бурхливими потоками потече у річку, змиваючи потворні промислові витвори людини, з усіма їх трубами, копрами та агрегатами. І всі очі надбання так званої цивілізації понесе Саксагань - легендарна ріка часу - в безповоротне минуле. І знов заростуть її береги високою квітучою травою, в якій снуватимуть перепелині зграї і будуть пастись у долині табуни диких степових скакунів, оголошуючи своїм іржанням безкраї степи.

Але прикутий до землі дракон ще живе, ще дихає вогнем і їдким димом, брязкає залізними зубами, вгризаючись у рудоносні пласти, продовжуючи нівечити все ще квітучу землю.

Ось і велетенська чаша, як гнійно-кривава рана бринить серед боязкої тендітної травневої зелені, що від самого краю кар'єру розтікається далі вниз аж до Саксагані і тягнеться ген-ген за річку, зливаючись з прозорою блакиттю неба.

- Замилувались краєвидом, молодий чоловіче? - Віктор повернувся на несподіваний старечий хрипливатий голос і побачив геть сивого кремезного діда, що сидів неподалеку на імprovізованій лаві, складеній з декількох брил кварциту. - Я сам часто сюди приходжу. Дуже багато цікавого можна побачити звідси, чи не так? - продовжував старий і приязно посміхався. При цьому його крупне смагляве обличчя, щент покрите зморшками-промінцями, світилося спокійною чоловічою добротою.

- Так, дійсно незвичайне місце, - відповів нарешті Віктор, не впізнаючи свого приглушеного голосу. - Але, на жаль, я тут вперше.

- А мені за життя довелося чимало тут попластувати. Скільки руди витягли на світ Божий очі руки, - дід потряс перед собою велетенськими мозолястими долонями і несподівано зайшовся затяжним їдким кашлем.

Сховавши обличчя в велетенських долонях, старий довго і голосно виштовхував із могутніх грудей глибинні хриплячі звуки і, нарешті, заспокоївшись, додав:

- Тридцять п'ять років віддав триклятій шахті, а крім силікозу та ревматизму так нічого й не заробив. Ех, життя-життя...

Старий зітхнув і діставши кисета та просмалену люльку, почав набивати її тютюном.

- А чи пізнали Ви, діду, кохання в своєму житті? - несподівано запитав Віктор, присівши до старого.

- Авже ж було - як же без нього. Людина, яка по-справжньому не кохала, вважай і не жила. Тільки це солодке і болісне почуття може розбудити людську душу. А без нього вона спить і відмирає, а натомість різна чортівня в людині заводиться.

- Розкажіть, діду, про своє кохання, - з благанням у голосі звернувся Віктор до старого, ніби той мав йому відкрити щось таке, що не давало йому спокою всі оці роки відчаю і смутку.

Старий шахтар замислився, розкурив люльку і від нього потягнуло запашиним димком самосаду.

- Ой, давно ж це було, а здається, ніби вчора. Вже й баби моєї два роки, як немає, Царство їй Небесне, а я її все молодію згадую. Гарна була дівка. Висока, струнка, як тополя. Чорна коса до пояса. А очі... Як ті зорі - горять таким вогнем - подивися - і вся душа запалає.

Ми знали одне одного з самого дитинства, бо жили по сусідству у великому старовинному селі Чумаки. І хоч між нашими батьками були досить-таки неприязні стосунки, бо одні, бач, були надто заможними, а другі бідарювали, та ще й в молодості одну дівку не поділили, яка потім стала моєю матір'ю. Та для нас, малечі, ніяких дорослих забобонів не існувало. Бігали собі голопузими до Саксагані, гасали по сусідських садках та городах, ганяли худобу на пашу у степові вибалки, навіть не підозрюючи, що до нас колись прийде кохання. І хоч відчуття чогось такого особливого між нами з'явилося ще десь у підлітковому віці, справжнє кохання прийшло дещо пізніше.

Револуція. Громадянська. Радянська влада... Здавалося, що нам було до того? Та згодом в селі розпочалася колективізація. Моїх батьків розкуркулили і як ворогів народу вислали до Сибіру, а мене, як найменшого в сім'ї, відправили до дитбудинку. Натерпівся я вдосталь й від голоду, і холоду та злості людської. Декілька разів тікав. Мандрував між селами, намагаючись дістатись до своїх Чумаків, щоб бодай одним оком подивитись на Ганну. Та мене всяк раз ловили й відправляли назад до дитбудинку.

А побачив я свою любу сусідку лише через п'ять років. Мене, як здібного учня, направили до сільськогосподарської школи в сусіднє село Саксагань. От я й завітав по дорозі спочатку до рідних Чумаків...

Іду я, значить, берегом Саксагані, а на душі таке робиться - що то рідні місця! І щастя, й тривога, і страх перед незнаним: чи є тут хто з рідних, а головне - чи побачу Ганну, чи не забула?..

Підходжу ближче до містка, на якому у нас зазвичай жінки полощуть білизну, і очам своїм не вірю - сидить моя Ганна навколішках з розпущеною косою й оголеними ногами. Одну руку з білизною у воду опустила, а іншою від сонця прикрилась - дивиться на мене і її зоряні очі світаються такою тривогою і щастям! Не витримавши, біжу по воді їй назустріч, і вона падає з містка в мої обійми:

- Василю! Повернувся! Як же ж довго я тебе чекала - думала, що вже не прийдеш, - заливаючись сльозами, вона обпала мої щокі своїми ніжними вустами і

вперше у житті ми відчули гарячий хміль п'яного поцілунку. Ось в оцю неповторну мить ми й зустрілися зі своїм коханням. Я виніс її на руках у прибережні трави...

У діда Василя на очах забриніли сльози і він замовк, ніби переживаючи знову свої минулі почуття. Допаливши люльку і пристукнувши нею об кварцит, старий витрусив попіл, почував сиву потилицю, зітхнув, ніби збираючись з думками, і нарешті продовжив:

- Так ми й покохалися, на все життя. Всього було в ньому - і голод, і страждання, і ліхі роки війни, і тяжкий труд... Але було в ньому і наше кохання.

Саме в той день до Ганни мали прийти старости. Батько хотів її посватати за районного агронома, який, побачивши вперше дівчину, зачистив у село і нарешті таки вмовив старого віддати за нього доньку. Батько ж Ганнин тоді головував у селі і кращої пари для доньки годі було й чекати, дарма, що наречений був уже у зрілому віці.

Тому Ганна швиденько збігала додому, збрала вузлики в дорогу і подалися ми з нею на станцію П'ятихатки. Отак ми й опинилися у Кривому Розі, де жили далекі родичі моїх батьків. Вони й допомогли мені влаштуватися на Жовтневу рудню. Хлопець я був здоровий, роботящий - отож на шахту взяли відразу, хоч і мав я тоді неповних сімнадцять літ. А Ганна згодом пішла працювати у рудничну лікарню санітаркою. Жили в землянках та бараках, поки перед самою війною не отримали свою квартиру у шахтарському будинку. Виховували двох синів і працювали, працювали... От і все життя.

А Ганнин батько нас все-таки розшукав. Але що вже йому було робити? Махнув рукою і сказав, що прокляне нас. Лише перед смертю покликав нас до себе і простив. Царство йому Небесне.

Дід Василь замовк і заглибився у власні думки, дивлячись десь далеко за обрій, де загубилося в степах його рідне село Чумаки, і здавалось, ніби він знову переживав усе своє життя.

- Щасливий ви, діду,- порушив перший мовчанку Віктор,- життя прожили з коханням. А ось у мене моє кохання забрали...

Віктор гірко зітхнув, дивлячись згори у велетенську чашу кар'єру, у рудій стінці якого бовваніла темна пляма печери.

- За своє кохання, синку, треба боротися, бо воно не прощає слабкості і зради - потім все життя душа буде маятись. От і в мене було таке, що ледве не зрадив Ганні у душі своїй. Кому не розкажучу - ніхто не вірить. А сталося так, що я, було, ледь не закохався у привида.

- Невже й таке може бути? - здивовано запитав Віктор.

- Виходить, що може... Якось перед самою війною у шахті трапилася лиха пригода - завалило мене у вибої. Декілька днів просидів я у кам'яній пастці, чекаючи допомоги. Без води, без їжі. На третій чи четвертий день почав непритомніти, час від часу втрачаючи свідомість. Та ось, розплющивши очі, раптом бачу перед собою яскраве блакитне світло. Сперше подумав, що це бригада рятівників, розібравши завали, до мене дісталася. Але у тому саяві згодом розгледів жінку краси небаченої. Вона стояла навпроти у сліпучому казковому

вбранні і приязно посміхаючись, дивилася на мене осяйними променистими очима. Від несподіванки я похолов - невже це мені лише мариться? І ніби прочитавши мої думки, казкова красуня говорить: "Не дивуйся. Я прийшла звільнити тебе з цієї пастки. Та перш ніж вийти звідси, скажи, чи кохав ти кого у своєму житті?" Та я не зміг їй нічого відповісти - мої уста немов оніміли, і я лише ствердно похитав головою. "А чи міг би мене покохати?" - знову запитала вона і глузливо засміялася. "Але ж у мене є дружина", - нарешті вимовив я, оволодівши собою. "Невже вона краща від мене?" - здається, вже аніскільки не глузуючи, запитала вона. "Ти дуже гарна, я ще таких не бачив. Хто ти?" - "Запитай у старих шахтарів - можливо хто і скаже, - її чистий дзвінкий сміх прокотився по вибою. - Прощавай, Василю, не забувай про мене!"

Казкова красуня востаннє лагідно посміхнулася мені на прощання і розтанула в темряві. А я все ціяк не міг збагнути, що це було: реальність чи якась примара, і звідки вона знає моє ім'я? Я підняв свою шахтарську лампу і побачив ще одне диво - завал у вибої вже було розібрано - отже можна було йти до підйомного ствола.

Через декілька хвилин я зустрівся з пошуковою групою, яка, пробившись через передній завал, йшла мені назустріч.

Мене і ще декількох таких як я невдах згодом підняли на поверхню, де нас радісно зустріла шахтарська братія і, звичайно ж, наші дружини. Бліда, з червоними від сліз очима вибігла до мене Ганна і припала до грудей. "Васю!..." - тільки й змогла вимовити одне єдине слово і знепритомніла.

Після цього випадку загадкова красуня надовго запала мені в душу і спогади про цю дивовижну зустріч в підземеллі не виходили з моєї голови. Вдень і вночі я думав про неї, сподіваючись на нову зустріч, але вона більше не приходила.

Ганна ж відразу помітила ці дивні зміни в моїй поведінці, але не дошкуляла запитаннями. Лише одного разу сказала: "Якимось дивним ти став, Василю, після обвалу." Я й розказав їй про цю загадкову зустріч під землею, і вона мене, здається, зрозуміла.

А через деякий час один старий-старий шахтар розповів мені легенду про полонянку підземелля - Рудану. Виходить, що саме з нею я тоді і зустрівся у скрутну хвилину. Отака була зваба у моєму житті.

Збентежений розповіддю старого шахтаря, Віктор сидів мовчки, не зводячи очей з темного отвору в стінці кар'єру, ніби все ще збираючись туди, де зникла вогняна кулька.

- Діду, а що ото за печера в кар'єрі? - запитав він нарешті старого, коли той знову почав набивати свою люльку.

- Кажуть старі люди, що то і є хід у підземелля Карана - володаря підземних надр, який уже хтось-скільки років утримує у себе красуню Рудану і карає людей за те, що розривають його багатства - за їх жадобу, сваволю й насильство над природою. А Рудана, кажуть, навпаки - добрим людям допомагає.

- Розкажіть мені цю легенду, діду, - Віктор благально подивився на старого шахтаря і той побачив у хлопцевих очах невимовну тугу і блискітки якоїсь несамовитої зреченості.

Потягуючи свою просмалену люльку, дід Василь деякий час задумливо дивився на долину, якою, скута численними греблями, дамбами та іншими сучасними перешкодами, забруднена і знівечена, пробивалася річка Саксагань до такого ж сплюндрованого і понівеченого, як і вона, свого коханого - Інгульця, що несе свої забруднені мертві води далі до Дніпра - Славути. А той, увібравши весь бруд людської цивілізації у своє віковичне життєдайне лоно, несе свою гірку ношу аж у Чорне море. Потім старий перевів свій задумливий погляд на печеру Карана і, нарешті, ніби остаточно все зваживши, сказав:

- Добре. Хоч і довга ця історія, одначе слухай...

З перших слів оповіді старого шахтаря Віктор поринув крізь час у незбагненні реалії далекої минушини.

Частина друга

"... І я бачив зорю, що спала із неба
додолу. І їй даний був ключ
від криниці безодньої."

Апокаліпсис. 9. 1.

Було це у сиву давнину. Хтозна, як давно. Напевно тоді, коли люди ще жили як тварини, може й не відаючи того, що вони є люди. Всемогутній Всесвіт керував тоді Небом і Землею, і іншими планетами та зірками. І були йому підвладні всі сили природи. За його волею й бажанням спалахували й затухали зірки на небі, визначеними ним шляхами рухалися великі й малі планети та інші небесні тіла. І навіть сам Час плинув у заданому Всесвітом ритмі. І день заступала ніч, і життя заступала смерть, і знову виникало життя... І ніщо не могло змінити цей лад, встановлений Всесвітом в природі.

І тільки син Всесвіту легкокрилий Каран міг вільно рухатись у просторі, куди йому заманеться. Безтурботно бавлячись у безкрайньому вічному просторі, він полюбляв спостерігати за загадковим життям планет і світил, в той же час немало дивуючись його одноманітності. Все частіше і частіше він залітав у найвіддаленіші куточки Всесвіту, сподіваючись знайти те, що його весь час підсвідомо вабило й бентежило. І от одного разу, повертаючись з далекої мандрівки, він спустився на якусь невідому голубу планету перепочити, і був надзвичайно вражений її красою. Він зачаровано дивився з вершини гори на квітучу річкову долину, що розкинулася біля підніжжя високих гір, на стрімкі гірські потоки і величні снігові вершини й мимохіть подумав: "Чому це батько Всесвіт ніколи не розповідав мені про цю незвичайну планету?"

Це було на світанні в день народження Великого Сонця. Він стояв на вершині гори, спостерігаючи, як міниться барвами ранкове небо, готове відкрити планеті своє осяйне правичне світило. І все живе на ній - дерева, трави і води ріки - завмерло в урочистому чеканні народження життєдайного світла.

Раптом десь із темряви долинули непевні ритмічні звуки, ніби краплі води задріботили по широкому листю дерев. Згодом в це не зовсім виразне дріботіння почали

вплітатися високі співучі звуки, народжувані якимись невідомими істотами. Зливаючись в єдину багатоголосу хвилю, це загадкове звучання поступово наближалося і все більше і більше набирало сили. І ось ця різноголоса дивовижна мелодія вже пливе по долині в мерехтінні тисяч вогнів смолоскипів.

Витягнувшись у безкінечно довгу процесію, мешканці квітучої долини у яскравому вбранні урочисто прямували берегом ріки, час від часу наповнюючи передранкові сутінки збудженими вигуками.

Та раптом все змовкло і процесія зупинилася. Знову в долині запанувала тиша. Але через мить її розірвав пронизливий гортанний вигук жерця, що очолював процесію, і тисячі її учасників враз припали до землі. Головний жрець у чорному балахоні, що єдиний продовжував стояти, здійнявши руки до неба, несамовито щось заволав у височині - спочатку туди, де висів блідий серп Місяця, а потім туди, де мало народитися Сонце. І в магічних звуках його голосу, урочистих і водночас тривожних, вчувалося палке благання, обнадійливий заклик і стурбоване запитання. Вигукнувши священні слова свого звернення-заклинання, жрець деякий час стояв мовчки, ніби чекаючи відповіді. І коли над горою запалало небо, сповіщаючи про скорі народження Сонця, він повернувся до річки і повільно пішов до води з так само піднятими догори руками, ніби тримаючи в них священний вогонь народжуваного світла.

І тільки тоді, коли жрець наблизився до води, вкрай здивований і захоплений Каран помітив нарешті посеред річки зелений острівця, який, як йому здалося, повільно наближався до берега. На плоту, вкритому свіжою травою і уквітчаному гіллям священної верби, в оточенні подруг стояла молода тендітна дівчина в яскравому барвистому вбранні. Ритуальний вінок з полину, жалови та білих лілей покривав її голову. З-під вінка спадало до пояса її пишне вогняне волосся, а обличчя було напівприкрите тонкою світлою тканиною. Лише великі променисті очі кольору неба дивилися на світ тривожно-урочистим зачарованим поглядом. Струнка, нерухома й велична, вона стояла, немов богиня, в ритуальному колі "вірних" - дванадцятьох своїх подруг, тримаючи на витягнутих руках палицю священної верби - символ жіночого початку світу.

Керований повільними вправними рухами декількох дівчат, зелений острівця наблизився до берега і зупинився за декілька кроків від жерця. Коло вірних розімкнулося, і вогнянокоса обранка під радісні вигуки всієї процесії, яка вмить підвелася з землі, граціозно й велично ступила босоніж у воду і підійшла до жерця, що чекав на неї, урочисто простерши руки до неба. Низько вклонившись, дівчина піднесла жерцю священну палицю. Той повільно опустив руки, затис кінці палиці долонями і знову підніс догори під радісні вигуки процесії. Повернувшись до збудженого натовпу і велично тримаючи палицю над головою, чорний жрець попрямував нагору.

Слідом за жерцем покірно й велично пішла і вона... Крізь живий коридор своїх подруг, що стояли з обох боків, урочисто з'єднавши віття верби в зелені величальні арки й високо затягуючи святковий величальний заспів... Крізь здивовані й захоплені

погляди тисяч очей і піднесені вигуки святкової процесії... Крізь безперервний гуркіт барабанів, завивання рожків та свист сопілок...

Там, нагорі, попереду святкової процесії вже чекала весільна колісниця, запряжена священним червоним Волом. В оточенні "вірних" - дванадцятьох молодиків, що тримали в руках віття священного дуба, в колісниці стояв кремезний юнак у сніжно-білому святковому вбранні. Його голову покривала личина Вола. На витягнутих руках юнак-віл тримав палицю священного дуба - символ чоловічого початку світу. Низько вклонившись жерцю, юнак-віл урочисто передає йому палицю, і саме в цей момент над горою з'являється сонячна корона! Жрець переможно здіймає до новонародженого світла священні життєдайні символи, і святкова процесія підтримує його своїми радісно-збудженими вигуками.

Юнак-віл подає руку дівчині і вона велично підіймається в колісницю. Коло її подруг з'єднується з колом його товаришів, і долина ріки вибухає гучними ударами кількатор барабанів та бубнів, високим співом рожків та сопілок.

Святкова процесія вирушає далі по дорозі, що веде до підніжжя гори, на якій так ніхто й не помітив самотності постать крилатого посланця Небес. А він, надзвичайно захоплений цією першою зустріччю з людьми і несподіваним видовищем ще не зовсім зрозумілого для нього, але вкрай зворушливого святкового ритуалу, стояв і не знав, як же йому бути? Якесь незнана сила вабила його до людей. Він відчував свою спорідненість з ними і вже готовий був підкоритися своєму нестримному бажанню злитися з ними в отому святковому дійстві єднання з оточуючим Світом і Всесвітом. Але він відчував і зовсім інше - величезне провалля, яке існувало між їх Світом і його Всесвітом. Та й чи сприймуть вони його, як посланця Всесвіту, чи зрозуміють? А зрештою, чи може він порушити своєю несподіваною появою священну ходу їх споконвічного ритуалу?

Залишаючись на горі, Каран продовжує невідривно слідувати за кожним рухом жерця і натовпу. А тим часом процесія вже наближається до підніжжя гори, де на високому пагорбі в центрі широкого майдану темніє кам'яна чаша капища. Там уже все приготовано до завершення святкового ритуалу.

Навколо капища суцільною смугою лежать волові шкіри, що утворюють велике магичне коло, яке має стати зовнішньою межею усього подальшого священнодійства. В місцях з'єднання шкір - в'язанки хмизу для ритуальних вогнищ, що повинні захистити капище від проникнення ворожих сил.

Все гучніше стугонять барабани та бубни, гудуть рожки, висвистують сопілки. Попереду процесії ведуть Білого Вола. За ним іде величаючись, Чорний Жрець Хаосу, здіймаючи вгору священні палиці. За жерцем іде весільна колісниця з юнаком та юнкою. З зеленим віттям верби та дуба "вірні" - товариші та подруги - двома колами оточують колісницю з весільною парою. Слідом за колісницею в енергійному ритуальному танку, здіймаючи куряву, просуваються танцюристи, співаки та музиканти. Їх обличчя, розмальовані білою та чорною фарбою, збуджено хитаються в такт

несамовитому стугону барабанів та бубнів, багатоголосому завиванню рожків та сопілок. Далі безкінечною ходою тягнеться натовп. Замикає процесію Жрець Космосу у білому балахоні. На відміну від усіх учасників святкової ходи, його обличчя зосереджене, погляд суворий, рухи повільні й величні.

По мірі наближення до капища, багатоголосе звучання стає дедалі ритмічнішим, а рухи танцюристів, час від часу підбальорюваних дружніми вигуками багатотисячного натовпу, все енергійнішими. Та ось Білого Вола вже зупиняють біля пандуса - священної кам'яної алеї, що з'єднує гріховний оточуючий світ з кам'яною чашею капища.

З піднятими догори руками завмирає Чорний Жрець Хаосу. Зупиняється колісниця. Замовкає музика. Процесія мовчки розтікається навколо капища. Біля простелених волових шкір, утворюючи живе магичне кільце, першими стають "вірні" - юнаки та дівчата, що супроводжували весільну колісницю, а також "посвячені" - наближені до весільної пари молоді чоловіки та жінки. Їх обличчя, позначені червоно-чорними магичними знаками, осяває урочисте передчуття наближення величного дійства. Другим кільцем їх оточують танцюристи. І, нарешті, в третє - зовнішнє кільце - змикаються музиканти, співаки та інші учасники процесії.

Наближається найвідповідальніша хвилина свята. Чорний Жрець Хаосу в напруженому мовчанні передає священні символи чоловічого та жіночого першопочатків світу Білому Жерцю Космосу. Той урочисто підносить палиці до неба, а потім стає на коліна і починає зосереджено їх терти одна об одну. В тривожно-очікувальному мовчанні завмирає все навколо. Ні подиху вітру, ні шелесту листя, ані звуку живого в долині. Здається, земля заніміла, і небо замкнулось, і час зупинився.

Спостерігаючи за тим, що відбувалося внизу біля підніжжя гори, Каран хоч і не міг до кінця збагнути сенсу і значення того загадкового дійства, але усім єством починав відчувати, який глибинний зв'язок поєднує його з цими дивними істотами. Саме тому він все більше переймався їх наївними і щирими почуттями і вже готовий був з'єднатися з ними, розчинитися у тому шаленому вирі їх магичного дійства. Та все ж він відчував і те, що може відчувати лід, потрапивши у вогонь. Саме цього несподіваного дотику людського вогню і побоювався син Всесвіту. І саме це відчуття і утримувало його на скелі, не давало розправити крила і полинити до людей, аби з'явитися серед них у своєму небесному сяйві.

А тим часом в руках у Білого Жерця Космосу нарешті спалахує священний вогонь і все оточення піднесено зустрічає його народження коротким спільним вигуком. Від новонародженого вогню Білий Жрець запалює ритуальне вогнище біля входу на капище і підносить до нього дерев'яну чашу із священною сомою, аби "напоїти" її магичною силою молодий вогонь. Від головного вогнища згодом спалахують десятки інших - навколо капища.

Вмить спадає на землю яскравий одяг - і оголені юнаки та дівчата, молоді жінки та чоловіки з прекрасної гогорти "вірних" та "посвячених" ступають через

вогонь на волові шкірі. Перед ними стоять дерев'яні чаші із п'янкою сомою. Їх збуджені і сповнені достоїнством обличчя, відсторонені від усього, що відбувається поза межами магічного вогняного кола. Їх погляди спрямовані на кам'яну лінгу, що підноситься з середини капища. Їх думки та почуття палають єдиним бажанням.

За декілька кроків від лінги - кам'яний жертovníк, на якому має статися головна подія свята. Білий Жрець Космосу ритуальним жезлом б'є в барабан. Йому відповідає слабкий стогін бубна та низький голос рожка з кола музикантів. До цих звуків поступово починають приєднуватися інші. Підкоряючись цьому магічному всезростаючому звучанню та невимовно владним рухам Чорного Жерця Хаосу, повільно рушає до жертovníка призначений до заклання Білий Віл. Жрець Космосу вже малює червоною вохрою на лобі тварини якісь магічні знаки і підносить дерев'яну чашу з сомою. Змучений спрагою Віл вмить спустошує ритуальну посудину з п'янким наркотичним напоєм і повільно продовжує ходу. Очманіло хитаючи головою, Віл проходить поміж ритуальними вогнищами і приречено іде по кам'яній алеї до жертovníка.

Енергія натовпу, сконцентрована навколо капища, набирає все більшої сили. І ось з ритуальної коліснички велично виходить весільна пара, і все оточення зустрічає юнака та юнку новим всезростаючим напливом шаленої музики та співу. Побравшись за руки, юні обранці урочисто прямують дорогою Білого Вола до жертovníї чаші капища. Перед священним вогнищем юнак знімає з себе личину Вола, юнка відкриває своє прекрасне обличчя. Падає до ніг їх яскраве святкове вбрання... Осяваючи докільля першородною енергією своєї краси і цнотливості, вони постають перед Жерцем Космосу. Невмолима рука Жерця торкається їх юних грудей, що здійснюються в урочистому хвилюванні. Червоною й жовтою вохрою виводить вона магічні знаки на юних тілах - коло на грудях юнака, трикутник з лінгою - на грудях у юнки. Білий Жрець урочисто підносить юним обранцям жертovníю чашу соми. Спочатку юнак, а потім юнка, спустошують до дна ритуальну чашу з безповоротною дозою наркотичного напою і, переступивши через вогонь, у супроводі Жерця Хаосу ідуть до жертovníка. Все вище і вище підноситься багатоголосе звучання музики та співу, а до нього приєднуються все нові й нові звуки бубнів, рожків, сопілок та голоси співаків. Розбурхане новими нестримними хвилями музики, оживає коло танцюристів. Віття священного дуба в руках у чоловіків, верби - в руках у жінок, зеленими хвилями розмірено розгойдується навколо темної чаші капища, де серед цього буяння вічної, як сам Всесвіт природи, в його темному лоні має народитися життєдайна сила вічного оновлення життя.

Захоплений видовищем, Каран ніби прикипів до скелі, відчуваючи, як у його незворушній і вічній душі несподівано запалав незбагненний вогонь якогось досі незнаного нестримного бажання, несамовитого піднесення і, разом з тим, трагічного передчуття.

Юнак і чарівна вогнянокоса юнка вже лежать на жертovníку. Перед ними, ледве стримуючи жертovníго

Білого Вола, напружено тупцюються помічники Чорного Жерця. Але рухи тварини стають дедалі слабкішими і повільнішими. І нарешті під впливом соми Віл впадає в повне заціпеніння. Сильним і влучним ударом ножа Жрець Хаосу перетинає сонну артерію тварини і темно-багряна жива кров гарячим струменем ллється на жертovníк - на засмаглі юні тіла юнака та юнки. Утримавши Вола на ногах, поки його кров повністю не стече на жертovníк, помічники Жерця кладуть зрештою жертву на бік.

І в цю ж мить, обаграна кров'ю дівчина заповзає до ніг жертovníго Вола і лагідно горнеться до його лона... В шалений музично-хоровий спів вривається її пронизливе голосіння. Спочатку вона звертається ніби до Вола, потім - до Жерця, і в її голосі вчувається палке блага́ння, неутолиме бажання, незбагненна радість і незмірна віковична туга.

Помічники Чорного Жерця покривають дівчину коров'ячою шкірою і вона починає імітувати ритуальне єднання із священною твариною. В цей час музика і спів набирають найвищого звучання. В несамовитому танку пристрасного єднання проходить декілька хвилин. І ось пронизливий дівочий зойк перериває музику та спів. На мить все змовкає, і в цій раптовій тиші гостра кам'яна сокира Чорного Жерця, виокнувши в повітрі, падає на шию жертovníго Вола і його голова відкочується до ніг Білого Жерця.

Хор знову заспіває священний гімн. Під його урочисті звуки Білий Жрець переможно підносить над собою відсічену голову жертovníї тварини і ставить її на кам'яну лінгу, повернувши засклянілі волові очі до сходу Сонця.

В цей час розпалену пристрасстю юнку підводять до жертovníка. На капище знову спадає тиша - все замирає навкруги в неймовірній напрузі чекання.

Сонце наближається до зеніту. Починається відлік останніх миттєвостей, що лишилися до зникнення часу. І в цьому, здається безкінечному мовчанні, в повітря нарешті здійснюється рука Білого Жерця Космосу з палицею священного дуба і декілька разів ударає нею в ритуальний бубон, ніби відміряючи останні миттєвості часу. Надривні звуки рожків та сопілок знову розрізають тишу. Це сигнал для "вірних" та "посвячених" про початок обряду "піднесення серця".

Чорний Жрець Хаосу та Білий Жрець Космосу беруть під руки обагрену кров'ю, тремтячу від пристрасі і страху дівчину і садовлять на розпростертого на жертovníку юнака. Гучною хвилею накочується на капище гуркіт барабанів та бубнів, високо злітають звуки рожків та сопілок, а за ними - екстатичні зойки хору. Несамовиті рухи танцюристів і готових об'єднатися в коханні "вірних" та "посвячених", знову народжують неймовірну енергію загального піднесення.

Надзвичайно збуджені юнак та юнка, а разом з ними всі "вірні" та "посвячені" линуть на крилах священної соми в солодкі обійми вічного кохання. Їх молоді тіла, сплітаючись в шалений пристрасі, ще віддають свої останні сили на жертovníку кохання, а душі... Душі вже линуть у зоряну далечінь, аби знайти там одна одну в безкінечному Хаосі, щоб відродити в ньому Космос.

І тільки постаті двох жерців - біла та чорна - єдині на капищі, що залишаються в цей час нерухожими. Вони стоять біля жертovníка кохання, чекаючи на свою жертву. На яку ще жертву?!

Загальна екзальтація нестримно наближається до її найвищого злету. Вершина кохання - єдиний стогін розради "вірних", "посвячених" і "жертвних"... Несамовитий зойк вогнянокосої красуні і збуджений стогін юнака...

Що це?! Ледве його голова відкидається в бурхливому екстазі, як гостре лезо кам'яної сокири зі свистом падає йому на шию, вмить перетворивши радісний зойк кохання в передсмертний зойк...

І русокоша голова з блакитними очима відлітає від жертovníка, ще якусь мить видихаючи на льоту напівобірваний зойк торжества життєдайного кохання... і падає в калюжу крові жертovníчного Вола. В цю ж мить обривається музика і спів. Білий Жрець Космосу урочисто піднімає голову юнака, підносить її до лінги і переможно ставить на голову жертovníчного Вола. Зупинений погляд блакитних очей юнака безпристрасно дивиться на схід - у вічність.

В останніх обіймах кохання і смерті завмерла навіки, припавши до могутніх грудей свого першого і останнього кохання, бездиханна вогнянокоса красуня в ритуальному вінку з полину, жалови та білих лілей...

В темній чаші капища між лінгою та жертovníком залишається лише Білий Жрець Космосу. Здійнявши руки до Неба, він щось вигукує у височині і завмирає, ніби чекаючи відповіді. І в цю ж мить якесь нелюдське зітхання лине від священної гори, ніби вона здригнулася від побаченого.

Білий Жрець сприймає це як добре знамення, мовляв, Земля і Небо зітхнули нарешті з полегшенням. Білий Жрець урочисто сповіщає оточення, що сили Хаосу зазнали поразки і Світ народився знову, завдяки тому, що люди допомогли Космосу своєю життєдайною енергією. Почався новий відлік часу, новий виток у житті Всесвіту і людей.

Радісні вигуки оголошують степ. Збуджені учасники ритуалу, піднесено заспівуючи священні пісні та гімни, прямують дорогою назад у долину, щоби донести до

своїх домів, до своєї худоби і своїх полів благодатну силу, отриману від Космосу. Тепер урочисту ходу очолюють сили Космосу з його Білим Жерцем попереду. Завершують процесію сили Хаосу з його Чорним Жерцем позаду. А попереду сил Хаосу в ритуальній колісниці, в якій щойно прибула на капище жертвна весільна пара, кумедно розмальовані помічники везуть такого ж розмальованого головного блазня, якого вони незабаром кинуть у річку разом з усіма повергнутими символами Хаосу, аби той не зміг відродитися знову.

Позаду всієї процесії ведуть священного Червоного Вола. Прив'язане до його хвоста віття священного дуба, замітає сліди, щоби ворожі сили не змогли прокрастися за людьми в поселення. Процесія віддаляється. Звуки бубнів, рожків та сопілок поступово тануть у мареві степу.

Здивований, збентежений і пригнічений стояв син Всесвіту на вершині гори, знесилено прихилившись до її холодної скелі. Супроводжуючи тривожним поглядом вже майже зниклу в степах незвичайну процесію, він вже вкотре повертає засмучені очі в темну чашу капища, в центрі якого на жертovníку кохання навіки сплелися бездиханні тіла юнака з відтятою головою та вогнянокосої юнки у вінку з полину, жалови та білих лілей...

Знову і знову виникають перед його схвильованими очима зворушливі картини незвичайного ритуалу

і жахлива мить останнього подиху кохання. Який величний, наївний і жорстокий дикунський обряд! Які дивовижні, богоподібні створіння, готові віддати Всесвіту свої життя заради продовження життя! Чи може він позбавити їх цієї жахливої жертвності? Чи може навчити їх жити інакше - по-іншому сприймати і розуміти Світ і Всесвіт? Ці безкінечні запитання без відповіді роїлися в його свідомості, не знаходячи обнадійливого відгуку в його безмежній і вічній душі. І, напевно, вперше відчувши своє безсилля, гордовитий син Всесвіту кидає нарешті зухвалий виклик не тільки своєму безсиллю, а й усталеним

одвіку законам земного буття і навіть самому Всесвіту: "Я повинен допомогти цим богоподібним створінням. Вони не повинні жити в такому сліпому приниженні перед силами Неба. Я повинен їм відкрити сенс їхнього буття!"

Розправивши крила, Великий Син Всесвіту злітає з гори на курний шлях, яким тільки-но попрямували до своїх домівок жителі квітучої долини. Прибравши на себе зовнішність простого пастуха, з палицею в руках та з торбиною через плече він іде до людей.

Незабаром степова дорога приводить його до великого поселення, в якому продовжувалися святкові гуляння та ігрища, лунала музика, звучали пісні. Не наважуючись вийти до людей, Каран довго блукає навколо їх убогих осель, спостерігаючи за родовою трапезою поселян, веселими гуляннями та шлюбними ігрищами молоді біля вогнищ, що палають в зеленім гаю неподалеку від річки. Торжеством життєдайної плоти насолоджувалася земля і люди в безперервному плінні відновленого часу. Вже й зірки ясно висіяли на небі і зійшов ясен місяць, а святкові веселощі не вщухали. І коли вже п'яма обступила святкові багаття, нікому не відомий пастух нарешті наблизився до одного з них. Його щиро й гостинно прийняли, як свого. Запросили на вечерю, потім затягнули у танок. Дзвінко лунав у темряві дівочий сміх, не вщухали парубочі дотепи, неспішно точилася біля багаття поважна розмова зі старійшинами роду...

2

Вони називали свою планету Землею, величаючи її Матір'ю-Оріаною, а себе - оріанами. Великий Всесвіт був для них Батьком, якого вони обожнювали так само, як і свою Матір. А коли так, то Каран би мав вважати їх своїми братами та сестрами? "І якщо Всесвіт наш спільний Батько, то, очевидно, і мати повинна бути у нас одна?! - несподівана здогадка просякнула, мов блискавка, розбурхану свідомість Карана. - Але чому Батько Всесвіт ніколи не говорив мені про мою Матір?"

За весь час свого безтурботного існування у безмежному Всесвіті лише ось тут на цій незвичайній голубій планеті, яка зачарувала його своєю живою красою, в оточенні щиросердних і доброзичливих оріан, багато в чому схожих на нього, Каран вперше подумав про свою матір! "То ось у чому ця спорідненість між мною і оріанами, яку я відчув ще там - на горі, під час святкового ритуалу!" - одна за одною спалахували несподівані думки і все більше розпалювали свідомість Карана, наближаючи мить його остаточного прозріння.

Це перше знайомство з людьми сколихнуло безмежну душу Великого Сина Великого Всесвіту. Він постав між оріанами, як рівний серед рівних, і вони прийняли його, як свого брата. Він зрозумів їх співучу мову і дивні звичаї, побачив їх спосіб життя і був дуже вражений тим, що серед величної природи і численних її багатств воно було таким жалюгідним та нужденним. Перебуваючи в принизливій рабській залежності від сил природи, оріани змушені були день у день відчайдушно боротися за своє існування, тяжко

добуваючи собі їжу і захищаючи своє життя від хижих звірів і природних стихій. В їх напівтемних та холодних убогих житлах панували злидні. Їх постійно переслідував голод, хвороби та небезпека...

"Невже Батько Всесвіт не знає, як страждають його діти?" - здивовано запитував себе Каран і не знав відповіді. Незабаром, повернувшись на Небо, Каран вирішив запитати про це Батька, але невблаганний Всесвіт так розгнівався, що затремтіли всі зірки і планети на Небі, гори і доли на Землі: "Не смій і думати про це! Ніхто і ніщо не може змінити одвічних законів Космосу!"

Потай від Батька Всесвіту Каран вирішив все-таки допомогти людям. Він повертається на Землю, аби змінити на ній життя на краще. Він відкриває оріанам надра і навчає добувати чорне каміння, декілька шматків якого, кинутих у багаття, було достатньо, щоб приготувати їжу і зігріти житло. Він розкриває їм таємниці руд і ковальської справи. Виготовивши з металу першого плуга, започатковує новий спосіб орного землеробства. З того часу вдячні оріани почали відзначати цю знаменну подію, як свято першого плуга. Навчивши людей виготовляти з металів різноманітні знаряддя, з допомогою яких можна було краще обробити землю і зібрати добрий врожай, ловити рибу і полювати на звірів, шити добротний одяг і будувати надійні житла, Син Всесвіту зробив доступними для них і дорогоцінні метали, й коштовне каміння, сподіваючись на те, що вишукані коштовності Землі допоможуть розвинути в людях розуміння високої краси і величі природи, навчити їх гармонійному співіснуванню з нею.

Згодом люди стали багатими й незалежними. Вдячні за свій достаток і свободу, вони почали по-всякому звеличувати Карана. На його честь всюди будувалися святилища і повсюдно вклонялися йому, як богу.

Карана дуже здивувало таке невігластво людей. Він намагався їх присоромити і за всяку ціну переконати в тому, що джерело їх сили і могутності в них самих. Але його вже ніхто не хотів слухати. І вклонялися йому, і звеличували його повсюдно.

Не бажаючи підноситись над своїми земними братами і тим самим принижувати їх свободу і гідність, Каран у розпачі залишає Землю. Та згодом він з жахом помічає, що на прекрасній голубій планеті ідуть жорстокі війни і течуть ріки людської крові. Уміння обробляти метали люди повернули на зло, почавши виготовляти зброю, і обравши війну та насильство своїм промислом. Бо один сказав: "Се моє!" А інший: "Се також моє!" І пішов рід проти роду, і повстало плем'я проти племені, відвойовуючи одне у одного коштовності, земельні угіддя, пасовиська, худобу, жінок, рабів...

Жах охопив Карана від побаченого на Землі. Він знову повертається до людей. В образі простого пастуха він іде від селища до селища, закликаючи землян припинити війну і повернутися до мирного життя. Але засліпленим ненавистю гордовитим оріанам була вже чужою і незрозумілою піднесена мова їх колишнього покровителя і ніхто вже не бачив у

ньому свого бога і пророка. На нього всі дивилися як на божевільного. Над ним насміхалися і як навіженого гнали його звідусюди киями і побивали камінням.

У відчаї Каран звертається за допомогою до Батька Всесвіту. Але довідавшись про те, що сталося на Землі, Всесвіт ще більше розгнівався на Карана і на людей. І розверзлося Небо. І здригнулася Земля. Бо упала на неї кара небесна.

Величезна блискавка ударила в квітучу долину, залиту кров'ю людською. І запалало усе живе навколо, і зникло у вогні небесному. Ні річки, ні струмочка, ні травинки, ні билинки, ані душі живої... Нічого не лишилось - тільки мертва земля.

Вжахнувся син Всесвіту і повстав проти Батька:

- Отче! Занадто жорстокий твій вирок! Ти спалив землю оріан, а разом з нею і мою душу. То знай, що відтепер немає для мене правди на Небі.

- Правди на Небі не бачить той, хто не шукає її у душі своїй. Ти зневажив закони Космосу, відкривши недозрілим людям його священні таємниці! Ти відкрив їх душі для хаосу і показав їм шлях до самознищення! Ти порушив гармонію, яка панувала у Всесвіті, ото ж мусиш її відродити. Інакше хаос оволодіє усією Землею, а зрештою і Всесвітом. Віднині ти маєш бути там, де накоїв лиха - будеш вічно пильнувати надра землі, які ти насмілювався відкрити людям! - такий суворий вирок виголосив Батько Всесвіт своєму єдиному синові.

І спалахнула блискавка. І упав Каранові на крила вогонь небесний. І згоріла його чиста крилата вдача. І Світлий Ангел Неба став Чорним Демоном зла.

Жбурнувши йому магичний залізний посох, Всесвіт відправляє Карана на довічне заслання у підземелля. Відкинутий Небом і не прийнятий Землею, він стає господарем і в'язнем темного підземного світу. Ніби зірка упала з Небес, лише на якусь мить залишивши свій яскравий слід, що розтанув у вічному мороці Космосу.

3

Гірка образа і лють скаламутили чисту душу Карана, і він зненавидів непохитний і невблаганний Всесвіт і невдячну Землю. Десятки віків, гнаний несамоовитою тугою, блукав він темними підземними лабіринтами, час від часу струшуючи надра у приступі неприборкуваного гніву. І всяк, хто б не потрапляв у підземелля - чи звір, чи птах, чи людина - був приречений на неминучу загибель.

Залізний посох, отриманий Караном від Всесвіту, мав нездоланну магичну силу. В руках володаря підземних надр він став могутнім знаряддям помсти і кари. Достатньо було лише тричі ударити посохом в землю, і він міг вмиг перетворити кожен живу істоту в холодний камінь, або ж залишити від неї жменьку попелу чи пилу.

За допомогою посоха Каран міг розбурхати страшенну руйнівну силу підземної стихії, що до часу дремає в надрах, а прокинувшись, випробовує Землю потужними землетрусами та виверженнями вулканів, заливаючи її потоками розплавленої лави, гарячими струменями води і пари та засипаючи їдким попелом.

Сотні сміливців, що в пошуках підземних скарбів інколи забрідали в похмурі володіння Карана, знаходили там свій сумний кінець. Ніхто не мав порятунку і пощади, бо така була воля Всесвіту. І Каран, засліплений жагою помсти, ревно пильнував таємниці підземного світу від усякого ока людського.

Так Світлий Ангел Неба став Чорним Демоном пільми. І потреба чинити зло стала для нього такою ж вкрай необхідною, якою була колись у нього потреба творити добро.

Але і зло та пільма поволі набридли Карану і почали гнітити його холодну душу. Таємними лабіринтами він все частіше почав виходити із свого підземелля на поверхню. Байдужими темними очима вдивлявся він у мертву далечину спаленої Всесвітом землі, в застигли у віковій непорушності руді безмовні скелі, безбарвне небо і далеке бліде сонце. Але ніщо не хвилювало його порожній і холодний, мов безодня, зір. І він знову спускався у своє похмуре підземелля.

Але одного разу, коли Чорний Демон знову вийшов подивитись на білий світ, він з великим подивом помітив, що звичну картину мертвої землі порушили незнайомі деталі. Далеко, біля самого небокраю мерехтів зухвалий вогник багаття, від якого тягнуло через усю долину смачним димком. Навколо багаття біля двох убогих, вкритих шкірами возів, сиділи люди! Неподалеку в пошуках їжі блукали їх коні й відчайдушно шкребли копитами суху потріскану землю.

Раптом зовсім поряд пролунав дзвінкий дівочий сміх, який ніби блискавка, ударив Карана в його холодне серце. Причаївшись за виступом скелі, Каран побачив юнака і юнку, що побравшись за руки, весело піднімалися нагору. Ось вони вже здолали останній уступ... Юнак затримався десь позаду, а вогнянокоса дівчина с променистими очима, розмахуючи барвистою стрічкою, прямує саме на нього! Він уже відчуває її легкий, немов вітерець, подих, духмяний запах волосся і розігрітого ходом тіла...

Піднявшись на вершину скелі, дівчина деякий час зачаровано дивиться вдаль, і легенький вітерець перебирає її вогняно-руде волосся, пестить її ніжні рожеві щоки, обіймає тендітний стан.

Спершись руками на самісінький край скелі, дівчина нарешті звертається пустотливо до юнака, що захоплено роздивлявся внизу уламок каменю, який щойно відбив обухом від рудої брили:

- Тобор, заради своїх жалюгідних камінців ти здатен покинути беззахисну дівчину одну на самому краю безодні і її безпека тебе аж ніяк не хвилює!

- Рудано, не гнівайся, - вдавано винувато й благально юнак глянув знизу на дівчину. - Ось подивись, ці камінці не такі вже й жалюгідні, як ти гадаєш.

Спритно піднявшись до вогнянокосої красуні, він простягнув їй рудий з фіолетовими прожилками уламок.

- Це ж та сама руда, від якої ти отримала своє ім'я, - сказав захоплено юнак, збуджено пританцьовуючи на скелі. - Схоже, батько дійсно був правий, наполегливо вказуючи перед смертю саме на це місце, що ми обов'язково повинні сюди повернутися.

- Та яка ж тут може бути руда, в оцьому проклятому й забутому богами місці? - примхливо закопилила дівчина свої губенята, продовжуючи вдавати із себе вередливу пустунку. - За тиждень шляху жодної травинки не побачили, ні озерця, ні річечки не зустріли.

- А перекази наших предків! - гарячкувато відповідав їй хлопець. - Хіба ж не про ці місця в них ідеться: "І є покинута мертва земля, що таїть руду в своїм лоні..." Ось побачиш, ми відкриємо тут багате родовище і з першої ж криці я викую тобі такі прикраси, що й княжні не снилися.

- Фе, потрібні мені твої залізні прикраси, - знову вередливо стулила дівчина свої губи. - От якби із золота...

- Ось побачиш, все золото змарніє перед ними!

Юнак переможно здіймає обушок над головою і заводить бадьору пісню, яку згодом охоче підхоплює й дівчина.

Узявшись за руки, вони весело пританцювують на скелі, і Каран з нестерпною тугою і душевною мукою дивиться на їх життєрадісне піднесення. Досить йому було лише поворухнути посохом, і він міг в одну мить перетворити їх в кам'яні потвори або розвіяти пилом по долині. Але на цей раз щось утримувало його від звичного прояву гніву і помсти.

Можливо, йому згадалася та далека вогнянокоса красуня, яка віддала своє життя на жертovníку кохання, і на яку була так неймовірно схожа оця пустунка. Десь у темній безодні його душі почала жевріти малесенька іскорка досі не знаного ним почуття. Він відчував, що ця несподівана іскра може розпалити в одвічному мороці його душі величезний вогонь, здатний або відродити її для іншого життя, або спалити дотла.

Каран ще не встиг оговтатись від несподіваного подиху життя, яким так безтурботно обдали його очі юні серця, а хлопець і дівчина тим часом вже спускалися вниз у долину, наспівуючи все ту ж нехитру бадьору пісеньку. Не випускаючи рук одне одного, вони весело йшли по чорній мертвій землі до свого родинного багаття, де за небокрай вже повільно сідало багряне сонце.

* * *

Всю ніч Каран кружляв навколо двох возів, ніяк не наважуючись наблизитись до одного з них, під пологом якого сховалась чарівна дівчина з веселою вдачею і дзвінким ім'ям Рудана. Вже десь на світанку, коли почали бліднути зорі, він нарешті відхилив крадькома полог, обережно взяв дівчину на руки і розтанув у світліючих сутінках ранку.

4

В цей день підземний палац Карана палав тисячами вогнів. Стіни і стеля його казкових палат переливалися усіма відомими в природі кольорами й відтінками самоцвітів, відблиски яких віддзеркалювала біломармурова підлога. В просторих залах утихомирено дзюрчала вода численних фонтанів, а повітря, напосне запахом ароматичних речовин, дихало прохолодною свіжістю і спокоєм.

У великій залі на розкішному ложі із зеленкувато-

білого нефриту під прозорим пологом тихо спала Рудана. Чекаючи пробудження дівчини, Каран сидів непорушно у величному нефритовому троні, оздобленому золотом та великою безліччю різнобарвних самоцвітів. Навряд чи якась земна рука змогла б так тонко відтворити в холодному металі та камені живу красу колись мальовничої землі, жорстоко перетвореної Всесвітом у пустелю, як це було викарбувано в дивовижному мереживі орнаменту на троні володаря підземелля. Листя і стебла трав, суцвіття та пелюстки квітів, що буяли колись у квітучій долині, вигравали на троні неповторними зеленими відтінками смарагдів та бірюзи, горіли криваво-червоними рубінами та гранатами, оранжевими сердоліками, голубими топазами та сапфірами.

Чорні опалові змії з палаючими аметистовими очима і хижо висунутими рубіновими жалами, утворювали витончені биліця трону. Такі ж самі дві змії з чорного благородного опалу і з яскравими аметистовими очима вінчали його високу спинку. Висунувши одна до одної свої вогняні рубінові жала, змії утримували на їх кінчиках шматок іскристої залізної руди, очевидно, уособлюючи тим самим вічну мудрість та недоторканість підземного світу.

Трохи блідий від ще не зовсім зрозумілого йому внутрішнього хвилювання, Каран сидів у своєму величному троні, меланхолійно перебираючи зміїні голови, якими завершувалися кінці його золотого плетеного пояса, що стягував білосніжну тонку тогу. Це світле святкове вбрання вперше за весь час його володарювання у підземному світі змінило суворий темний одяг Чорного Демона.

Не зводячи темних, як ніч, і жагучих, як сонце, очей з прозорого пологу, під яким спала Рудана, Каран захоплено й тривожно вдивлявся в тонкі лінії чарівного смаглявого обличчя своєї бранки, в її ніжні рожеві уста, налиті духмяним нектаром цнотливості і зваби, в прикриті довгими віями очі, в ясне чоло з темними дугами брів, в розкішне волосся, розсипане палаючими вогнистими пасмами по подушці. І йому здавалося, що ніби цей милий його серцю образ з давніх давен плекав у своїх мріях, і лише тепер він тільки-но народився з його незбагненої полум'яної душі.

Дівчина нарешті повернула голову і повільно відкрила великі променисті очі... І їх спокійний вираз безтурботності відразу ж перейнявся захопленням здивуванням, а потім спалахнув переляком.

- Де я?! - чи то зойкнула, чи то прошепотіла вона і розгублено подивилася навкруги.

- Не бійся, я не заподію тобі лиха, - намагаючись говорити якомога теплішим і довірливим голосом, відповів їй Демон.

- Хто ти?! - ще більш здивовано і тривожно вигукнула дівчина.

- Я господар цього палацу, - рвучко підвівшись і залишивши свій блискучий величний трон, він відразу опинився біля ложа. Але дівчина перелякано відсахнулася до стінки, сором'язно прикриваючи свої оголені груди, що вибивалися з напіврозкритої сорочки.

- А де мій батько, де Тобор, де всі?... - все ще тривожно, але вже більш довірливо запитала вона.

- Вони там... нагорі, - якось непевно відповів Каран.
 - Де нагорі? - знову занепокоєно запитала Рудана.
 - Нагорі, тому що ми зараз у підземному палаці, і ти у мене в гостях, - вже більш спокійно відповів Каран і простягнув дівчині свою руку, пропонуючи залишити ложе і зійти в залу.

Рудана непевно ступає босоніж на біломармурову підлогу і шується від її прохолоди, але відразу ж відчуває, як на її ногах невідомо звідки з'являються м'які шиті золотом капці.

- В моєму палаці чимало чудес, дивовижних для незвичного ока, - перехопивши здивований і дещо розгублений погляд земної красуні, спробував було пояснити володар підземного палацу. - Але спочатку в цілющих водах підземної ріки обмий своє тіло і залиш в них земні свої печалі.

Демон веде свою розгублену гостю до іншої зали, в якій дзвінко виспівувала на всі голоси духмяна й прозора вода, і залишає одну серед небаченої розкоші купальні. Деякий час Рудана у захваті розглядає напівпрозору стелю із димчасто-голубого кварцу, усіяну променистим коштовним кришталем, який чимось нагадує зірки на вранішньому небі, і стіни, оздоблені смарагдовими виноградними лозами, що спадають до самої підлоги. Якийсь дивовижний майстер зумів вдихнути життя в це холодне каміння, і здавалося, що в кожній ягідці, в кожному вправно виточеному листочку струменіли життєдайні соки землі і бриніли на них прозорі, як сльоза, живі крапельки роси. Обережно ступаючи по сріблястій дзеркальній підлозі купальні, Рудана помічає на ній своє відображення і пустотлива посмішка з'являється на її замурзаному і стурбованому обличчі. Вмить скорчивши гримасу, вона весело показує собі язика і ще раз у захваті озирається довкола.

- Яка казкова краса - такого навіть уві сні не побачиш! - її захоплений шепіт зливається з чарівними звуками фонтана, в якому прозора іскриста вода виконувала свою неперевершену вічну мелодію тисячоголосого дзюрчання.

Власне, то був навіть не фонтан, а скам'яніле дерево, обліплене з усіх боків різного розміру та кольору черепашками. А над самою його верхівкою звисали зі стелі прозорі кришталеві пригоршні рук, з яких безперервно сочилася вода, тоненькою цівкою стікаючи спочатку у невеличку верхню черепашку, а з неї переливалася нижче - в черепашку трохи більшого розміру, а далі - в ще більшу, і так до самого низу, суцільною ниткою життя оповиваючи дерево, збігала у величезну раковину купальні.

Мінлива водяна поверхня, віддзеркалюючи блакить кварцевого склепіння, виблискує бурштиновими іскрами світла, що падає згори із схожої на сонце вогняної кулі. І Рудані здається, що вода в купальні ніби спокусливо підморгує їй, немов запрошуючи зануритись в її звабну прозору свіжість.

Після тривалої подорожі по безводній пустелі мертвої землі дівчина вперше за останні дні побачила воду і жадібно потягнулася до неї. Але рука раптом завмерла біля самої її поверхні і Рудані здалося, що ніби запросилися всі порошинки на її тілі: "Не змивай

нас, бо ти втратиш зв'язок із землею!"

- От іще дурниці, не залишатися ж мені такою замурзаною, - примхливо пхикнула вона і заходилася знімати свою брудну одягу. Але запросився і одяг: "Не знімай мене, бо ти втратиш зв'язок із своєю домівкою!" Але дівчина не прислухалася і до голосу свого одягу і скинула зачовгану вишиванку і строкату спідницю, оголивши своє прекрасне молоде тіло. Відкинувши за плечі вогненно-руде волосся, Рудана взялася за роговий гребінь, який ще минулої весни подарував їй Тобор. Запросився і гребінь: "Залиш мене, бо ти втратиш зв'язок з Тобором." Згадавши про Тобора, Рудана глибоко зітхнула, але рука вже мимохіть пірнула в густе волосся і витягнувши з нього гребінь, кинула його на одягу.

Якусь мить полонянка Чорного Демона ще стояла в задумі, не наважуючись зробити останній крок у незнане. Та все ж, підкорившись чарівному магнетизму прозорості, як сльоза, води з підземної ріки часу, вона повільно увійшла в раковину купальні і занурилася в її прохолодну свіжість, відразу ж забувши і про Тобора, і про батька з матір'ю, і про таємничого незнайомця, і про своє незрозуміле становище. Вона бавилася у воді, немов дитина, відчуваючи незбагненну насолоду від того, що її тіло, зливаючись із водою, ніби розчинялося в ній, ставало вільним, легким і здається, зовсім прозорим.

В цей час Каран сидів у іншій залі, але бачив усе чисто, що відбувалося в купальні. Він усім своїм еством відчував красу і цінність юного тіла своєї бранки, тішився її наївною безпосередністю і захоплювався незайманою чистотою її дівочої душі. І якась незбагненна демонічна пристрасть прокидалася в ньому, розпалюючи полум'я невідомого, небесного і водночас земного, почуття.

Свіжа й рожева, мов троянда, умита вранішньою росой, вийшла Рудана з раковини купальні і хтось невидимий вмить огорнув її тіло ніжним і гарним вбранням. Збентежено розглядаючи своє відображення на дзеркальній підлозі, зніяковіла Рудана повернулася до володаря підземного палацу.

- Не соромся, моя прекрасна госте, це мій подарунок, - зустрів її Демон таким незвичним для себе теплим і ніжним голосом.

Він запросив її до кришталевого столу, заставленого дивовижним посудом з різноманітними яствами та напоями. Широко відкритими очима дивилася зголодніла Рудана на екзотичні соковиті плоди і небачені досі страви, на вишукані кришталеві кубки, сяючі рубіновим вогнем напої. Демон подав Рудані один із кубків і запропонував випити чарівний чудодійний напій за її незрівнянну земну красу. Рудана взяла несміливо кубок і раптом знову почула голос, що линує із глибини її душі: "Не пий, Рудано, бо ти втратиш свою душу." Вона розгублено подивилася на Демона, і його палаючий несамолюбий погляд вмить оповив її своїм невідворотним полум'ям, від якого не було вже ніякого порятунку.

Ледве вмочивши свої ніжні рожеві вуста в прохолоду напою, вона відразу відчула, як по її тілу розлилася гаряча хвиля солодкої млюсті, і душа

запалала й затремтіла від передчуття чогось загадкового, таємничого і жаданого і, разом з тим, страхливо-ворожого. Але захоплена нестримною хвилею несамовитого піднесення, Рудана вже не усвідомлювала того, що відбувалося з нею і з її душею. Вона линула кудись на крилах солодко-п'яного бажання і лише захоплено дивилася в темні неосяжні очі прекрасного незнайомця, в яких світилися зоряні далі безмежного Космосу. І він вже не здався їй чужим і далеким.

Його велична постать у сніжно-білому вбранні, його чорне, як вороняче крило, довге волосся, його прекрасне, сповнене величезною внутрішньою силою і достоїнством і трохи бліде від несподіваного хвилювання обличчя, його очі - чарівні темні очі, що палали вогнем нелюдської пристрасті і бажання, вабили до себе, кликали, притягували. І Рудані здавалося, що перед нею зовсім не людина, а якийсь небожитель, що колись ввижався їй уві сні, а тепер прийшов до неї знову. А може це й справді сон? Вона навіть намагалася декілька разів себе ущипнути, але чарівне видіння не зникало, а навпаки - ставало ще більш реальним і жаданим.

Не зводячи з Рудани несамовитих очей, Демон простягнув до неї руки і з його вуст злетіли ті заповітні слова, які визрівали в його безмежній душі в безкінечні віки відчуженості і самотності.

- Ти сто віків приходила до мене в мої видіння і сни. Але я прокидався, і ти зникла посеред вселенської тиші. Твої сліди шукав я всюди в холодній імлі Космосу і свято вірив, що тебе я все-таки зустріну. І ось ти нарешті переді мною...

Його пристрасний голос, здається, сколихнув усе підземелля, і холодне мовчазне каміння перенесло його відлуння у найвіддаленіші куточки підземного світу.

Каран замовк, ніби прислухаючись до свого голосу, він ще і ще раз співставляв сенс кожного сказаного ним слова із своїми почуттями. І хоча в тих швидкоплинних словах не відобразилася бодай і малесенька часточка тої неприборкуваної стихії, яка вирувала в безмежній душі сина Всесвіту, вони приголомшили Рудану несподіваним подихом вічності, відкрили такі сфери буття, про існування яких навіть і не здогадувався її земний розум.

Та коли б Каран і не говорив нічого, в глибині його палаючих очей все одно можна було б прочитати всю історію його бентежної душі. І Рудана все побачила в його очах: і своє захоплення, і палке бажання, і блаженство насолоди, і свої майбутні страждання. І тривожне зітхання чи то переляку, чи то полегшення, вирвалося з її грудей. Вона зачаровано дивилася на цього дивовижного пришельця з далеких світів, відчуваючи ту незбориму силу, з якою притягував її до себе цей бого-чоловік, і вже не супротивилась їй.

Їх руки і вуста з'єдналися і Рудана поринула в солодкий запаморочливий сон, за межами якого вона раптом побачила таку неосяжну безодню, що жаж охопив усе її єство і несамовитий нелюдський крик сколихнув тишу і потонув у безкрайньому мороці підземелля.

Ледве сонце піднялося з-за скелі, в стані древніх ковалів-металургів, що вже тиждень блукали по мертвій землі, здійснювся великий переполох. Батько Рудани, Тобор і його родичі кинулися в усі кінці мертвої долини на пошуки зниклої дівчини, безперервно вигукуючи на кожному кроці Руданине ім'я. Але відповіді не було нізвідки.

Тобор обійшов усю скелясту грядку, що витягнулася по краю долини, але ніде ніяких слідів Рудани так і не знайшов. Збившись з ніг у безперервних пошуках, він уже хотів було повертатися на стоянку, але щось підказувало йому піднятися на скелю, на якій минулого дня вони були разом з Руданою. Там-то і знайшов молодий коваль-металург барвисту стрічку, якою Рудана пов'язувала свої пишні вогнисто-руді коси. Засмутився Тобор, замислився, перебираючи в руках барвисту стрічку своєї дівчини.

Та ось за виступом скелі він раптом помічав в кам'яному моноліті темний вхід у печеру і не може повірити очам своїм - бо ж учора, він пам'ятає це достеменно, оскільки обстежив і обстукав своїм обушком ледве не кожну брилу скелястої гряди, саме на цьому місці нічого подібного не було. Він пильніше придивляється до скелі, і на його очах темна пляма входу в печеру поступово зникає, ніби її й не існувало. Замруживши очі і струснувши головою, Тобор знову вдивляється в темно-рудю поверхню скелі. І темна пляма так само з'являється на ній, а потім знову зникає.

- Та що це за дідько тут ворожить, - здивовано прошепотів Тобор, не відводячи зачарованого погляду від загадкового місця. І коли контури входу в печеру знову з'явилися на кам'яній поверхні, ні хвили не вагаючись, він кинувся у загадкову темряву.

Непроглядна пільма оточила Тобора і він відчайдушно заволав у темряву: "Рудано-о!" Але із підземного мороку відгукнулося лише багатоголосе відлуння, що прокотилося по підземеллю і розтануло десь далеко в його тенетах.

Притискаючи до грудей амулет-оберіг і безперервно повторюючи якісь заклинання, ціпеніючи від жаху, Тобор став навпомацки просуватися по кам'яному коридору, що тягнувся десь далеко вниз у підземелля. Через деякий час жажливі видіння почали виникати перед ним із пільми - рогаті чорти і кошлаті ікласті відьми, одноокі потворні страховиська з гострими пазурами і багаторукі люті велети з вогнедихаючими пашами, багатоголові шиплячі змії, гострозубі відразливі кажани і інша нечисть. І вся оця чортівня рикала, верещала й шипіла Тобору в обличчя, ніби намагалася будь-що його зупинити, не пустити далі в підземелля. І крізь це верещання й шипіння йому вчувався то один зловісний голос:

- Куди, куди, куди ідеш-ш? Пропадеш, пропадеш, пропадеш-ш...

То інший:

- Сюди, сюди, сюди! Назавжди, назавжди, назавжди...

То чийсь уїдливе:

- Хі, хі, хі!

То якесь важке зітхання чи стогін:

- Ух-ху, ух-ху, ух-х-у...

Та, перемагаючи страх, Тобор продовжував іти далі, як заклинання повторюючи Руданине ім'я.

Згодом нечисть зникла і, чи то Тобор вже звикся з темрявою, чи то в підземеллі дійсно почало розвиднюватись, поступово він став розрізняти химерні напливи мінералів, що ніби застигли іскристі струмені води розтікались по стелі і стінах кам'яного коридору, утворюючи дивовижні каскади і сплетіння різноманітних форм і відтінків.

Раптом за вигином стіни Тобор несподівано потрапляє в якесь різнобарвне сяйво, яке вмить засліплює йому очі і він замирає на місці. Зачарований казковим сяйвом самоцвітів, кожен відблиск яких, здається, сягав аж до самого серця, наповнюючи його божевільним захопленням і п'янкою хвилею, огортаючи і паралізуючи волю, Тобор уже не мав сили рухатись далі. Він відчував, як підступно холонуть його руки й ноги і кам'яніє все тіло. Незбориме бажання злитись з цим сяйвом, розчинитись в ньому вмить поглинуло всі інші бажання, і Тобору вже не хотілось не те що кудись іти, а навіть поворухнутись. Але в якусь останню мить він заплющує очі і відразу ж відчуває, як веселіше забилося його серце, заструменіла по жилах кров і тіло ніби звільнилося нарешті від холодного заціпеніння.

Аби захиститись від чарівного сяйва самоцвітів, Тобор прикриває обличчя рукою і з заплющеними очима іде крізь нього навіпамакки далі у невідомість.

Але за рогом на нього чекає ще одне випробування. Сліпуче вогняне полум'я ударило йому в очі і гарячою хвилею огорнуло все тіло. "Золото!" - з захопленням і страхом прошепотів молодий коваль-металург єдине слово і його руки вмить потягнулися до золотих прожилків, що неначе блискавки пронизували товщу породи і пазурами хижого павука витягувалися до Тобора. Від страху хлопець заплющив очі, але всепроникаюче золоте сяйво все одно сліпило і обпалювало його своїм полум'ям, а руки, попри його волю й бажання, все тягнулися до плетива павука - володаря світу і пристрастей людських. І після кожного сліпучого спалаху золотих блискавок десь із глибини підземелля накочувався всезростаючий гуркіт грому. І з кожним новим ударом цей громовий гуркіт підходив все ближче і звучав все гучніше, зливаючись в суцільне ревище, від якого паморочилося в голові і темніло в очах.

І коли Тобор вже готовий був доторкнутися до золотого павутиння і тим самим занепасти свою душу і осліпити свій розум, з його рук раптом вислизає амулет-оберіг і падає у темряву. Природний забобонний жах, викликаний втратою оберега, успадкованого ще від далеких предків, охоплює Тобора і він кидається за ним додола у пійтму. Безпорадно обмацуючи в темряві холодний камінь, хлопець нарешті знаходить амулет і припадає до нього вустами, пошепки віддаючи подяку духам предків за те, що відвернули його від згубної спокуси. І золота заграва, немов приборканий звір, враз почала вщухати

і розбурхана стихія золотої повені, неохоче відступаючи назад, поступово повернулася у свої береги.

Прикриваючи обличчя і руки полою своєї старенької свитки, Тобор стрімголов мчить далі у зловісну пійтму. Та через деякий час перед ним з'являється ще один вигин стіни кам'яного лабіринту. Що чекає на нього за цим поворотом? Готовий до всього, Тобор рішуче виходить за ріг, але всупереч очікуваному, за ним не спалахує ні звабне сяйво самоцвітів, ні сліпуче золоте полум'я. Далі кам'яний підземний коридор проходив крізь товщу залізної руди, яка холодно виблискувала у темряві міріадами крихітних іскорок. Якимось віковичним спокоєм віяло від тієї величезної рудної маси, і Тобор відчув незвичайну легкість, ніби якась невідома сила підхопила і понесла його далі, назустріч незнамому.

Але чим далі спускався Тобор у підземелля, його тіло все більше наливалось вагою. Згодом він уже ледве пересував ноги, до яких, здавалося, на кожному кроці хтось невидимий все під'язував і під'язував важке каміння. Нарешті, коли іти взагалі вже було несила, Тобор зупинився перепочити, але рухатись далі вже не зміг - ноги ніби вросли в кам'яну товщу і відірвати їх вже було неможливо.

У відчаї юнак стомлено опускається на коліна, потім падає ниць і занурюється у важкий сон. Та коли він прокинувся і до нього повернулася свідомість, то вже нічого не міг пригадати і навіть збагнути, що ж саме сталося з ним і з Руданою, і скільки саме часу промайнуло уві сні - мить чи ціла вічність. Навіть не замислюючись над цим, Тобор спокійно підвівся і пішов далі, ніби ніколи й не був у непритомному стані.

Він уже не думав про Рудану - далі в земну глибочину вабила його інша сила - велика таємниця залізної руди. Тобор був зачарований цією таємницею і невідступним бажанням будь-що її пізнати. Залізна руда затьмарила його розум і заволоділа його серцем.

"Хто пізнає таємницю залізної руди, той стане її володарем. Хто пізнає таємницю залізної руди, той буде її володарем...лодарем, ...лодарем," - звучав з глибини підземелля таємничий голос, і Тобор ішов на нього, як на рятівний дороговказ.

**КАТЕРИНА
ВЕРЕЩАГІНА**

Катерина Самійлівна Верещагіна давно знається з письменницькою аудиторією Дніпропетровщини, оскільки працює в Спілці письменників. Але від спілкування ще ніхто не починав писати вірші чи оповідання, і те, що пише Катерина Верещагіна – від серця, від Бога. А що не друкувалось ніде, то – від сором'язливості, від скромності – "Хба ж я зможу так?" Нам здалось, що змогла. Іне "так", а по-своєму.

НАЙДА

оповідання

Маю звичку – читати вночі. Вдень для цього не могла викроїти й хвилини. Було, впораюсь, повкладаю дитей спати, включаю маленьку настільну лампу, аби освітлювала лише сторінку, і читаю собі спокійно. Тихо, ніщо не заважає. Ото хіба що цвіркун, буває, розспіваєтся. І так звикала до тиші, що тепер хоч і маю можливість читати вдень, але заважають різні денні шуми. Кожний шорох не дає мені зосередитися.

Якось зачиталась вже десь за північ. І раптом чую стогін. Схоже було, що стогне доросла людина. Вийшла я з хати, прислухалась. Стогне ніби в садку. Надворі була така темінь, що за крок нічого не видно. Коли очі трохи звикали до темряви, я обережно, ніби під ногами тонкий лід, пішла на стогін, що не припинявся. Йду повільно, мало не напوماцки, ледве переставляю ноги. Так пройшла широкою стежкою десь до середини садка, і тут стогін почав віддалятися. Зійшла я з стежки і повернула ліворуч, до паркану.

В такій темряві мені ще не доводилось ходити. Кризь густі хмари не проглядала жодна зірочка. Чорнота неба заилася з чорнотою землі.

Обережно прямую на стогін, а він на якусь мить стих. У мене в грудях похололо: помер, думаю, запізнилася. Не допомогла людині. Опинилась я наодинці з темрявою й покійником. Мене охопив жах, аж волосся на голові заворушилося. Схопила я обома руками голову і спинилася, бо не знала, куди йти. Єдине, що вказувало мені напрямом, був той стогін, і він стих. Не можу передати, як стало моторошно. Треба повертатися до хати,

а куди не глянь – темрява непроглядна. Зробила кілька кроків і зачепилась за гілляку. Звідки вона взялася? Ніби ж знала кожне дерево, уявляла, де треба нахилитись, аби не зачепитись косою. А тут неначе в чужий садок потрапила. Гілляка так вп'ялася в коси, що ледве я виплуталась. Поки крутилась, зовсім згубила напрямом, не знаю, куди йти.

І тут почувся слабенкий шерех і знову стогін. Я стрепенулась і рушила необережно сміливо на звук. Стогін не стихувався навіть від того шелесту, що рвався з-під моїх ніг. Гинула людина – це мене підганяло. Страх за себе зник, я вже чула не лише стогін, а й важке дихання.

На якийсь крок я дісталась руксою паркану і пішла понад ним, пригинаючись, щоб бачити його на фоні неба, яке неначе прояснішало. Ще крок, ще – і що я бачу: зависівся на паркані великий собака. Висів униз головою, застрявши черевом між двома загостреними дошками. Почала я обережно підіймати собаку, та нічого у мене не вийшло: він був занадто великий і важкий. Спробувала розхитати хоч одну з дошок, зірвати її. Собака зрозумів, що йому допомагають, лизнув мені руку. Це мене підбадьорило, бо я боялась, що він може мене вкусити. Посмикала я ті дошки, але марно.

– Потерпи ще трохи, – попросила я собаку і пішла до хати. Як пожалкувала, идучи навмання, що погасила в кухні світло!

Добралася до хати, розбудила чоловіка, швиденько пояснила, що до чого, дала йому в одну руку сокиру, за другу повела його в садок, щоб спросоння не спотикався у темряві. Собака все так же висів, хрипко і важко дихав, стогнав, мов людина.

– Зроду не чув, щоб собака стогнав, – тихо сказав чоловік.

– А хто коли до них прислухався? – обізвалася я.

Чоловік напوماцки визначив середину дошки, один раз цюкнув і вона розкололася на цвяхові надвое. Відчувши полегшення, собака заборсався між дошками, зірвався з паркану і побіг у темряву.

– І спасибі не сказав, – сказала я радісно, щаслива, що врятувала мученика. – Тільки як він вийде з садка?

– Не може ж він бути таким дурнем, щоб знову потрапити в халепу, – заспокоїв мене чоловік. – Десь сховався, зализує болячки.

До ранку ми вже не лягали спати, чекали світанку, щоб подивитись, що робить собака. Як тільки почало розвиднятись і вже чітко стало видно дерева і все навколо, пішли ми по саду. Собаки ніде не було. Чоловік крокував до самого глухого кутка, вважаючи, що саме там наш потерпілий. І правда, саме там лежав, вірніше, лежала, бо це була вона, на кучі бур'яну, який ми склали сюди недавно. Собака була чорна-пречорна, жодної світлої цяточки. А біля неї – щенята.

– Бач, де вибрала собі постіль, – сказав чоловік. – А ти боялась, що паркан штурмуватиме.

Щенят було двійко. Присмокталися і сплять собі, не підозрюючи, в якій біді їх народила мати. Такі ж чорні, як вона. Я наблизилася до собаки, та тільки хотіла нахилитись, щоб погладити їх, як вона наморщила носа, підняла його кінчик і показала білі зуби.

– Ну й не буду, якщо ти така сувора, – я відійшла, щоб не хвилювати тварину.

Дощу неначе й не було, але волога вкрила коротку шерсть собаки і щенят. Ніби пилом притрусилася. Треба було дати їм якийсь притулок. Чоловік згадав про собачу будку, яка вже не один рік була прикидана всяким мотлохом біля сарайчика. Ми вирішили не мати собак, бо так шкода

їх хоронити. Стерегти нічого, то можна й без собаки жити.

Чоловік підправив будку, поновив дах, я покляла стару одежину всередину. Будку ми присунули байзенько до кучі бур'яну, де лежала собака з малими, поруч поставили миску з борщем і кухоль з водою. Я ще й шматок хліба біля миски покляла.

- Іди поспідай, - попросила я собаку. - Голодна ж. Тобі діточок годувати.

Вона дивилась розумними сумними очима то на мене, то на миску, але не вставала.

- Може, вона боїться від дітей відійти, - каже чоловік. - Пішай звідси.

З неба продовжувало щось сіятись - дощ не дощ, таке дрібне, що й очима не вловити. До зими йшлося, а собака надумала вивести щенят. Сутужно їй буде з ними.

Згодом ми знову навідалися до собаки, щоб подивитися, іла вона, чи ні. Але її не було. Собачата щільно притулилися одне до одного і спали.

- Собака, мабуть, вийшла через той пролом, де вночі завісила. Підемо глянемо, - запропонував чоловік.

І дійсно, розколена дошка була відхилена так, що собака могла пролізти. Чоловік відірвав її зовсім, щоб собаці легше було пролазити, і сказав:

- Нехай буде лазом для неї, якщо їй так неохідно кудись бігати. Може, до себе додому навідується?

Ми поставили будку так, щоб видно було здаля, чи сидить в ній собака. Перенесли туди щенят. Не встигли й до хати дійти, оглянувшись разом з чоловіком, як змовились, і побачили, що собака вже біля будки. Обійшла її, обнюхала, погреблась в кучі бур'яну, де лежали собачата, потім підійшла до будки, загаянула всередину і полізла до щенят.

Вдома ми заговорили про ім'я для собаки. Чи приживеться вона у нас, чи ні, а звати її якось треба було.

- Чого довго думати? Нехай буде просто Найда, - запропонувала я.

Більше ми не бачили, щоб Найда залишала собачат і кудись ходила. Їжі, що ми ставили, видно, їй вистачало. Та ще й встановились холодні дні, і Найда, мабуть, зігрівала своїх дітей. Нам здавалось, що вона боїться холоду, бо дуже рідко вилазила з будки. Чи, може, берегла щенят. Але десь через місяць ми побачили, як вона з ними гралася у садку. То бігав, а вони - за нею, то сяде і дивиться, як малі удвох граються. Найда почала виводити собачат гуляти щодня. Часто вона приводила їх поближче до хати, і всі троє з цікавістю спостерігали, що ми у дворі робимо.

Одного разу піднявся сильний вітер і так трошив гілки, що вони обламувалися і падали на земаю. Я накинула куфайку і поспішила в садок. Найда стояла біля будки, тремтіла і тоненько скигала, мов маленька, а собачата боялися виходити в садок, бо з дерев летіло листя і мілке пілля. Не роздумуючи, я наказала Найді йти до хати, схопила швиденько малих. Вони були такі перелякані, що й не пручалися. Ми встигли відійти зовсім недалеко, як позаду почувся гуркіт. Найда відскочила й стрибнула подалі вперед. Я оглянулася і побачила, що вітром розчахнуло грушу, і велика гілка упала на собачу будку, проламавши дах.

- Як же ми вчасно втекли, - сказала я Найді, а вона подивилась на мене сумно, бо не зрозуміла, і швиденько пішла попереду, прямуючи до хати. Там зупинилась. - Йдемо, йдемо, - говорю я собаці і відчиняю двері, а вона слухняно йде за мною.

Тільки я покляла малих на підлогу, вони відразу побігли до Найді, поставили у неї під ногами і дивляться на мене здивовано: куди це я їх принесла?

Я швиденько зняла половичок, постелила в кутку і запросила Найдю там лягати. Вона одразу мене зрозуміла, лягла на підстилку, і малі в ту ж мить опинилися біля неї. Одне намагалось присмоктуватись, а друге поглядало на мене...

В хаті Найді і собачатам сподобалося. Жодного разу, коли я залишала їх самих, вони не зробили ніякої шкоди. Надвір я випускала Найдю кожного разу, як вона просилась. Разом з нею вибігали й малі.

Якось листопадової ночі тихо лягла зима. Щільно запорошило садок. Весь двір встелило товстим сніжним одялом. Найда обвела поглядом двір, постояла трохи на порозі, переступаючи з однієї лапи на другу, і пішла нешвидко по снігу. Схоже було, що вона вже знайома з зимовими барвами. А собачата боялись, стояли нерішуче на порозі. Найда повернулася до них, понюхала їхні мордочки, чи, може, щось сказала їм, потім різко розвернулася і весело почала бігати по двору, заохочуючи малих. Одне намірялось перескочити через біле покривало, з розгону підстригнуло і подалі від порогу шугнуло в сніг головою. Встало і почало обтрушуватись, пробувало лапами зчищати сніг з голови. А друге мовчки, з цікавістю дивилось, як те обтрушується, і з порогу не сходило. Боялось.

Взяла я мітку і попромітала стежки. А слідом за мною друге собача весело пострібало по стежці. Вже потім їм сподобався сніг. Гасали по двору, не розбираючи стежок.

Щоб не простудилися, закликала я їх до хати, а сама почала розтопляти плити. Та щось вона так кволо розгорялась. Тяга, мабуть, погана. Заглядала я в ту плити, заглядала, доки й голова розболілась. Випила цитрамон і лягла на дивані. Але голова не переставала. Почало нудити. Дихати було важко. Встала, щоб двері відчинити і знепритомніла. Опам'яталась посеред двору. Лежала на розкладушці, закутана у ватяне одяло, а на голові - чоловікова шапка.

- Добре, що отямилась, а то я вже хотів викликати "швидку", - сказав чоловік. - Так можна й загинути, науку маєш, бути обережнішою треба. Не змерзла?

- Ні, а трясє чогось і в' голові шумить. А де ж Найда?

- Повела малих в хату грітись. Ледаве спровадив, бо вони намерзалися і всі троє тремтіли від холоду. В хаті тепло. Плита гарно розгорілася. Я думаю, що ти просто вчаділа, бо коли я зайшов у хату, було дуже чадно. Я провітрити.

Розповідав чоловік, а сам почав легенько усміхатись одними очима.

- Чого тобі? Вирядив у свою шапку і смішно стало?

- Коли б ти бачила свою "рятувальну бригаду", то й тобі було б смішно. Підхожу до хати й бачу, як Найда тягне тебе за комір через поріг, подалі від хати, а малі вчепилися в поли халата, упиралися лапами і тягли до хати. Найда, мабуть, думала, що вони допомагають їй, і не сердилась на них. - Чоловік помовчав і задумливо сказав:

- Бач, якою вона виявилась. Додумалась, що тебе рятувати треба. Чи, може, її вчили цьому. Якби не Найда, хтозна, чи ми б оце гомоніли з тобою.

Григорий ТУРЕНКО

ПОПЫТКА САМОАНАЛИЗА

Аксиома застоя

В младших классах
я был отличником,
Старшим в звездочке октябрат.
Было что-то от культа личности
У меня тогда, говорят.

Увлеченный возней мышиною,
Перед взрослыми в меру смел,
Летом в лагере над дружиною
Пионерскую власть имел.

Видно, предки мои не викинги, -
Слишком кровь моя горяча, -
Что-то ляпнул не в лад на митинге
В честь субботника Ильича.

Лет на десять других поболее
В порученцах ходить устав,
Все же втиснулся в комсомолии
Мелкозвездочный комсостав.

С коммунистами быть в союзе я
Возмечтал до скончания дней, -
Аморалкою оконфузили
В память первой жены моей.

А как в должности
(не в парткоме ли?)
Утверждали потом меня,
С частным мнением ознакомили,
Быть начальником возбраня.

Знать по правде жить дозволение
Нам давали почти взаймы
Люди старшего поколения,
Твердозадые их умы.

Жаль, что не были мы знакомыми,
Как теперь говорят, в застой
Все, кто спорили с аксиомами
В простоте своей непростой.

В младших классах я был
отличником,
А гордился тем, дошлый шкет, -
Что под немцами, за наличником,
Дед, как честь, сберег партбилет.

Предчувствие

А. К-ку

Не рви свое гордое сердце
И раньше, чем надо, не трись.
Ты видишь во мне иноверца,
А вера одна у нас - Русь.

Проснись, если страшное снится,
Но только во сне не кричи.
Уже к нашим светлым темницам,
Бренча, подбирают ключи.

Печальные струны не трогай, -
Веселых печаль не проймет.
Чем дальше уводит дорога,
Тем гуще вороний помет.

Когда побредешь по этапу,
О съеденной пайке скорбя,
Не надо ни маму, ни папу
Винить за плохого себя

И быть в бесконечной обиде
На жизнь и на смерть заодно.
Ты вспомни, что все это видел
Не раз в пропагандном кино.

Сыграют и нам свое скерцо
Железные двери "Марусь"...
Пока же не рви свое сердце
И раньше, чем надо, не трись.

Четверостишья

Выстрадай судьбу свою сполна,
Как тягучий бред ночей без сна,
Как с любимой долгую разлуку,
Как плевков в протянутую руку.

На ком свой гнев срываю боги,
Пока скребничей бороды
Великий визирь чешет ноги
Своих наложниц молодых?

Наша проза вышла из "Шинели".
Мастер прав, и спорить с этим глупо.
Странно то, что в ней не разглядели
Крестницу гриневского тулупа.

Поэт Григорий Туренко в девяносто восьмом отмечает двадцатилетие своей творческой деятельности. Последние два слова звучат, может быть, слишком громко рядом с тем, что ему удалось сделать за эти годы. Но ведь сочинение стихотворений и поэм пришлось совмещать с работой инженера, журналиста, с учебой в Литературном институте, с активными занятиями спортом и многим другим. Пожалуй, не так уж и мало успел он за это быстролетящее время.

Стихи на смерть Василия Ильича Мыхлика, летчика, дважды Героя Советского Союза, почетного гражданина города Кривого Рога

Сколько раз, словно в пламя ада,
Он к земле шел в пике отвесном, -
В двадцать два боевым наградам
На груди становилось тесно.

Отлетался, бесстрашный сокол...
Пусть недвижный пропеллер "Ила"
Не у нас, а в Москве далекой
Освежает его могилу.

Может, там ему, вправду, лучше.
Но на родине, не в столице,
Он полвека стоит на круче
Нестареющий, смуглолицый.

Делят Родину, делят славу,
Делят даже солдат Победы.
По какому, скажите, праву?
Отвечайте же, правоведы!

Обесценилось дорогое,
Как не хочется в это верить...
Дай, Господь, чтоб не стал изгоем
Бюст чугунный в гранитном сквере.

П О Э М А

КРИВОРОЖЬЕ

I.

Плотной тканью рассветных туманов
Прикрывая свой каменный срам,
Сходят бабы со скифских курганов
К сиротливым чумацким кострам.

Кто вернет имена тех селений,
Что когда-то гнездились окрест,
Согребая дерьмо наслоений
С первозданной красы этих мест?

Не на эти ли дали светила
Фосфорическим светом луна
В той ночи, для которой Аттила
Приберег дорогого вина?

Здесь, полынному ветру внимая
На вершине прибрежной скалы,
Мутным взглядом повозки Мамаю
Созерцали степные орлы.

Улеглось. Но чубатый полковник,
Чтоб в пригляде был турок и лях,
Отдаленный казачий зимовник
Наказал заложить в ковылях.

И седой колченогий вояка,
Сбив папаху трусцой набекрень,
Наборною уздечкою звякал,
Объезжая дозором курень

Там, где нынче дремучие парки
Тень бросают на кромку воды.
Там, где высекли искры грабарки
О кресало железной руды...

II

Было времечко - вольному воля.
Приставляя к буграм ватерпас,
Голоштаные крестники Поля
На шматки разорвали Кривбасс.

Ведь живем посредине Европы,
Кто сказал, что все наше - ничье?
В пролетарии вышли холопы,
В буржуа подалось кулачье.

Все как будто совсем недалече.
Напрягись и услышишь в ночи
Гулкий грохот чугунных крылечек,
По которым идут богачи.

- Как дела, мужики?
- Сикось-накось.
- Прирастает, поди, капитал?
- Знамо дело. Да деньги-то - пакость:
Нажил в год, а в три дня промотал.

Чуть не цугом в губернию скачут
Бородатые рожи побрить
За целковый (цирюльнику - сдачу).
Триста верст - в два конца.
Эка прить!

Уступают брусчатку учтиво,
На Почтовой сойдясь, господа.
В кабаках вдоволь водки, а пиво
Есть в подвале у Мойши всегда.

Ну так что, разговеемся, братцы?
Хватит брюхо неволить постом.
Надоело заглядывать в святцы,
Бей в набат - разберемся потом.

Что ни праздник, то пьяная драка
И все то же: участок, острог.
А с такими заводчик Курако
Михаил Константинович - строг.

Пожурит, усмехаясь в усищи.
А уж присказка впрямь хороша:
Умный там капитал свой отыщет,
Где дурак не найдет ни гроша.

На деревне какие законы?
Пуд посеешь - три меры пожнешь.
А в руде, братец мой, - миллионы.
И тем больше, чем глубже копнешь.

Вишь, журавль в небесах, а синицу
Прямо в руку задаром дают.
Вон для немощных строят больницу,
А для нищих открыли приют.

Зря не ходишь в воскресную школу.
Пользы много, а дел на полдня.
Ладно, в церковь сходи на Николу,
Я проверю - гляди у меня!..

Не узнаешь былую округу.
Вдоль несметных запасов руды
За полвека от севера к югу
На сто верст протянулись следы.

III

Мчалось время.
То пеший, то конный
На постой постучится в окно.
Здесь прошел к Перекопу Буденный
Колеями тачанок Махно.

Ну, а тем, кто раздумал у трапа,
Не приемля кофейный Стамбул,
Беспощадный Ревком Сиволапа
Гарантировал дырку во лбу.

Не Париж здесь вам, стоящий мессы.
Хватит жить от чужого труда,
У народа свои интересы.
Миль пардон. Се ля ви, господа.

Что-то помнили, что-то забыли,
Как отжившее данность свою.
И рождались легенды, а были
Умирали в неравном бою.

Отпылало за Первою Конной,
Трудовые настали деньки:
Поднимался завод у Червоной,
Глубже в землю росли рудники.

Путь прогресса всегда одинаков,-
Голод знает свое ремесло:
Вереницей рабочих барачных
Прирастало большое село.

Жизнь вершила свои перемены.
Но, казалось, минует беда
Тех, кто гордо шагал после смены,
Славя песнями радость труда.

Спали чутко. По первому стуку
Отдаваясь во власть палачей.
Брали всех, но охотней науку:
Инженеров, ученых, врачей.

Все прощались, шепнув напоследок,
Что у страха глаза велики.
В магистральных огнях пятилеток
Разгорались надежд огоньки.

Рвали глотку гудки не стихая,
Шли натужно скипы на-гора...
Но приспела година лихая, -
Снилось "завтра",
проснулись - "вчера".

Смертным воем земля загудела.
И ушли, отковавши штыки,
Защищать наше правое дело
Бессемеровцы и горняки.

Кто-то кровью своей захлебнулся,
Закрывая страну от огня.
Кто-то с честью и славой вернулся,
Орденами о ребра звеня.

IV
Вновь гудки надрывались. Еще бы, -
Жизнь брала и давала свое:
Скудный век доживали трушобы,
Вдоль дорог расплзалось жилье.

В мирных битвах рождались герои,
Наш народ не ленив отродясь,
Коммунизм, если надо, построим,
Всей страной на него наваясь.

Пыл отважных сердец не остынет,
Двадцать лет-то кампании всей.
И зачем свой народ по пустыне
Вдвое дольше водил Моисей?

Штыковыми срезались ухабы
С харитоновским маршем во рту.
И Хрущев был, как добрый Хоттабыч,
Подаривший народу мечту.

А как символ космической эры
(Кто уж тут постоит за ценой),
Марсианским ландшафтом карьеры
Оживили пейзаж наш степной.

Прокатился от края до края
Беспощадный к живому прогресс,

Корневищами степь попирая,
Трубы ГОКов коснулись небес.

Под курганы отвальной породы,
Как в могилу, ложилась земля,
Из глубин вознесенные воды
Заражали бесплодием поля.

Углублялись бездонные шахты,
Как шутили "до пупа земли".
Загонялись не с бухты-барахты
Прямо в землю большие рубли.

Все плотнее заводы срастались,
Сея в низкое небо дымы.
Ради завтрашних дней не считались
С принесенными жертвами мы.

Да, убытков цена непомерна,
Но ведь кто-то и прибыль считал.
Это только в романах Жюль Верна
Добывают дешевый металл.

Ну, а плакаться нам не пристало:
Тяжеск труд наш, а жизнь дорога...
Ведь не выстроить дом без металла,
Не сразить в лютой битве врага.

V
Я уверен, что благостность Божья
Здесь однажды коснулась земли,
Что дороги твои, Криворожье,
В незакатную даль пролегли.

Да, по-прежнему мы голоштанны,
Да, слова этой песни просты.
Но шумят вдоль проспектов
каштаны
И белеют в туманах мосты.

Распускают огнистые гривы
Заводских дымарей табуны,
И качают рассветные взрывы
Строго в такт метроном тишины.

Пусть не лучшие годы настали
И другие пока не видны,
Но не может быть прочной без стали
Становая хребтина страны.

Лишь бы сдружили честные люди
На крутых переломах судеб.
И еще обязательно будет
В каждом доме и песня, и хлеб.

И слеза незаметно прольется
На бумагу нетленной строкой,
Если утру мой сын улыбнется
И потянется к небу рукой.

Облака, раскрасневшись у домен,
За копры зацепились в пути...
Край родной!
Ты не просто огромен,
Ты велик. Налегке не пройти.

КРИВОРОЖЬЕ

ПОПЫТКА САМОАНАЛИЗА

Памяти Бориса Алексеевича Чичибабина

"Я не замерзну
в холоде декабрьском..."
Борис Чичибабин

Он говорил, что мир похабен,
Что сам поэт он небольшой, -
Любил лукавить Чичибабин,
При этом не кривя душой.

Был полон дум, как старый човен
Водой и тиной. Не решив
До гроба жизни: и чого вин
Все вирши пел, а не вирши?

Не вечный квартирант Парнаса
И не Гомера поводирь.
Судьбою сводный брат Тараса,
А духом - сын Сковороды.

Объект негласного надзора
И всем гулагичам земляк,
Лечивший каплями позора
В совковских душах переляк.

В печали Байрону соперник -
"Шильонский узник" лагерей.
Влюбленный в звезды,
как Коперник,
Любивший Крым,
как хан Гирей.

Без сожаления спускавший
Мудреный быт на тормозах,
Единокровников искавший
По сумасшедшенке в глазах.

Скучна дорога без ухабин,
Безбрежна даль, да век наш мал.
Брел стихотворец Чичибабин,
Прилег на снег и задремал.

Уснул улыбчивый отшельник,
Затворник разума - точней.
Трещал морозами Сочельник,
Трещали выстрелы в Чечне.

В его душе, святой и грешной,
Вмещался одержимый век.
Изверясь в скорби безутешной,
Ушел из жизни Человек.

Ушел, убогую обитель
Оставив книгам и жене,
С причмоком покурить любитель
И выпить с другом наравне.

Гонимый полунищий гений
Покинул свой земной приют.
Не надо слез и песнопений, -
Певца на небе отпоют.

В аду он будет хладнокровен,
В раю - смиренно-всемогуш.
Не утрачившийся жаровен
Не устыдится райских куш.

Когда же?

Я не люблю плевать, чтоб погасить окурок,
И ржать, как жеребец.

с едой набитым ртом.

Жеглов всегда ловил на этом ушлых урок,
И Мюллер раскрывал разведчиков на том.

Я не люблю, когда во всевозможных давках
Вокруг меня кишат смертельные враги.
Когда же наконец мы перестанем чавкать,
А будем лица мыть и чистить сапоги?

Когда же наконец поедим мы на дачу,
Чтоб с толком отдохнуть,
а не пахать на ней?

Богатые и те, как оказалось, плачут,
Нам в бедности за них от этого больней.

Когда же наконец перебазарит рынок
И станет легче жить больному старику?
Когда же Дон-Кихот на правый поединок
Неправду призовет, доверившись клинку?

Когда же наконец воспрянут наши души
И Моцартом опять наполнятся дома?
И сходим мы в театр,
а чтоб не бить баклуши.
Раскроем прошлый век на "Горе от ума".

Попытка самоанализа

Удачи с детства
Я знал немного.
Куда тут деться, -
Коль все от Бога.

Как ангел хилый,
Как черт живучий,
Разжился силой
На всякий случай.

Качал не дома
Мускулатуру -
Металлоломом,
Макулатурой.

Не гнул подковы,
Само собою,
Всегда готовый
К труду и к бою.

Сжигая нервы,
Не пер стеною,
Стремясь быть первым
Любой ценою.

Но будь потише
Хотя бы малость, -
Поменьше б шишек
На лбу осталось.

Слегка известный,
Чуть-чуть голодный,
Меж знати местной
Дичок безродный.

При важных лицах
До слез робей,
Почти патриций
В стране плебеев.

Поев немало
С лапшой супа,
Ума достало
Казаться глупым.

Но то не предал,
Что в жилы влило,
Прельстившись кредо
Космополита.

Всему черта есть.
В дни смут и хвори
Мой дух питает
Славянский корень.

Жизнь хоть плохая,
Все не наскучит.
Коль в ней блоха я,
Кто пес смердючий?

Был там, где не был
Иван Сусанин...
Что было, что небыль -
Судите сами.

Алла
Глянцева

ОПОВІДАННЯ

Тридцять дві зими тому між першим криком полинув над замерзлим Псьом у Сумах. Задоволення своєю роботою (тобто моїм народженням) Бог стомлено посміхнувся, сидючи на прозорій хмаринці, і сказав: "Будь! А я прийду, коли тебе полонить скрута". Ось я і є. Але намагаюсь не турбувати Бога (він і без мене має доволі справ) і розраховую лише на свої сили. За тридцять дві зими, весни й осені вже маю велику радість і першу сивину, сім'ю, фак філолога, роботу...

А.Г.

У новорічну ніч...

Скінчився ще один рік. Останні його краплини скапують у келих вічності. Не запрошую сьогодні друзів. Тебе теж не буде. Є свята, яким радіють лише в дитинстві. Чим більше твоїх краплин накапає в келих вічності, тим міцніше бажання пити їх наодинці з собою. Це полинове вино тільки моє. Тік-так... Кап-кап... Чи багато ще?...

Стукіт у двері? Але ж я нікого не чекаю цієї новорічної ночі...

На порозі стоїть жінка в легкому пошарпаному платті з химерно переплетеними чорно-білими смугами. Мені стає холодно від її вигляду, коли думаю, яка завірюха лютує зараз надворі. Перед очима раптом постає чомусь мати-жебракча біля крамниці. Вона була зодягнена в страшенне ганчір'я з чужого плеча й тримала в посинілих від морозу руках дитину-каліку з єдиною ручкою, волохатою, як котяча лапка.

- Заради Бога... - благально хрипіла жebraчка. - Дайте на шматочок хліба...

І тягнеться котяча лапка до шокової тіточки, що сідає до чорної "Тойоти". Не плач, дитинко, тіточка тебе "не чує". Вона бідніша за тебе: їй Бог не дає хліба - лише "Тойоти"...

А цього дядечка ти знаєш. Він обіцяв дати твоїй мамі квартиру, щоб ви не жили на теплій каналізаційній трубі, яку на ваше щастя ще не закопали після чергового ремонту. Що, не впізнає тебе дядечко? Не плач, дитинко, він дуже заклопотаний, бо несе до парламенту проект закону про те, як краще переливати з пустого в порожнє, щоб із нього вилився добробут народу.

- Заради Бога...

Де ж люди загубили Бога? Тільки жебраки ще намагаються нагадати нам про нього.

Моя гостя дуже скидається на ту матір-жебрачку, але обличчя має якесь дивне: живий, палкий, гарячковий погляд правого ока підбавлював, підтримував, а ліве око дивилося на світ скляним поглядом небіжчика; уста жінки всміхалися одним кутиком, у іншому причаїлася таємничая зажура; права щока палахкотіла нетерплячим дівочим рум'янцем і жадала поцілунків, а ліва вже нічого не хотіла, була наче половинка печеного яблука.

Тендітними, майже прозорими руками жінка весь час притримувала великі кишені, що важко відтягували пошарпане плаття і ледь помітними рухами тонких пальців намагалася заспокоїти те, що там ворухилося, стрибало, схлипувало, сміялося, зітхало, мовчало... Було видно, що жінка надзвичайно стомлена. Вона мовчки, не чекаючи запрошення, пройшла через усю кімнату й сіла в крісло. Здивована, я сіла напроти й намагалася щось зрозуміти.

- Важко бути чиеюсь Долею, - промовила жінка, заплющивши очі.

Я німію від подиву та хвилювання.

- Ти - моя Доля?..

Довге мовчання. Я подумала, що моя співрозмовниця заснула, але помилилася. Помовчавши, вона знов заговорила.

- Це - твої дні. У цій кишені ті, що ти вже прожила, тут - ті, які проживаш зараз, а ця кишеня таємничая для тебе, бо твої майбутні дні ще всі зелені, як зав'язь на яблуні, котра шойно відцвіла. Що, кортіть зазирнути до цієї кишені? - несподівано спитала Доля.

Я вважала за відповіддю. Хочу чи не хочу я побачити зараз той свій день, який Доля дістане з кишені за рік, два, три роки? Не передчуваю бодай скупі краплини радості. Усе буде так, як і сьогодні: порожнеча, болюча, наче виразка, спустошеність і єдиний острів спокою - робота. Усе буде так і не інакше. А може, трохи краще? Може, мої передчуття хоч єдиний раз не справдяться? Може... І все одно не хочу зазирати Доля до кишені: якщо мені судилася радість, то нехай буде несподіваною, а коли біда - встигну поплакати.

- То як? - наполягала на відповіді Доля.

- Ні. Покажи мені майбутнє вчасно.

- Он як! А ти не з тих, хто благає.

- Я просто не роблю марних справ. Знаю: ти, як жорстока дівчинка, любиш погратися, навіть якщо твої ігри завдають болю. Адже... Скажи правду: якби я захотіла побачити зараз своє майбутнє, ти все одно не показала б його?

- Ти маєш рацію, - усміхалася навіть мертва половина Долиного обличчя. - Не маю права порушувати закон Життя. А минуле можу тобі нагадати.

Доля почала витрушувати з величезної кишені яскраві кульки завбільшки за волосський горіх. Вони розкотилися по підлозі, застрибали, як непосидючі дітлахи, зчинили такий галас, що задзвеніло у вухах.

- У мене сьогодні день народження! - раділа рожева кулька. - Мама вже спекла ось та-а-кий пиріг із вишневим варенням і встромила аж п'ять свічок!

- А я вже вмію читати й знаю, що велика стрілка показує хвилини, а маленька - години. Я сьогодні йду до школи. Там цікаво, бо є перерви!

- Мені вчителька поставила двійку з математики, але я на неї не образилася, бо вона в окулярах. Математика

нудна, як наша вчителька, а я люблю вірші.

- Лікар сказав: "Скажи: а-а-а!" А потім сказав, що я хороша дівчинка, але в мене занадто довгий язик. Цікаво, чи вистачить язика, щоб спуститися через балкон із п'ятого поверху?

- Тато говорить, що я вже доросла, але чомусь відразу кашляє і вимикає телевизор, коли там цілуються.

- Я знаю, що буду відомою письменницею, бо мене ніде не хочуть друкувати.

- Мамо, я не маю тих грошей, що ти дала на книги. І книги я забула взяти. Мамо, той хлопець із книгарні має такі вуса, що, може, я ще щось забула...

- Так, мені сьогодні сімнадцять. Дякую тобі за подарунок. А пам'ятаєш, як ми познайомилися в книгарні? Знаєш, після тієї першої зустрічі з тобою я помітила, що на деревах є листя, що земля може цвісти, а люди - усміхатися. Мені так захотілося жити, перевершити себе, стрибнути вище своєї голови! Не залишай мене самою: я шалено прагну життя!

- Що ти наробив?.. Іди, іди геть! Уже немає тієї дівчинки - твоя брехня танцює на її могилі.

- Мамо, не будемо сперечатися, я напевне знаю: філологія - це моє. Хвороба, паралізовані руки не мають значення. Не хвилюйся, мені вистачить фізичних сил для навчання. Мамочко, твоя дочка дуже вперта - і впертість її рятує. Ти лише не відмовляй мене, дай трохи віри... Мені в житті світить тільки робота. Вона не зраджує.

- Друже, я вже багато-багато років чекаю твоїх листів. Я злітаю на сьоме небо, коли вони є. А там, на цьому небі, так сонячно-сонячно!.. Я щаслива, як солонейко на весняній гілці. Я кохаю тебе ще до нашої зустрічі, з першого листа, з першого дотику душі. Крізь попіл пробивається сподіванка.

- Мене розривають на шматочки дві великі радості: сьогодні я одержала новенький диплом, а за тиждень приїдеш ти. Я ще до зустрічі дала згоду стати твоєю дружиною. Дурне, дурне моє серце, я знов дозволяю тобі мріяти!

...Культки-дні неупинно й жваво гомоніли між собою, качалися по підлозі, сміялися, зітхали... Доля важко підвелася і почала збирати їх до кишені.

- Ти вже йдеш? - захвилювалася я.

- Де ти бачила людину без Доли? З Долею народжуються, з нею й помирають. Ти завжди будеш відчувати мою присутність, зникне лише фізична оболонка.

- Навіщо ти приходила?

- Просто так, - знизала плечима Доля. - Хотіла погрітися. Новорічної ночі можна дозволити собі цю забаганку...

- Дякую за неї. Знаєш, я все добре пам'ятаю, нічого не забулося.

- Випиймо...

Доля щедро хлюпнула в келих прозоро-грайливого вина. Потекло через вінця. Мої губи відчули його полинову гіркоту. Зелена гілочка сосни в кришталевій вазі на моєму столі журно пахла далеким дитинством, шаленою юністю, маминою піснею, сподіваннями, які не збулися...

Дзеркало

Вона ввірвалася в його порожній дім вербовим вітром - і гойднулося на стіні велике дзеркало. Вона залетіла пухкою легенькою рожевою хмаринкою, з якої ось-ось

бризне дощ-сміх, і розбила вщент його несподівання. Він знав тепер, що ця мить довга-довга, як дорога до себе, і коротка-коротка, як зойк. Він зрозумів, що з'явився на цей світ лише для того, щоб дихати цим вербовим вітром і тримати в долонях рожеву хмаринку, яка сміється сонячним дощем.

Дзеркало милувалося її молодістю, вплітало в коси сонячні зайчики. Він утопив своє серце в її юності й зробив її вічною.

Вона була його скрипкою, він - її смичком, а їх дотик вичаплював небесну мелодію землі.

У дзеркалі мерехтіла свічка. У сутінках біліла ніжність. Смичок пестив її струни, розтікався по її душі, яка тремтіла і плакала, плакала до сміху. Він знав її всю, як свій сад, але щоразу блукав, губився в її диханні, зойках, паузах. І радів із того, що за мить вийде, знайдеться й знову заблукає. Він любив розгадувати запах її тіла. О, так ніхто не пахне! Якби йому раптом викололи очі, він знайшов би її, як звір, за запахом, вирізняв би з-поміж тисяч жінок. Він цілував ці пахощі, а рожева хмаринка розбризкувала дощ-сміх.

- Твоє волосся пахне так щасливо, як крило жар-птиці в польоті. Повіки - то останній сніг у березні, а стегна - вербові котики.

Примарами пробігли перед дзеркалом роки. Безліч разів із вагітних бруньок випурхувала зеленокрила весна й жовкнути, умирала.

Сьогодні небо блискало, кашляло, як застуджений дід. Вона прокинулася від нудного перешіптування дощових крапель. Ще в ліжку помітила, що дзеркало стало тьмяним і від нього не стрибали сонячні зайчики. Здивована, вона встала й протерла скло. Дзеркало показувало їй якусь незнайому жінку з порізаним зморшками обличчям.

- Хто ти?..

- Ти... ти...

- Неправда! Невже...

- Що з тобою? - спитав він і зазирнув до люстра.

- Ці зморшки... Звідки вони?

- Ти тільки помітила? Вони вже в мене давно.

- У тебе? Я нічого не бачу. Твоє обличчя таке ж молоде. А в мене - зморшки.

- Дзеркало жартує з нами. Але якщо тебе ображають жарту старого дзеркала, я забороню йому це.

Він купив їй нове дзеркало. Але й воно було немилосердним. Тоді він розбив його. Він не знав, як її переконати, захистити. Підійшов, попестив сонячних зайчиків у пахучих косах.

Вона підвела засмучені очі й раптом усміхнулася. На неї дивилися два чисті дзеркала, два карі його свічада, в яких вона була вербовим вітром, юною рожевою хмаринкою, що ось-ось бризне дощем-сміхом.

Візерунки на шибці

Білі метелики. Звідки? Ні квітів, ні птахів, ні людей. Земля - пустеля. Тільки божевільний вітер. Він мучить моїх метеликів, шарпає безпорадні крильця, жбурляє на землю, на підвіконня, жене в ту незбагненну невідомість, звідки вони прилинули.

Мої бідолашні білі метелики - закрижані думки про тебе. Ти вже ніколи не врятуєш їх. Я теж не маю на те сили. Ми обоє тепер безпорадні.

Божевільний вітер рве, рве тоненькі білі крильця й регоче.

Боже, почуй!..
...Примарилось?
Сніг.

Розплющивши очі, бачу червоне яблуко на тлі зими. Високо вхопилося влітку за гілку - не дістали! - так і гойдається серед самоти.

А десь там, за густою-густою стіною сніжинок, де безтурботно тягне санчата рожевошоке дитинство, скочується з молодих батькових рук до маленьких долоньок червоне зимове яблуко. І радісно хрустять на зубах солодкі крижинки...

Я любила мерзлі яблука.

Мої шибки - як новорічні листівки. На цій - засніжений ліс, біле бездоріжжя та шалені коні, що намагаються наздогнати вчорашній день. А тут - забуті кимось, неподаровані хризантеми. Вони чекали свого часу, усмішки, захоплених очей, - не дочекалися, притулилися розпачливо до шибки й засяяли холодним кришталем.

Я подарую тобі цю новорічну шибку. На зворотному боці напишу побажання - мовчанням.

Я прийшла засніженим ранком, коли під вікнами танцювала віхола й у кожній хаті вбирали ялинку, чекаючи дива. Ось воно і вскочило до хати, покрутилося, посміялося, вискочило й побігло. І всі побігли його ловити. Кумедні люди! Ловити диво - смішна справа. Вона не по душі мені.

Я покладу до порожньої торби свій день народження й піду геть.

Дві пелюстки

Ударилася весна в стоголосі дзвони крапель, торкнулася легким метеликом бруньок і випурхнуло листячко зелене, неначе мрія з самоти. Тремтить блакить у кожній краплі й сонце вибухнуло фейерверком. Вишневим цвітом шем мій зацвітає... бо я з сніжинок крапельки роблю.

...А ти казав, що в річку можна тричі стати. Ти запевняв, що папороть цвіте. Ну, що ж... Ще раз дозволю душу роздягати, босоніж - у ріку, як у святе.

Якщо тобі захочеться весни та пролісків у новорічну холоднечу, піди на вулицю й переконай усіх, що зараз квітень. І скажуть люди: "Божевільний!" Але ти сам повіриш у весну.

Коли ми з тобою миримось, фіалками вкривається бетонний стовп і співають зорями дроті. Коли ми з тобою миримось і ти говориш мені про любов, нечиста сила стає святою і йде молитися Богородиці.

Я твоє велике щастя. Більшого в тебе вже не буде. Я твоє велике щастя. Ти гойдаєш мене на руках, як дитину, і розгублено думаєш, що зі мною робити. Гойдай мене на руках.

Спіймаю віхола в долоні, подмухаю теплом і принесу тобі. Боюся, щоб холодом ти не опікся.

Я за матір мою молюся, коли вона далеко, а ти поруч. Коли ж мама зі мною, прошу Бога, щоб лиха з тобою не сталося.

Якщо я тобі набридну, закинь мене на сьоме небо. Поки я рахуватиму зорі, ти скучиш за мною і прийдеш. Навіть знаючи, що з сьомого неба боляче падати.

Дерева зітхають - вітер. Всесвіт із любові складається. А в любові лише дві пелюстки.

Лелека

Розвеснілося, забуяло, розквітло... Небесна синь упала в річку й розтеклася по землі. Сади струшували з гілок важку зимову втому, спалахуючи біло-рожевим весняним полум'ям, над яким висіло густе гудіння бджіл. Луг прокидався від стоголосі пташиної пісні та солодкого запаху сонячних голівко кульбаб. У полі й на городах, як велетенські коники, стрекотали трактори. Земля, наче пристрасна молодиця на ложі, спрагло чекала насіння.

По вологому чорному оксамиту ріллі сусідчиного городу тихо, спокійно й поважно, як Бог, ходить лелека. Він і вчора ходив тут, не боячись людей, не звертаючи уваги на гудіння трактора. Шукаючи щось на землі, лелека низько схиляв голову, ніби з вдячністю вклонявся їй, радіє, що вижив, повернувся, залишився.

Колись лелеки були частими гостями на городах, а якщо робили гніздо на подвір'ї, берегли хату від лиха й щедро приносили господарям дітей. Чому ж тепер забули нас лелеки?

А цей згадав. Простив людську нелюдність і повернувся. І сів на сусідчин город. О, мій сусіді так потрібне щастя! Наплакалась удовиця і знову стала дружиною.

- Лелека на городі - добрий знак, Ніночко!

- Пізнувато, - усміхається сусідка. - Але не прожену, нехай приносить свій крикливий дарунок.

Лелека ходить по городу, а я, не знаючи молитви, молюся йому. Будь ласка, перейди межу, походи й по моему городові. Переступи й через мою межу неможливого. Ще, ще крок... ще один, останній... Серце б'ється об крижаний дзвін страху: а раптом лелека підійде до межі й полетить?... Лелеко, лелеченку!..

Перейшов! Походив по моему городові й полетів у небо. З його міцних крил скотилася до моїх долонь надія...

Анатолий ПРОХОРОВ

* * *

Опять раздор — как на беду.
Терзаем нервы мы другу другу.
Довольно! Завтра же пойду
Искать спокойную подругу!
Ее я вмиг приворожу.
И пусть я что-то там нарушу —
Но с нею ночь посижу
И успокою свою душу.
А сердце шепчет: это ложь!
Кому ты голову морочишь?
Да никуда ты не пойдешь,
И никого ты не захочешь.
Ты мысли глупые забудь.
Пройдет гроза — и день яснее.
А у тебя единый путь:
Лишь только к ней.
И только с нею.

* * *

Ты смотришь в окошко, меня провожая,
Минуту назад совершенно чужая
Ты рядом со мной на диване сидела
И не на меня — в телевизор глядела.
Душа моя пела, звенела, кричала,
Но ты ничегошеньки не замечала.
Ты только построже старалась казаться,
Ты только старалась меня не касаться.
Неумолима. Тверда. Непреклонна...
Вот так же, как мы, по закону Кулона
Не могут спокойно присутствовать рядом
Два точечных одноименных заряда.
Им рядышком тесно. Им будет хотеться
Скорее по разным углам разлететься.
Но только исполнится это хотенье,
Как в силу вступает закон тяготенья.
И вновь они вместе, и вновь они рядом —
Два точечных этих несчастных заряда.
А, может быть, я, как всегда, ошибаюсь?
И, может, я зря на тебя обижаюсь?
И, может быть, был я наказан за дело?
Весь вечер ты рядом со мною сидела,
А мне представлялась картина иная:
Что рядом не ты, а гора ледяная.

Клавдия РУДЕНКО

БЕРЕГИТЕ МАТЕРЕЙ

В чем же память живет?
Может, в звездочке ранней?

Может, просто в глотке
Ледяной воды?
Жизнь несется вперед,
Будто мультик экранный,
И не знаешь порою,
Что лишь шаг до беды.

Ничего не вернуть!
Ни письма, ни ответа.
Лишь теперь, через годы
Смогла я понять,
Как казня матерей
Своей черствостью дети.
Эту волю никогда
И ничем не унять.

Вот и нету тебя...
Никакого просвета.
Над тобой темнота
И холодный гранит.
Мы приходим к тебе
И зимой, и летом.
Ты, наверно, не удержишь
На сердце обид.

Ты поверь, без тебя
Много в жизни не мило.
А завет материнский —
Что в мире мудрей?
Нет, не стоит прошенья
Просить у могилы.
Берегите же, люди,
Живых матерей!

ЗАЧЕМ ЖЕ НАМ ЗЕМЛЮ ДЕЛИТЬ?

Кубанские зори, поля и станицы,
Шеренгой стоят тополя.
Обидно: осталась за странной границей
Родная сторонка моя.
Все дальше и дальше у дома крылечко,
Частичка души там живет.
Лишь снова мне снится березка и речка,
Кубанский веселый народ.
Живут в Украине и Маши, и Вани
(Для всех будет солнце светить).
Полтавские песни поют на Кубани,
Так как же нам душу делить?
Поссорить народы стараются даром
(И так на Земле много зла).
Щепотку земли контрабандным товаром
С могилки родной увезла...
Вновь станет стеною пшеничное поле,
Проводит в полет сына мать.
Но память о доме, о детстве и школе
У нас никому не отнять!

Олег Колоколов

Олег Васильевич Колоколов - член Международного Сообщества писательских союзов. Автор шести поэтических сборников. По образованию горный инженер, живет и работает в Днепропетровске. Доктор технических наук, профессор, автор более трехсот научных трудов и изобретений.

Мастерство написания коротких стихотворений уходит корнями в древнюю японскую поэзию. Четкость мысли, афористичность, парадоксальность - все это присуще четверостишиям Олега Колоколова.

Несколько стихотворений из нового большого цикла "Свободы не знаю без тени я" Олег Васильевич предложил нашему альманаху.

СЕГОДНЯ

(из цикла "Свободы не знаю без тени я")

* * *

— Свобода, свобода, свобода!..
Свободы не знаю без тени я,
И даже простор небосвода —
В незримых цепях тяготения.

ПЛАНЕТА ЛЮДЕЙ

"Здесь похоронен целый мир"
(надпись на могильном камне)
Без малого шесть миллиардов,
Со звездной россыпью схожих.
Вам кажется это неправдой?

А все же...

* * *

Человечеству непростительно:
Дало
за двадцать долгих веков
Не Гомера и не Праксителя —
Волчью свирепость боевиков.

* * *

Растут на одной благодатной
земле
Кусты земляники и горького
перца.
Чего же, чего в человеческой
семье
Не могут ужиться, не могут
стерпеться?

НА ЗАКАТЕ

Короной увенчано облако серое.
За что же небесная милость?
Неужто за то, что в корону не
веруя,
За солнечный луч зацепилось?

ДОЖИЛИ

Повальный мат да междометия —
Вот речь народа.
...До третьего тысячелетия
Всего два года.

* * *

Увидел в столице на съезде я,
Как в мелкой, но вязкой грязи
Тонули земные созвездия —
И крик их был невыразим.

ДЕМАГОГИ

Их речи едки, горче редьки,
Бранить и хаять стало модой.
Но только знали наши предки,
Что редька лечит вместе с медом.

* * *

Ответить
Чем выдох
Не зная

Кляня пре

ОШИБКА

О нем я д
Опора в я
Но оказа
Торчащий

це,
эт".

ет,

ЧИНОВНИК

Почти полжизни проработал в замах,
От дел непроторных взмок.
Оставил внукам загородный замок —
"И лучше выдумать не смог".

* * *

Непохожесть раздражительна,
Словно боль невыносима.
Непохожесть небожителя —
Крестный путь земного сына.

* * *

В родном краю пророков нет —
Поэт смешон, ученый жалок.
Изнемогла душа от бед,
Но почему-то не сбежала.

ВОСКРЕСНЫЙ БАЗАР

Куролесит базар многоликий,
Здесь не милуют слишком.
В толчее несусветной и в крике
Затерялся мальчишка.

УТРО НА ДАЧНОМ УЧАСТКЕ

Свищут, сменяются
скворцы — пересмешники
С дурью былых королевских шутов
Над корифеем науки и техники
С баночкой для колорадских жуков.

* * *

Могучий дуб высот коснулся горных,
Не дрогнул от невзгод и потрясений.
Не зря бессменно роют землю корни —
Надежные проходчики растений.

ЛЮБОВ БАРАНОВА

*

ДУША РАДІЄ Й ПЛАЧЕ

* * *

"МЕНЕ ХВИЛЮЄ МЕРТВЕ ЛИСТЯ ДОЛІ"

Є.ПЛУЖНИК

Листячко Ваше зотліло давно.
Може, у вогніні Бога
Ви, неземне скуштувавши вино,
Прагнете хмелю земного.

Ніби свіча, поетичний Ваш хист
Згаслі висвічує далі.
Стишуйся, світочу. В"янучий лист
Душу напоїть печаллю.

Думка сягала за межі буття
Марно. Не трапиться дива.
Надто коротке поетів життя
Певно, тому, що красиве.

Відчаю луни, гіркий песимізм
Не зрозуміти безликим.
Рвалося зболене серце від сліз
І захлинулося криком.

* * *

СВІТЛИЙ ПАМ"ЯТІ БАБУСІ Ф.А.Музики

До бабусі у село
Лину спогадами знову.
І дитинства колискову
Думка візьме під крило.
Мальви, кручений ланич,
Атрибутика оселі.
Гак, забитий міцно в стелю,
Й Берегиня роду - піч.
Пахне в хаті молоком
Й щойно випеченим хлібом.
А в кутку - святі, і німбом
Квітне сонях під вікном.
Там дива ховались в кручах -
Стерегли їх будяки,-
Там півні такі співучі,
Лине спів той кризь роки.
Там... І серце заболить:
Не бабусина хустина,
А завітчана калина
Біля хати майорить.

* * *

Наснився знову ти мені,
Душа радіє й плаче.
Щасливі ночі, дивні дні
Вернулися неначе.

Вернулись зоряні літа,
Травневі самоцвіти.
Цвіт яблуневий облітав,
Щоб шлях їм устелити

Спокусник-місяць поміж трав
Розсіював принади,
І соловейко дарував
Палких молінь рулади.

Шептались наші душі теж
На незбагненній мові.
Такого ладу не знайдеш
Ні в музиці, ні в слові.

Та скінчився чарівний сон:
"Прощай, рожевий цвіте!
З життям ніколи в унісон
Тобі не забриніти."

* * *

Ще тільки вересень,
Всього лиш вересень.
Чому ж в душі мойй
Зимово-сніжно?
Мій юний бересте,
Зелений бересте,
Лякає запал твій,
Дивує ніжність.

А ти - окрилений,
Ти серцем-сонечком
Мене, зневірену,
З любов"ю тишиш.
Уплівся коренем
У мою долечку,
Прокрався променем
У холод віршів.

Любов Олександрівна Баранова давно знайома не лише криворізьким шанувальникам поетичного слова. Знають нашу поетесу й на її рідній кировоградській землі, і у Києві. Дві поетичні збірки, що вийшли за останні роки - "Воскресаю в степах" та "Пелюстки любові" - дали змогу широкому колу українських читачів познайомитись з творчістю Баранової.

Відсутність державної підтримки видання творів українських авторів призвело до того, що лежать в шухлядах багатьох літераторів, в тому числі і у Любові Олександрівни, готові до друку книжки, та невідомо, коли й де побачать вони світ.

Сьогодні подаємо на суд читачів нові вірші нашої шановної поетеси.

В фізичній копії, що була джерелом оцифрування
дана сторінка не збереглася

В фізичній копії, що була джерелом оцифрування
дана сторінка не збереглася

Антон МОСТОВИЙ

"Проба пера". Ц-Міський ліцей. Перша премія.)

ПРО НАШУ ВУЛИЦЮ

На нашу вулицю, як ви знаєте (або не знаєте), можна легко дістатися з будь-якої іншої в місті. Треба тільки сісти на тролейбус (в автобус, трамвай, швидкісний трамвай, маршрутне таксі) і, заплативши (або ні), їхати собі спокійнісінько аж до річки (дивіться тільки, щоб у вірному напрямку, бо їй-Богу, заїдете на вулицю, де живе баба Мотря, щоб її муха вкусила). Отам, на річці, як очерет побачите, то ще години з дві проїдете і злязьте з транспорту. Нічого вам не буде, пройдемо кілометрів з ...надцять. Ось як до скирти соломи дійдете (вона там вже шість років стоїть, її не приберуть, не бійтесь), то ліворуч і повертайте. До крамниці дійдете, так зразу ж праворуч. Далі буде яр. За яром стоїть дім, тином огорожений, у дворі рудий собака ходить. То туди не заходьте, там вечорами депутатики народні збираються. Через дві хати знову праворуч повертайте і йдіть вже собі аж до нашої вулиці. Обережно тільки через дерево перелазьте (його того ж року звалило, коли скирту поставили), бо там високовольтний дріт бовтається обірваний. Он минулого року теж один ліз через дерево та за дрючка рукою (рівновагу ж треба втримати) хап! Вбити не вбило, але збитки принесло. Поки летів, так на двох хатах стріхи пробив, у третю хату впав, очі розплющив та й хрипить: "Кипи-кипи, борщику, будем тебе ї-ї-сти". Насилу хазяйка його наливочкою відпоїла.

Якщо з вами нічого не сталося, то сміливо виходьте на середину вулиці. Машин у нас нема, а як віз або гарба проїде, то відскочити завжди можна. Як станете на вулиці, то праворуч - хлів, а ліворуч - дорога, дорога до... Далі - горбочок, за горбочком майданчик, а на майданчику - свині.

Як бачите, наша вулиця знаменита. Дуже знаменита. Така знаменита, що минулого року до нас приїздила знаменита теж цілителька баба Вруня. На прийом до неї усі сім баб записалися: баба Одарка, баба Катя, баба Дуня, баба Фаня, баба Фрося, баба Галя і баба Мотя.

Приїхала цілителька у вівторок. Злізла з "Мерседеса", дверцята прочинила, ремінь зняла, фари вимкнула, замком амбарним колесо до бугаячої ноги прип'яла, перехрестилась на радіотелефон і почимчикувала до громади. Потім пішли до хати.

Зайшли, сіли. Баба підняла руки вгору, плюнула тричі набік і страшним голосом загорлала:

- Зараз я виликую вас від усіх чотирьох, тьху, чотириста чотирьох хвороб земних і двох неземних.

Потім зробила квача, витягла баночку з зіллям і сказала:

- Усі хвороби з голови, собственно, починаються. - І тим квачом усім - по тім'ячку.

Баби схопилися за тім'я і побігли з хати. Куди поділася баба Вруня, не знаю, але більш на нашій вулиці ніхто не хворів - було ніколи.

Мабуть, ви переконались, що не така вже забута наша вулиця.

Неправда, коли говорять, що ми тільки лежимо і співаємо: "Чому не орел я? Чому не літаю?" Неправда це. Брежуть люди. Ми цю пісню не співаємо, вона застаріла. Іншої співаємо. А якої - не скажу. Бо забув. Але не про орла. Про нього ми вже й слова не пригадуємо.

А якщо хоч одне слово до пам'яті прийде, то я вам допишу.

Татьяна МОТАЙЛО

("Проба пера", СШ № 130. Первая премия.)

* * *

Ты был героем моих снов,
Ты - принц из доброй сказки.
Со всех немыслимых цветов
Я собирала краски.
Сама раскрасила мечты
В сто миллионов радуг,
Лишь потому, что рядом ты,
Лишь потому, что рядом.
Но, может, сказки ты всегда
Читал без интереса,
И в скромной Золушке тогда
Не смог узнать Принцессу.
Как жаль, что где-то у костра
Нам не пришлось согреться.
Вот так растаяла мечта.
Вот так уходит детство...

Тетяна ДЕМИДЕНКО

("Проба пера", СШ № 130. Друга премія.)

ОСІННІ ЕТЮДИ

Журавлиний ключ у небо кличе,
Жовтий лист кленовий обліта.
Знову спомин давній мій, колишній,
Сизим димом душу огорта.
Осінь непомітною ходою
Вже підкралася до тих стежок,
Де колись по них ходили двоє,
Там тепер прослався жовтий шовк.
На тонкій тремтливій павутинці -
Кришталева крапелька роси.
Той кришталі вибируй по краплинці
І мені намисто принеси.
Я візьму його, як давню мрію,
Що осіннім маревом пливе.
У своїх долонях відігрію -
Може, знову казка оживе.

Сергій АРТЮШЕНКО

("Проба пера", Ліцей № 80. Перша премія.)

Ми збирали росинки уранці...
Ми збирали росинки уранці,
Босоніж ми ходили по травах,
Ми підспівували ранній пташці,
Сонцю ранньому підігравали.
Ми росинки уранці збирали,
По квітучих ходили ми луках.
У долоню росинки ми клали,
Обережно тримаючи руку,
Ненароком щоб не розгубити,
Не розлити те срібло росинок.
Нам так добре було там ходити,
І для нас час повільніше плинув.
Ми збирали ті чисті роси,
Сонцем вранішнім щиро зігріті.
Ми ходили щасливі і босі,
Нам так добре було там ходити!
Ми збирали ті світлі роси,
Щоб віддати їх людям, так, просто,
Хто попросить і хто не попросить,
Щоб розбавить гіркі їхні сльози.
Ми підспівували ранній пташці,
Босоніж ми ходили по травах.
Ми збирали росинки уранці,
Сонцю ранньому підігравали.

"П Р О Б А П Е Р А"

ЕВГЕНИЯ
ПЛАТОНОВА

Евгения Платонова пишет стихи и прозу. С ее творчеством читатели альманаха знакомы по предыдущим публикациям. Предлагаем новый рассказ Евгении Николаевны.

Рыжая Соня (рассказ)

24 июля. Пятница.

Наконец-то нам поставили телефон. И я, и мама так долго этого ждали. И вот дождалась! Теперь можно звонить куда хочешь и сколько хочешь. А я могу даже маме на работу, хоть ее начальник страшно не любит, когда его подчиненные говорят не по делу. Мама работает в таможенной полиции в аэропорту. Когда я об этом кому-нибудь говорю (без слова аэропорт), то у собеседника делаются квадратные глаза и он, особенно если это молодой человек, сразу как-то сникает. Но я не об этом.

Сейчас лето. У меня каникулы. Я закончила десять классов. Хорошо закончила, на "4" и "5". Мне в конце мая, а точнее 25, исполнилось 16. В классе я "самая старая", как говорят. Хотя росточек у меня оставляет желать лучшего. Сейчас, сейчас я себя распишу. Вот только зеркало поставлю. Готово. Ну что, начнем, пожалуй, с глаз. Большие, серые. С довольно длинными и довольно густыми ресницами. Брови. Брови жаль, не восточные. Обыкновенные, слегка выщипанные. Волосы. Ну, волосы, как волосы. Рыжие. А что, не бывает? Еще как бывает! Апельсинового цвета к тому же. Что у меня по-настоящему стоящее, так это зубы и улыбка. Зубки у меня: "Как чеснок", - говорит тетя Люся, мамина подруга. А уж она-то врать не будет. Как-никак майор милиции.

Ой, я и забыла про телефон. Вот он красненький, красуется! Завтра поеду с т.Люсей на дачу на ее "мерседесе". Ну и водит она! Сначала я боялась, но постепенно привыкла и уже не боюсь. Снаряд в одну воронку два раза не падает, говорят. Потом об этом. Так вот, поедem на дачу. У т.Люси странная дача по теперешним временам. Она ее купила у вдовы какого-то художника. Двухэтажный бревенчатый дом с террасой, со скрипучей лестницей на второй этаж. На

террасе по вечерам мы всегда пьем чай, если нет дождя (она протекает). А вокруг - как в лесу: елки, березы, липы и трава. Никакого огорода. Правда у т.Люси и времени-то нет, чтоб заниматься им. Но все равно. Соседи смотрят на нее, как на чудачку.

Ну, телефончик, ну миленький, ну позвони! О, услышал! Это мама. Спрашивала, все ли в порядке. Напомнила об английском. Ко мне репетиторша ходит. Я в иняз собираюсь после школы. Ох она и зануда! Репетиторша, я имею в виду. Да и имечко у нее под стать ей самой - Клотильда, Клотильда Павловна. Правда, язык она знает лучше любого англичанина, позавидуешь!

Все на сегодня. Подкреплюсь и заниматься.

27 июля. Понедельник.

Лежу на полу и пишу, так жарко. А на даче было здорово. И мама ездила. Они с т.Люсей купили ведро абрикос и варили абрикосовое варенье с косточкой, по какому-то восточному рецепту. Т.Люся большой специалист всего восточного. Она 3 года жила в Египте. Не совсем Восток, Африка, но все равно. Вкуснотища получилась необыкновенная. А меня к варке не допустили.

Т.Люся сказала:

- Сонюшка, - это я, - пока мы с Валюшей, - это мама, - живы, ты у плиты стоять не будешь. Учись, детка. Ты у нас одна на двоих светлая голова. Иди, девочка, погуляй. Хоть бы на речку. Познакомься с интересными людьми.

Она всегда так смешно говорит. И я пошла. Правда знакомиться тут не с кем. Я тут и так всех знаю наперечет. И меня все знают. Вот, например: две близняшки Лиза и Даша 14 лет, наши соседи через забор справа. Только кто из них кто, они, мне кажется, и сами забыли, постоянно заменяя друг друга. Так что тут все ясно. Слева через забор - Антон, Тоша, его все так величают. Он младше меня на один год, но задира из задир. Еще тот фрукт. "Рыжухой" меня называет. Ох, достанется ему когда-нибудь на орехи, заплачет, честное слово. А дальше - ничего подходящего. Вот только через три дачи живет с папой Алексей, Алексис, его так т.Люся называет. Он уже взрослый, студент. Закончил первый курс политехнического и важничает. Я его даже боюсь немного. Он всегда приходит к нам с Иннокентием Павловичем (это - его папа) по вечерам пить чай на террасе. И всегда молчит. Смотрит и молчит. Мне кажется, что его папе нравится т.Люся. А Алексису нравится то, что его папе нравится т.Люся. А что, она красивая. Высокая, черноглазая, брови вразлет, коса до пояса черная и толстая, в руку. Румяная, смуглокожая. И машину водит как Жан Алези. И.П., когда приходит, то целует всем руку. И мне. Я ужасно стесняюсь. И говорит, как в книжках:

- Милые дамы, рад видеть вас в добром здравии и засвидетельствовать вам мое почтение. Алексей, предложи девушке конфеты.

Умора прямо, а не И.П.

Уф! Ну и жара! Пойду под душ, потом допишу.

Дописываю. Какой умница был тот римлянин, что придумал водопровод! Вот отправили они меня на речку, а там все: и Лиза, и Даша, и Антон, и Алексей и еще какие-то ребята. Все сидят по шею в воде. Увидели, что я иду по тропинке, стали махать руками и что-то кричать. А мне плохо слышно, ветер слова уносит. Иду и думаю: "Чего орут? Зовут или прогоняют?" Но иду. И вдруг слышу за спиной кто-то дышит. Оглядываюсь - батюшки, коза! Да злая-презлая, сейчас бодаться начнет! Бежать - поздно. Да и некуда. Как испугалась, не передать. Со страху села на траву и давай той козе объяснять, что бодаться

нехорошо, некультурно, неинтеллигентно, и все такое прочее. Полный бред. Но коза выслушала меня очень внимательно, развернулась и не оглядываясь скрылась в кустах. Тут все повывискивали из воды, в одежде (это я ехидничаю) и бегом ко мне:

- Что, что ты ей сказала?

- Ну, Соня! Ну, молодец!

- Во дает, Маруську уговорила! (Это козу так зовут). - И хохочут во все горло, а с самих вода ручьями.

- Соня, что ты ей рассказывала так долго? - это то ли Даша, то ли Лиза ехидно-ехидно так спрашивает. Я рассердилась и говорю в ответ:

- Я ей сказала, что дураки вы все. Вот. - И почему-то заплакала. Теперь знаю почему, страх выходил.

Ой, испугалась. Телефон звонит. Все. Пока.

28 июля, час ночи. Уже вторник.

Странно как. Ночь, темно, ветер. И совсем не страшно. Вот захочу сейчас и пойду гулять. Нет, не пойду. Вру, что не боюсь. Боюсь, еще как боюсь! И мама не отпустит. Хоть она спит или читает может быть. Я ее так люблю!

От этой козы на даче у всех одни неприятности случаются. То она огород у т.Полины вытоптала, то в заборе рогами застряла, то капусту попортила у И.П. Не коза, а непотребство какое-то. Теперь вот на людей набрасываться стала. А я-то что, тореадор самый главный? Алексей подошел, с него вода капает, поднял меня и говорит:

- Не плачь. Я сейчас отведу тебя домой.

А я ему сквозь слезы:

- Я дорогу знаю. И я только что оттуда.

- Тогда хочешь "медвежью" малину есть, пойдем (медвежья - потому что в лесу).

- Хочу! - с вызовом сказала я. - Только ты мокрый весь, еще простудишься.

Ну и лица у всех стали! А он мне:

- Ты подожди меня немножко. Я домой сгоняю, переоденусь. Идет?

Я кивнула ему в ответ и он умчался. А все сразу отвернулись, а одна из близняшек плечами передернула, мол подумаешь, эка невидаль. Конечно, невидаль. Им хорошо, они обе красавицы писанные, хоть им и по 14 лет. А я рыжая, да к тому же не вся своя. Частей некоторых не хватает. Вернее одной части. Левого руки. Ну не всей, а до локтя. У меня протез, германский. Т.Люсечка постаралась, почти не отличишь. Но все же.

Я хотела было что-нибудь ей сказать в ответ на этот пренебрежительный жест плечиком, но сдержалась. Ну ее. А Алеша и вправду быстро обернулся и мы пошли. Это была моя первая прогулка с юношей наедине, да еще и по лесу. Мы шли и болтали. И совсем он не страшный, нормальный. Он больше говорил, а я все слушала. Он рассказывал про свою маму, что она уехала от них, когда он был еще совсем маленький и он ее не помнит. Что отец его так и не женился больше. Что сейчас отец преподает биологию в университете, работает в ботаническом саду и пишет книгу о колорадском жуке. Что обожает экспериментировать на огородных грядках, здесь, на даче, что хоть он и доктор биологии и отец, но зануда (так и сказал), правда это не мешает ему быть хорошим человеком. В общем, всякую интересность рассказывал. И о себе тоже. Как сам поступал в политех, преподавателей описывал. Насмеялись вдоволь. А в конце он сказал, что я храбрая. Вот. А вечером мы все как всегда пили чай у нас на террасе. Все - это: я, Алеша, И.П., мама и т.Люся. И.П. ухаживал за дамами, а мы с Алешей хихикали над ними. Так закончились эти выходные.

А с 31 июля у мамы и т.Люси отпуска. И мы будем жить на даче целых 20 дней. Здорово! Это всегда так здорово!

И еще. Какой-то странный звонок был сегодня днем. Долго молчали, а потом мужской голос говорит:

- Привет, незнакомка.

А я в ответ вежливо:

- Здравствуйте.

- Здравствуй. Скажи мне, как тебя зовут, если это не тайна.

И я сказала почему-то. Он еще немного помолчал и снова:

- Имя у тебя редкое. Ты, наверно, красивая очень.

- Рыжая, - сама не знаю как вырвалось у меня.

- Рыжая? - на том конце провода засмеялись. Он засмеялся. А мне вдруг стало так обидно, что я с вызовом ответила:

- Да, рыжая. И горжусь этим. А что, нельзя?

Не переставая смеяться, он сказал:

- Нет, нет, что ты. Это прекрасно. Я рад, я очень рад, что ты рыжая. Но мне пора прощаться. Будь здорова, рыжая Соня. Я буду знать, куда мне отныне надо звонить. Вернее уже знаю. Пока, Сонечка. - И гудки.

Странно это все. Но что-то в душе шевельнулось такое теплое, мохнатое и ласковое, как котенок. Особенно после его последних слов. Вот чудачка! А который час? Ой, скоро 3 часа ночи. Все, спать. Всем спокойной ночи. Даже Марусе.

5 августа. Среда.

Вот уже пять дней мы живем на даче. Я не устаю говорить, как здесь хорошо, чудесно. Что я бы всю свою жизнь могла тут прожить. А мама и т. Люся смеются, не верят. По вечерам, после чая, они беседуют о своем, о женском. Иногда поют, иногда плачут. Я их люблю каждой клеточкой. Ведь если бы не они, меня могло уже и не быть. Я не хочу об этом вспоминать. Но иногда мне снится кошмарный сон: я вижу, как на меня несется какая-то огромная машина, а папа пытается прикрыть меня собой. И тогда я кричу и плачу от страха и - просыпаюсь. Не хочу об этом вспоминать. И не буду!

Вчера мы с Алешей ходили есть "медвежью" малину. Мало ее уже. Наверно всю медведь съел. Хотя откуда тут медведь? Он хороший. Не медведь, а Алеша.

Мама вечером говорит:

- Знаешь, Люси, по-моему у нашей девочки роман.

- Знаешь, Валюша, она бы нам сказала. Не думаю, что это так.

- Знаешь, Люси, материнское сердце...

- Знаешь, Валюша, милицейский нюх... И так далее и в том же духе, как будто меня и нет. А я сижу, молчу, делаю вид, что это меня не касается. Читаю в общем.

- Соня, - зовут они меня, - очнись. Речь о тебе, дорогая.

Я поднимаю голову и говорю им по-английски:

- Ноу, ноу, ноу! Он просто хороший человек. И все.

Тогда мама говорит по-польски (она знает, правда, всего одну фразу, но считает себя полиглотом):

- Ниц не бендзе. - И разводит руками.

- А я что говорила! - восклицает т. Люся. - Какие они милые!

Да, чуть не забыла. Завтра электричкой еду в город. Надо проверить все ли в порядке дома и взять кое-что из вещей. Все. Пока.

6 августа. Четверг. 10 часов вечера.

Я не знаю, как подступиться к тому, что случилось сегодня. Надо, наверное, все по-порядку. Алеша проводил меня утром на электричку. Надо же, не поленился встать в такую рань, аж в семь часов. Хотя он утверждает, что всегда так встает. Сделаем вид, что верим. Проверю как-нибудь специально. Досхала до города и сразу отправилась домой к т. Люсе. Но почему-то не могла там долго находиться. Проветрила комнаты и бегом на остановку. А автобуса нет и нет. Чуть пешком не пошла. Но не пошла, взяла себя в

руки. Ерунда какая-то. Еще только подходила к двери квартиры, а уже слышала телефонную трель. На даче я совсем забыла про наш телефон. Вбегаю в прихожую, хватаю трубку и почему-то кричу:

- Алло! Алло! - в ответ молчание. Ну, думаю, не успела. Как вдруг слышу:

- Сонечка, где ты была? Я звоню тебе день и ночь. - От неожиданности я прямо падаю на стул и дрожащим голосом спрашиваю:

- Кто говорит?

- Это я, Сонечка. Мы разговаривали с тобой однажды, помнишь?

И тут я вспомнила тот странный разговор.

- Кто вы, как вы узнали наш номер?

- Не бойся, девочка, я не маньяк. Просто мне очень плохо. А номер твой - чистая случайность, набор цифр. Поговори со мной, пожалуйста. Мне хочется услышать человеческий голос, без лукавства. Твой голос. Он у тебя очень красивый. И ты тоже. Мне так хочется, значит так оно и есть. Вон у тебя даже волосы рыжие и имя редкое, как солнышко, только немного ленивое. Я прав, Сонюшка?

Он меня застал врасплох, я просто приросла к стулу, на который упала. Пропало всякое желание двигаться, окружающее перестало существовать. Я слушала его и слушала. Мне никто и никогда не говорил такого, таких слов. Сил и ума, в буквальном смысле, хватало только на то, чтобы отвечать "да" или "нет".

- Я заговорил тебя, Сонюшка, уже вечерет.

- Как? - подхватила я. - Мне же уезжать.

- Куда, куда ты должна ехать? - нетерпеливо переспросил он.

- На дачу. Мы там сейчас временно живем. Мама, я и т. Люся.

- Сонюшка, когда ты вернешься? Я хочу знать, я буду звонить.

- В следующий четверг, наверное.

- А раньше нельзя?

- Нет, думаю, что нет.

- Что ж, до разговора в четверг.

- А как вас зовут? - но он уже не услышал.

А я так и осталась сидеть на стуле в прихожей с трубкой в руках. И неизвестно сколько бы просидела, если бы в дверь не позвонили, а потом она не открылась и в коридор воинственно не вступила т. Сима, наша соседка. Увидев меня, она облегченно вздохнула и произнесла почему-то басом:

- А я уж было подумала, что воры побывали. Слава Богу, это ты. Надолго?

Я встрепенулась:

- Да нет, я собственно за вещами, по вечерам на даче иногда бывает прохладно, да и комары донимают. Вот мама и велела брюки взять и кофты с длинными рукавами, - отчитывалась я.

- А знаешь, - она изучающе прищурилась, - вы как уехали, на следующий или нет, через день, телефон звонил и вечером, и днем. Не знаешь, кто это мог быть такой настырный, а? - закончила она и посмотрела на телефонную трубку, которую я все еще держала в руке.

- Нет, - быстро ответила я и также быстро положила трубку на аппарат. И чтобы как-то перевести разговор на другое, спросила:

- А который час, т. Сима, не знаете?

- Да вот же часы, прямо перед тобой. Пятый уже. А ты, что, торопишься куда? - любопытствовала она.

- Боюсь на последнюю электричку не опоздать бы, а еще вещи надо сложить, - занудила я.

- Ну ладно, пойду я. Смотри дверь хорошо закрой, - предупредила она и ушла, так ничего и не узнав. Я

облегченно вздохнула, потом принялась собирать вещи. И все никак не могла решить, что же мне брать. В голове все время звучал его голос, как он мягко говорил: "Сонюшка". Наверно глупо, только я всего этого боюсь. И еще я чувствую, что добром это не кончится. Не знаю почему. Может даже потому, что я не вся своя.

На электричку я едва успела. Привезла какие-то совсем не нужные вещи, свалила их в кресло и по скрипучей лестнице поднялась наверх, сказав маме и т. Люсе жуткую неправду, мол у меня болит голова. Они забеспокоились: "Ах, ребенок заболел! Ах, у ребенка болит голова!" Уж эти мне заботы! Т. Люся принесла мне липового чаю и вдруг сказала:

- Тут вынош резвый и кудрявый интересуется, выйдешь ты или нет. Что передать? - Я молчу. - Значит не выйдешь. Что ж, как знаете, молодая леди.

И ушла. Я, наверное, сегодня не буду спать. Буду сидеть у окна всю ночь. Буду звезды считать, сверчков слушать и вспоминать телефонный разговор. Ах, как романтично!

15 августа. Суббота. 2 часа ночи.

Ого! Как долго я не писала. Столько всего произошло. Но обо всем по-порядку. На следующий день пошел дождь. Даже не дождь, а прямо буря какая-то началась. Притом без всяких предупреждений. Мы все на речке были. Все - это: близняшки, Тоша, Алексис и я. А еще И.П. с т. Люсей и мамой. Только они отдельно. "Чтоб не смущать молодежь", - как изрекла т. Люся. И вдруг налетел ветер. Сразу стало неуютно и все засобирались домой. А Алеша говорит:

- Соня, давай еще немного побудем. Успеем.

Я согласилась. А не надо было. Потому, что мы ничего толком друг другу сказать не успели. Ветер все крепчал. Сверкнула молния, ударил гром и сразу же хлынул холодный-прехолодный дождь. Не дождь, ливень. Мы оба моментально промокли и тоже помчались домой. Но, впрочем, можно было и не торопиться. Все равно оба были как из лужи и дрожали от холода. А к вечеру у меня поднялась температура аж до сорока. И несколько дней не спадала. Я даже бредила, как сказала т. Люся. Они по очереди с мамой дежурили возле меня.

- Ты все просила куда-то позвонить. Куда, девочка моя, тебе надо позвонить?

- Клотильде Павловне, - не моргнув глазом, соврала я.

- Предупредить, что я болею, чтоб не приезжала.

- Да? - не то спросила, не то подтвердила т. Люся. И подняла бровь. Она так красиво это делает, особенно когда удивлена.

- И давно?

- Что? - не поняла я.

- Давно ли такое внимание к бедной К.П.?

Я промолчала.

- Значит недавно, - подвела итог т. Люся. И уже уходя она обернулась, улыбнулась загадочно и шепотом произнесла:

- Кстати, она уже здесь. Пошла за грибами с мамой.

- О, Боже мой, - вырвалось у меня. Т. Люся рассмеялась и продолжила уже нормальным голосом:

- Тут к тебе делегация во главе с Алексеем, звать?

Я кивнула.

Они все пришли, даже близняшки. А Алеша принес персик. Он извинялся, что это он виноват, что из-за него я болею. А близняшки во все глаза смотрели на мой протез (он лежал на тумбочке отдельно от меня), и на мою руку без него. И я по глазам видела, что им меня было жаль, ведь я не вся. А мне тоже стало себя жаль и я заплакала. И они тоже. И мы сидели и ревели. А Алешка с Тошкой не знали, что делать и как попугаи повторяли только:

- Девчонки, вы чего? Девчонки, вы чего?

Потом мы перестали. И они все ушли. А вечером опять

было чаепитие. К.П. была в ударе. Она без конца рассказывала анекдоты из английского юмора, уверяя, что это очень смешно. Только я все это слышала, а не была с ними. Мне спуститься к вечернему чаю не позволили. Уверяли, все в один голос, что я еще очень слаба. Если честно, я не очень и рвалась. Из-за К.П. разумеется. Я сидела в кровати. Тут ко мне поднялся Алеша.

- Можно?

- Проходи, садись. Скучно там внизу. Английский юмор - это бред. Никто его не понимает. По-моему, даже сами англичане и то через раз, - прошептала я.

- Это точно, - тоже шепотом согласился мой посетитель.

Мы сидели в темноте и шептались, как заговорщики. Потом он отыскал мою настоящую руку и молча держал ее в своей, слегка поглаживая. А я не отнимала ее. Мне интересно стало, просто не передать, как интересно. Внизу задвигали стульями, и он ушел, пожав на прощанье ту же руку, как товарищу по борьбе. Шутка это такая. А я легла спать и сразу уснула.

На следующий день случилось то, что случилось. Мама и К.П. опять ушли в лес, только теперь за ягодами: "За подножным кормом", - как сказала моя дорогая т. Люся. А мы с ней вдвоем остались дома: я - наверху в постели, они - внизу, на кухне. Вдруг я услышала голос И.П.:

- Хозяйка, можно войти?

- А, И.П., входите. Что-то вы рано сегодня.

- Люсенька, я не просто так пришел.

- А как?

- Я по делу, не терпящему отлагательств. Нам надо поговорить и очень серьезно. Вы одна?

- Ох, не пугайте меня, И.П., - заволновалась т. Люся. - Я одна. О чем вы хотите говорить?

Про меня она как бы вроде и забыла.

- Люсенька, вы только не волнуйтесь, я пришел сделать вам предложение руки и сердца и делаю его. Выходите за меня замуж.

Я чуть не подскочила и не закричала. Не знаю уж, что бы я кричала, но кричала бы, это точно, если бы не спохватилась.

- И.П., что вы, да как можно, в нашем то возрасте, - заговорила быстро-быстро т. Люся, но в голосе была радость, я то знаю.

- Люсенька, какой возраст! О чем вы! Вам всего-то 38. Да и я еще не старик. Сорок для мужчины - знаете ли, - он помолчал. - Только одно слово "да" или "нет".

- И.П., но мы так мало знакомы...

- Да что вы говорите! - возмутился он. - Четыре года - это мало?

- А Алеша?

- А что Алеша? Он вполне взрослый человек. Да и, собственно, это Алеша...

- Что?

- Это он просто заставил меня прийти.

Т. Люся нервно засмеялась:

- Вот как?! А вы сами значит не хотели.

- Люсенька, прошу вас, вы отлично знаете, что это не так. Я влюблен в вас с самой нашей первой встречи, помните? Там, у "медвежьей" малины.

"И эти тоже", - молнией пронеслось у меня в голове. Я опять прислушалась.

- Люсенька, ответьте "да" или "нет", - продолжал настаивать он.

- Я должна подумать, И.П.

- Сколько? Даю вам пять минут. Больше ждать не могу.

- Почему? Ведь четыре года... - она не договорила.

- Как! - почти закричал он. - Еще четыре года? Нет, сейчас, сию минуту, вы дадите мне ответ.

Так решительно он никогда не говорил. Во всяком случае я не слышала.

- Есть еще одна важная причина, Люсенька. Меня пригласили в Вену, в университет. И я хочу, чтобы мы поехали вместе.

- И.П., дорогой, но у меня Соня, Валечка. Как я могу их бросить?

- Люсенька, они взрослые люди. Они все поймут. Решайте, прошу вас.

"Эгоист, эгоист" - распалая я себя. Слезы сами хлынули из глаз. Мне стало безумно жаль т. Люсю, маму, себя. Потом я пожалела и И.П., ведь он так страдает. А потом я слышала как они целовались, как он что-то шептал, а она тоже шептала ему в ответ и смеялась каким-то особенным смехом. А я все ревела и ревела. Сперва тихонько, а потом все громче и громче. Не специально, так получилось. Т. Люся и И.П. взбежали наверх и увидев мое зареванное лицо, и поняв, что я все слышала, кинулись было меня утешать. А потом т. Люся тоже стала плакать, отчего И.П. растерялся и не знал, кого жалеть. Потом он решительно махнул рукой:

- Все, хватит сырость разводить, слышите? Идемте вниз, обе. Мы должны это отпраздновать. Даю десять минут на приведение себя в порядок. - И ушел. А мы еще поплакали немного, но уже не очень охотно, а так, по инерции. Потом т. Люся вскочила и давай меня ругать, потом целовать, потом снова ругать. А я ей говорю:

- Т. Люся, ты выйдешь замуж за И.П. Это решено. И не мучайся. И.П. прав, я уже взрослая, а если мне будет плохо или маме, ведь не на край света ты уедешь. Мы будем тебе звонить.

И вдруг меня как током ударило, я просто закричала:

- Т. Люся, число, какое сегодня число?

Она удивленно поглядела на меня, столь внезапным был переход от одного к другому.

- Не помню, а что такое?

- Т. Люсенька, какое сегодня число? - я просто дрожала от нетерпения. - Сколько я уже болею?

- Дней пять, наверное. Да в чем дело, девочка?

- Значит, сегодня четверг, тринадцатое, - не отвечая, сказала я.

- Соня, Сонечка, - начала она, но не договорила.

- Девушки, вы готовы? - раздался снизу голос И.П.

- Да, да готовы! - отозвалась т. Люся. Хотя готовность равнялась нулю. И ко мне. - Все, вставай, быстро, отдых закончен. Сонюшка, не сердись, мы потом поговорим, ладно? Сегодня у меня такой день! - оправдывалась она. Я кивнула и улыбнулась. И она ушла, вернее не ушла, а усакала, поспав воздушный поцелуй неизвестно кому.

А я встала с постели и стала приводить себя в порядок. Но в голове неотступно крутилось: "Он будет звонить и ждать". А потом был праздник и было очень весело. Клотильда Павловна даже прослезилась. Правда, не знаю больше от чего: то ли от вина, то ли от радости, то ли от того и другого одновременно. Мама тоже заплакала и сказала:

- И.П., дорогой, берегите ее. Она хоть и милиционер, но все же женщина слабая.

И все засмеялись.

Мне в этот вечер впервые разрешили пить шампанское. Очень интересно. Газ прямо в лицо из бокала стреляет. А когда пьешь, пузырьки лопаются на языке и становится тепло в животе. И весело. Я всех любила, даже Антошку. А потом, вечером, мы с Алешей пошли гулять. И гуляли долго-долго. Я забыла о том, что кто-то будет мне звонить и ждать. Почему? Потому, что у меня в этот день все было впервые: впервые я пила шампанское, впервые целовалась с юношей. И мне не было стыдно, нисколько. Он такой славный. Он сказал, что как только я закончу школу и поступлю в иняз, мы поженимся.

- Ты согласна?

- Не знаю, проживем-увидим.
- Я не тороплю тебя, Соня. У нас и правда много времени впереди. Но я люблю определенность.
- А тебя не смущает, что я не вся своя?
- Нет. А что, должно?
- Не знаю, я сейчас, Алеша, ничего не знаю.
И мы снова целовались. Потом он резко отстранился от меня и каким-то другим голосом сказал:

- Все, пошли домой.

Я не обиделась, я все понимаю.

Когда мы вернулись, все сидели на террасе и пели. Оказывается, К.П. здорово играет на гитаре. А я думала, что она сухарь и суше не бывает. Как можно ошибаться в людях! Ой, спать хочется! Спокойной ночи, все.

17 августа. Понедельник.

Дни так и летят. Завтра мы уезжаем в город. И Алеша с отцом, и мы с К.П. и с т.Люсей. Маме и т.Люсе скоро на работу. Хотя т.Люся и выходит замуж. По дому она теперь передвигается только "шурша и на носочках" (она сама так говорит). Мама ей все время делает замечания, чтобы она замедлила ход жизни, иначе в доме не останется ни одной целой чашки и тарелки, все будет переколочено вдребезги.

- Люси, - говорит мама. - Ты стала жить в неимоверном темпе.

- Валюша, - мечтательно отвечает т.Люся, - я просто боюсь всего не успеть. Я как будто спала все это время, а Иннокентий меня разбудил. И мне хочется сразу и всего. А чашка или блюдо в это время раз - и на пол, и на мелкие кусочки.

- Ах, Люси, ты моя, Люси! - вздыхает мама, и они вдвоем собирают осколки, улыбаясь каждая своему.

Мама у меня вовсе не синий чулок. Она очень красивая. Красивей даже т.Люси. Я на нее нисколько не похожа. Я похожа на папу, но его уже нет и никогда... Нет, не буду об этом. Так вот, у моей мамы густые-густые черные волосы. Правда, после гибели папы уже не черные, а как в сказке - одна волосинка серебряная, а другая - золотая. Только не золотая, а черная. Огромные синие глаза, черные тонкие брови, изящный нос и красивый рот. Это лицо, а сама она высокая, длинноногая, с пышным бюстом и тонкой талией. Бюст свой она почему-то называет "пьедестал". А еще она умная и очень добрая. И вообще, самая-самая. Мне все девчонки в классе завидуют. Я удивляюсь, как это мы с Алешкой так быстро поладили. Все уже знают, но вопросов не задают. Тактичные. Только мама как бы невзначай обронила:

- Не наделай глупостей, дочь.

А я ей ответила, как примерная воспитанница:

- Постараюсь, мама.

Хотя честно признаюсь, иногда очень хочется наделать этих самых глупостей. Вот не далее, как вчера, днем, в лесу, у "медвежьей" малины. Нет, не надо об этом. Стыдно, ужас как стыдно. Хорошо, что Алеша все же умнее меня и умеет держать себя в руках. Надо скорее перебраться в город, от греха подальше. Правда ли мне кто-то звонил или это так, придумалось, пригрезилось?..

20 августа. Четверг.

Вот мы и дома. Закончен наш дачный сезон. Мы конечно будем приезжать туда еще, но жить там уже не будем. Скоро в школу. Хочется поскорее всех своих увидеть: Катюшу, Настю, Свету. Вот кого не хочу видеть, так это Женьку Силевёрстову. Подумаешь, папа в МИДе работает! И в школу она не ходит, а ездит на его служебной машине с шофером. Она всегда старается подчеркнуть, что я хоть и учусь лучше, но зато так хуже, да к тому же еще и "ущербная" (это ее словечко, определяющее мою сущность). Иногда просто убила бы ее, а иногда просто смешно. И жалко бедную.

Я хочу написать как все расставались. Что было сказано, что сделано. Вообще-то мы должны были уехать восемнадцатого, но "не успели собраться". Формулировочка. Никто первым уезжать не хотел, все суетились, суетились и досуетились до вечера. Куда ехать на ночь глядя. И мы провели еще один чудный вечер с чаем и пирогами. К.П. удивила всех еще раз: испекла такие пироги, что просто пальчики оближешь. Надо сказать, что за это время, что она жила с нами на даче, между нами установились очень добрые и дружеские отношения. Но только в быту, как говорится. Что же касается "наук английских", тут она непреклонна и ничем нельзя ее задобрить. Она в этом случае не говорит, а изрекает, как "дельфийский оракул".

- Софья, не ищи лазейку. Это тебе никак и нигде не поможет. Особенно тебе. Ты понимаешь, что я имею в виду. Ты должна быть лучше, умнее, образованнее многих и вызывать восхищение, а не снисхождение. И не обижайся, девочка, на мои слова. Я хочу тебе добра.

Я и не обижаюсь, я научилась мириться с тем, что по-другому уже не будет никогда.

Мы пили чай с пирогами и нам всем было хорошо и спокойно. Может быть это как-то по-детски и не серьезно, не знаю. Но пишу я то, что думаю. Какой смысл лгать самой себе?

Да, совсем забыла. Еще мы, дети, пообещали звонить друг другу, не теряться. Насколько это получится здесь, в городе, неизвестно. Там, на даче, был отдых, а тут работа, заботы, учеба, интересы, друзья и все такое прочее. Все пообещали, но вот сдержат ли слово?

А мы с Алешей последний вечер провели со всеми вместе. Он доволен, что его отец наконец-то "определился в личном плане", - это он сам так говорит. А вот я не определилась. Сейчас, когда пишу эти строчки, даже не знаю, как я к нему отношусь. Знаю только, что хорошо. Но и спокойно. Он никому не позволит меня обидеть. И еще. Глупости, те самые, он не станет делать сам, да и мне не разрешит. Как-то все это без взрыва, обыкновенно, что ли. А в книжках пишут, что бывает по-другому. Правда потом, чаще всего, все заканчивается плохо. Но ведь это уже не столь важно. Наверное. (Немного подумала и написала "наверное").

Завтра я в первый раз иду на свидание. На вполне официальное, взаимовыгодное свидание. Завтрашний день должен быть особенный. Только бы ничего не помешало.

23 августа. Воскресенье.

Ничего не помешало. Ничего. Мама вот только волновалась, пожалуй, даже больше моего. Она сказала, что я выросла как-то незаметно и стала хорошенькая. (Это ято хорошенькая? Вот уж никогда бы не подумала). Жаль, что папа меня не видит, он бы порадовался. Нет, все-таки как бы я не хотела об этом не писать, но придется. Я стала без руки в двенадцать лет. Мы ехали с папой на нашей машине на дачу к тете Люсе. Она ее только-только купила. Зима уже закончилась, но снега на дорогах было еще много. Боже, как страшно об этом вспоминать. Мы были уже за городом, когда нам навстречу потянулась целая вереница военных машин. И вдруг, откуда ни возьмись, КамАЗ обгоняет, обгоняет и нам навстречу, прямо в лоб. Что было дальше я не помню. В памяти осталось только то, что КамАЗ этот огромный, красный и какой-то тупой, безголовый. Папа погиб сразу, а я вот целый год провалялась по разным больницам. Меня собрали и как будто неплохо. Вот только рука. Но тетя Люся помогла, достала, добила, упростила... Или какое слово больше подходит, не знаю. Но в результате у меня появился германский протез. Почти как настоящая рука, но все-таки протез. Но довольно. Пойду умоюсь, а то реву, как белуга. Мамы дома нет. Они с т.Люсей ушли на рынок за

продуктами. Т.Люся дома уже не живет, а у И.П. Они скоро распишутся и уедут, как только она рассчитается с работы. Мама грустит, да и я тоже. Но мы обе желаем ей счастья.

Не умею я последовательно излагать факты. Все время меня куда-то заносит. Так вот, с Алешей мы встретились в одном маленьком, но очень уютном кафе. Он подарил мне белую розу и вел себя как настоящий джентльмен. Только мне под конец стало скучно и захотелось домой. В городе он совсем не такой, как на даче. О чем же мы говорили? Ага, вот одна из "животрепещущих тем современности": интегральные схемы, микрочипы и значение компьютеров в жизни. Обалдеть! Начнем с того, что я не знала, не знаю и ничего не хочу знать про эти самые схемы и микрочипы. Ну, компьютеры - это еще куда ни шло. Но все равно, не на первом же свидании! Ни слова про чувства, про то, нравлюсь я ему сегодня или нет, как выгляжу. Хоть бы что-нибудь! Я согласна была услышать даже про то, что не жмет ли мне мой протез случайно? Но не услышала. А, может, я дура? А, может, так и надо? В моем положении мне бы радоваться - вот не радуюсь только. Правда, у двери он меня поцеловал, почти как в лесу у "медвежьей" малины. И то что-то... Ой, телефон звонит. Мама наверное деньги забыла. Все. Пока.

27 августа. Четверг.

Его зовут Марк. И все. Я ничего больше о нем не знаю. И не хочу, и не буду. Да! Да! Да! Тот звонок - это был его звонок! Я не знаю, что из этого выйдет. Пусть даже ничего. Но мне почему-то так хорошо. Как будто где-то в душе опять шевельнулся и потягивается маленький пушистый котенок. Кто-то скажет, что так не бывает. И все же бывает! Раз я есть, раз есть Марк и его голос, и его слова. Бы-ва-ет! Я хочу написать все. Я подумала, что это звонит мама, неспеша подошла к телефону, сняла трубку и говорю:

- Смольный слушает. - И вдруг в ответ:

- Сонюшка, это ты? - я сразу узнала его и дрожащим голосом ответила:

- Да, это я. А это вы?

- Я, Сонюшка, я. Я очень рад, что ты наконец-то нашлась.

- Но ведь я нигде не терялась.

- Нет, терялась, - запротестовал он. - Терялась. Я звонил тебе тысячу раз, но твой телефон молчал.

- Мы жили на даче все это время. Потом я попала под дождь, простудилась и заболела. Потом т.Люсе сделали предложение и я никак не могла... - Немного помолчав, я выпалила: - Я решила, что это шутка, розыгрыш, обман.

- Сонюшка, все это уже не имеет значения, все в прошлом. Это не шутка, не розыгрыш, не обман. Это правда, самая настоящая.

- Но ведь мы не виделись ни разу, как можно только по голосу...

- Сонюшка, можно. - Мне просто хочется растаять и превратиться в теплую чистую лужицу, когда я слышу, как он произносит мое имя. - Можно, Сонюшка. У нас с тобой все впереди. Главное - не теряться, не обидеть друг друга неверием. Это самое страшное, когда тебе не верят. Я знаю, я в этом долго жил. Верь мне, пожалуйста.

Я растерялась:

- Но я не знаю даже вашего имени, а вы просите меня верить, - опять не договорила я.

- Прости, это моя ошибка. Разрешите представиться, меня зовут Марк. Ты довольна? А теперь скажи, когда можно звонить тебе, когда ты чаще всего бываешь одна.

- До первого сентября можно каждый день. С утра и пока мама не придет с работы. А потом - я пока не знаю.

- Ты пойдешь в школу? В последний класс? Я угадал?

- Да. А что в этом такого? Не ожидали?

- Нет, это здорово, что ты такая.

- Какая? Маленькая?

- Неиспорченная. Да и маленькая, что тоже совсем неплохо.

- А вы знаете... - начала я.

- Никаких "а вы". "Ты" и только "ты", ладно, Сонюшка?

- Ладно.

- Ну, давай.

- А ты знаешь, - набрав полную грудь воздуха, но все равно с трудом произнесла я и замолчала. Он засмеялся и сказал:

- Сонюшка, ты чудо-чудное. Так что я должен знать?

- Должен знать, что я и вправду маленького росточка.

Всего метр пятьдесят шесть. Мама говорит, что я метр с шапкой.

- Не волнуйся, моего роста хватит на нас обоих, - и тут позвонили в дверь.

- К тебе звонят, - услышал он. - Иди, открой. Я позвоню завтра, в это же время. Жди.

Это были мама и т.Люся с полными сумками. Они остановились на пороге и обе в один голос воскликнули:

- Что с тобой? Что случилось?

- Ничего, ничего не случилось. А что должно было?

- Соня, ты что-то скрываешь, - начала мама.

- Мамулечка-красотулечка, тетечка Люсиндочка, я хочу, чтоб вы зашли и занесли в дом все это богатство. И еще мне страшно хочется есть. А вы сами меня уговаривали не стоять у плиты, потому, что я у вас светлая голова.

- Рыжая голова, - съехидничала т.Люся, - да к тому же еще и шантажистка, - добавила она, затаскивая сумки в дом.

А дальше все пошло как всегда: трапеза, разговоры. Мама иногда только изучающе поглядывала. Но я держалась молодцом, не выдала себя, свои чувства. Это моя тайна. Моя. Моя. Моя.

31 августа. Понедельник.

Сегодня была в школе. Ура! Женька больше не будет учиться у нас. А будет в каком-то лицее с углубленным изучением биологии. Ха-ха! Биолог! Хотя, кто знает! Все так изменилось за лето, стали такие взрослые и красивые. Книжки получали, смеялись... Наша классная, Ольга Анатольевна, как будто еще меньше стала, но толще. Может просто оптический обман. Она говорит нам:

- Дети, в последнем для вас учебном году, я вас прошу, приложите усилия в борьбе с науками. И т.д.

"Дети"! Вот так дети! Особенно Гена Иванов. Почти два метра роста, гора мускулов - ма-а-ленький такой дитенок.

Вот пишу все это, а сама даже толком и не думаю о том, что пишу. Не знаю, о чем думаю, где летаю мыслями. Все такое нереальное, розовое, голубое, дымчатое и ненастоящее. И сама я как будто ненастоящая, как будто сплю или где-то блуждаю в пограничном состоянии. А почему? Просто потому, что Марк мне звонит. Называет меня Сонюшкой, ленивым солнышком, сплюшкой, чудюдо и много других разных слов говорит. Где только научился? Теперь он позвонит не скоро, аж в пятницу.

- Я позвоню тебе в пятницу, 4 сентября.

- Почему так долго?

- Ты должна хорошо учиться, а я не должен тебе мешать.

- Марк, ты мне не помешаешь.

- Нет, солнце ленивое, и не проси. Грызи гранит науки и ни о чем плохом не думай.

- Хорошо, постараюсь, - послушно-обиженно согласилась я.

- Сонюшка, ты что, обиделась?

- Нет, не обиделась. Но голос предательски дрогнул.

- Ты хочешь, чтобы я звонил?
- Да, хочу.
- Почему ты этого хочешь? - вдруг резко спросил он.
Я растерялась:
- Марк, я не знаю. Просто я привыкла к твоим звонкам и нашим разговорам. Но если ты говоришь, что... - слезы побежали по щекам.

- Сонюшка, чудо-чудное, дитя...
- Марк, не надо, прошу.
- Сплюша, не плачь. Послушай меня. Мы должны чем-то жертвовать ради будущего, верь мне. А когда сразу и все, и много, то оно становится обыденным, теряет ценность. Ты поймешь, ты умница, и не станешь плакать и сердиться.

Он уговаривал меня до тех пор, пока я не согласилась с тем, что он прав. И он так прав, я чувствую это. А потом он рассказывал мне о море. Я слушала как зачарованная. Мое воображение рисовало мне эти длинные водяные валы, насквозь пронизанные солнечными лучами. Или видела их темными и серыми, с белыми гребнями наверху. Они раскачивают угловое рыбацкое суденышко, но оно не сдается, а перебирается, треща такелажом с волны на волну, все вперед и вперед, к невидимому берегу, к своему причалу, туда, где его ждут. Удивительно, откуда он знает. Спросить бы, но не могу, что-то не позволяет. Надо будет - скажет. Я ему верю. Вот только сейчас мне пришла в голову мысль, и я просто замерла от сознания того, что так и есть - я его люблю. Да, люблю. Другими словами нельзя определить мое отношение к нему. Все так во мне перепуталось, а Алеша? А если Марк окажется Квазимодо? Что ж, стану его Эсмеральдой. Тем более, что и я-то не вся своя, не стоит об этом забывать. А вдруг он не захочет видеть меня безрукой. Нет, однорукой, что тогда?

2 сентября, среда.

Вчера виделась с Алешей. Он встретил меня после уроков. Шел дождь. Он нес мой портфель и мы молчали. Нам нечего было сказать друг другу. А, может, иногда полезно и помолчать? Только молчали мы как-то уж больно официально, скучно. У самого дома он говорит:

- Соня, мы не сможем часто видеться. У меня жесткое расписание, я не могу пропускать лекции. Через месяц папа с Люсьеной Эдуардовной должны уехать, и на мне остается весь дом, а мы еще и собаку завели. Прости, пожалуйста.

Я кивала головой в знак согласия, говорила "угу" и была очень рада услышанному. Потому что это сказал он сам. А не мне пришлось бы придумывать повод, какие-то отговорки, чтобы видеться как можно реже. У дверей подъезда он меня поцеловал в щеку и ушел. А я поднялась к себе домой спокойная-спокойная. Вот и все, вот и все.

4 сентября. Пятница.

12 часов ночи. Я молюсь на телефон, я прошу его позвонить. Но он молчит, как рыба в реке. Он не звонит. И я боюсь, что не позвонит никогда. Марк, где ты, что с тобой? Я хочу слышать твой голос! Я зачухну, если ты не позвонишь.

5 сентября.

Тихо.

6 сентября.

Ничего. Мне плохо. Мне одиноко и пусто. О! Звонит! Нет, это маму. Мне нечего писать. Все серое.

11 сентября. Пятница.

Два часа ночи. Вернее, уже суббота, 12. Он позвонил. Ура! Люди, он позвонил! Все по-порядку. Я думала, что заболела и умру от ожидания. Мама забеспокоилась не на шутку:

- Сонечка, детка, что происходит? Скажи мне, поделись. Я помогу, я все для тебя сделаю.

- Мамочка, мне сейчас никто не может помочь, даже я сама.

- Доченька, не пугай меня. Ты что, с Алешей поругалась?

- Нет. У нас как раз все спокойно.

- Тогда что же, Сонечка?

- Мама, не надо сейчас об этом, прошу тебя. Я расскажу, ты только не торопи меня, ладно? И ни о чем не спрашивай, верь мне.

- Соня, одно только слово. Это касается твоих разговоров по телефону?

- Да, мама. - Как она догадалась? Но на то она и мама, моя самая чуткая мама на свете. Мы еще немного поговорили и она ушла на дежурство. А в 11 вечера он позвонил.

- Солнце мое ленивое, здравствуй!

- Марк! - почти крикнула я.

- Да, Марк. Не ждала так поздно? Извини за это, и вообще извини. Я был занят. И там, где я был, просто не было телефона. Сонюшка, ты что, плачешь?

- Я плачу, - сквозь слезы ответила я. Хотя нет, я не плакала, а рыдала. От радости, от счастья, от боли и сама не знаю, еще от чего.

- Дурочка моя, ты что, подумала...

- Подумала, подумала, - перебила я. - Что хочу, то и думаю, что хочу, то и делаю. Вот захочу и брошу трубку и не стану с тобой разговаривать. И знать ничего не знаю, и не хочу! - он рассмеялся, немного растерянно, но явно ему было приятно услышать подобную тираду.

- Ого! Бунт на корабле! Свистать всех наверх! Солнце, солнце мое, успокойся. Я больше никогда, слышишь, никогда так не сделаю. Ты никогда не будешь больше плакать по моей вине. Помирились, туча?

Я не выдержала и засмеялась:

- Почему туча? Ведь всегда была солнцем?

- Туча, потому что плачешь. Уже не плачешь? Все равно туча. Нет, тучка, облачко.

- Марк, не надо.

- Что, не надо, - переспросил он.

- Не надо. Ты уходишь от главного.

- От чего, от главного? А что у нас главное? А, тучка?

- А главное то, что я о тебе ничего не знаю: кто ты, что ты, даже сколько тебе лет. А вдруг ты старый-престарый.

Он смеялся и сквозь смех отвечал:

- Нет, что ты, я не старый-престарый. Я древний только. Мне двадцать шесть лет, рост - метр восемьдесят пять. Зовут меня Марк, это тебе известно. А еще у меня есть подруга (я затаила дыхание, даже сердце перестало биться), зовут ее Джина. Раньше мы были с ней просто неразлучны, но до тех пор, пока не выглянуло мое ленивое солнышко. Это ты, Сонюшка.

- Марк, кто эта Джина? - дрожь и страх по всему телу и в голосе.

- Это моя машина. Огромная как паровоз "Татра", слышала? - усмехнулся он, почувствовав мое напряжение.

- Угу, - вздохнула облегченно.

- Так вот, я часто уезжаю. Но всегда возвращаюсь. Тебе надо научиться ждать.

- Марк, я научусь, обещаю. И плакать не буду, и обижаться. Я всему научусь, - горячо заговорила я. - Марк!

- Да, чудо-юдо расчудесное.

- А какие у тебя глаза?

- Не помню, честное слово, зеленые или черные.

- А волосы?

- Светлые, до плеч. Грива.

- А зубы?

- Белые, ровные, - помолчал секунду и добавил, - два.

- Как! - крикнула я.

- Шутка, - отозвался он. - Знаешь анекдот про старушку, что встречает знакомого старичка и говорит:

"Ну и холодина, жуб на жуб не попадает". А у самой один "жуб" справа, другой - слева.

- Марк, прошу тебя, - смеясь говорю ему.

- Что, моя строгая?

- Мы говорим, говорим, а ничего не происходит, - заторопилась я.

- Сонюшка, всё будет, все будет и - я чувствую, что все будет прекрасно. Но ты не спеши сама и меня не торопи. Ты думаешь, что я не знаю, как тебе хочется встретиться? Знаю. Потому, что мне тоже этого хочется. Но давай потерпим еще немного, совсем немного.

- Сколько, Марк?

- Хотя бы до конца сентября. Я вернусь из Гамбурга, и мы увидимся. Ладно, тучка?

- Марк, последний вопрос.

- Я жду его.

- А ты вернешься?

- Сонюшка, я вернусь, - просто сказал он. - А теперь моя очередь задавать вопросы. Расскажи о себе.

И я рассказала все. Кроме двух вещей: что я - не вся целая и про Алешу. В конце своего рассказа я сказала:

- Марк, не все золото, что блестит.

- Ты к чему это, сплюшка?

- Это я так, к слову.

- Ну вот, уже и ты стала говорить загадками.

- Я быстро учусь, Марк. А откуда у тебя такое имя?

- Дело в том, что я француз.

- Как француз? - опешила я.

- Да, самый настоящий. Только русский. Русский француз. Удивлена?

- Еще бы, - выдохнула я. - Здорово!

- Дитя, - пошутил он. - А который час у тебя? Час ночи? Все, тебе пора спать, девочка моя. Поздно. А мне еще ехать.

- А ты где?

- В Варшаве.

- Марк, ты серьезно?

- Серьезней не бывает. Отправляйся в постель, девочка моя. Моя? - в голосе напряженное ожидание. - Моя?

- Твоя, Марк.

- Тогда немедленно спать. Я позвоню, тучка, жди. - И гудки.

Я готова слушать их до самого утра, но не стану этого делать. Я пойду спать. Марк сказал. Спокойной ночи, все. Мама, я тебя люблю. Твоя тучка. Ха!

18 сентября. Пятница. Мы говорили. Он звонил из Минска.

25 сентября. Пятница. Мы говорили. Он звонил из Смоленска. Мы встречаемся второго октября (если он успеет вернуться).

27 сентября. Воскресенье.

Сегодня приходил Алеша. Мы пили чай у нас на кухне. Он рассказывал о своих делах в институте, о своей собаке. У него 4-месячный шенок ньюфаундленда. Имя у него Берримор, страшнее не придумаешь. Т.Люсечка выбрала. Вчера она сочеталась законным браком с И.П. Мы все были в итальянском ресторане. Как там красиво! И все такое вкусное и так шикарно подается! Я бы хотела, чтобы и у меня так было. С Марком.

А еще сегодня утром звонили близняшки Даша и Лиза и давай наперебой трещать (у них дома телефон параллельный), что надо бы встретиться, поговорить и дословно: "Вспомнить молодые годы". Тоже мне, старухи. Договорились на 7 октября, после уроков. Это будет среда. Еще Алеша заметил, на него вовсе непохоже, что я как-то изменилась, повзрослела. Но это очень мне идет. Спасибо, Алешенька. Ты хороший человек. Но я люблю другого. Не знаю какого, но другого.

2 октября. Пятница. Вечер.

Мы только что говорили. Он звонил мне из Гамбурга, а

значит наша встреча откладывается. А я так ее ждала! Но надо научиться ждать. Я учусь. И научусь.

Мы говорили совсем недолго. Он сказал, что как только вернется, то сразу позвонит. Не станет ждать очередной пятницы. И мы встретимся. Наконец-то, какое счастье! Он сказал, что дома не был с 23 сентября. Жизнь на колесах. И как хорошо, что я его жду.

- Ты ждешь меня, Сонечка?

- Жду.

- Я приеду. Мы с Джинной вдвоем приедем. Она у меня самый большой друг.

- А я?

- А ты - ты самый верный. Нравится?

- Да, очень. Марк, а Гамбург далеко? По карте я смотрела, так совсем близко. Там холодно или тепло?

- Не близко, мой командор, в Германии. Город как город, ничего особенного. Чисто, в центре особенно. Только сыро. Море рядом. Осенью почти все время идет дождь. Во всяком случае, когда я приезжаю сюда. Довольно противно, знаешь. Сонюшка, извини, мне надо идти. Жди меня, слышишь?

- Я жду, Марк, жду... - и весь разговор.

Мама пришла сегодня рано. Она заболела. У нее поднялась высокая температура. Мы вызвали неотложку. Они сразу хотели отвезти маму в больницу, но она не поехала. Я позвонила т.Люсе. Они примчались все вчетвером: И.П., т.Люся, Алешка и Берримор. Схватили маму и в больницу, просто силком. Мама возмущалась:

- Люси, как же Соня!

- Валюша, а мы для чего? За одной маленькой Соней не присмотрим? Не смейся меня. Болей себе на здоровье, то есть выздоравливай, я хотела сказать.

- Валюша, не извольте беспокоиться, - это И.П. - Для чего на свете друзья? Да и у нас есть заинтересованные лица. Не так ли, Алексей, вернее, Берримор? - пошутил И.П.

- Так, папа. Т.Валя, не волнуйтесь, с Соней все будет в порядке. Я и Берри обещаем вам это.

А мама стояла в белой приемной и плакала. И я плакала, и т.Люся. А Берримор скулил жалобно.

- Девочки, ну перестаньте сырость разводить. На улице сыкотно - теперь еще и в помещении будет, - сказал И.П. Иногда он бывает просто невыносим.

Мама уходила от нас по ярко освещенному коридору и оглядывалась, оглядывалась. А мы все махали ей вслед. И вдруг я испугалась и чуть не ринулась за ней от одной мысли, дурацкой мысли: "А если она не вернется?". Тьфу, тьфу! Типун мне на язык. Дурочка, настоящая дурочка!

28 октября. Среда.

Господи! Мне нечего писать! У меня нет слов. Господи! У меня нет мыслей. У меня ничего-ничего нет своего, родного, близкого. Ничего и никого. Нет, я не могу, не могу, Господи!

15 декабря. Вторник.

Сегодня два месяца как я одна, как не стало моей мамы. Моей самой лучшей, самой доброй, самой чуткой и умной, самой красивой на всем белом свете мамы. Мне так тяжело и больно. Я плачу и плачу. Что же это такое? Сперва папа, а теперь... Не могу, уж лучше бы я. Все равно не целая уже. Как жить дальше, как? Как? Я ненавижу все болезни мира, а больше всего эту невесту откуда взявшуюся дифтерию. Я буду бороться, клянусь. Изю всех сил.

27 декабря. Воскресенье.

Я все еще живу. И, вероятно, буду жить. Вчера звонила из Вены т.Люся. Она поживет один месяц там, а потом сюда приедет. После Нового года. Скорей бы уже. Невмоготу ее ждать.

Алеша только что ушел со своим Берримором. Они ночевали у меня. Но у нас ничего не было ни до этого, ни после не будет. У нас договор. И мы свято его блюдем: "Я должна закончить школу и поступить в медицинский

(раньше был иняз). У нас все спокойно и размеренно. Добропорядочно. "Чего еще надо человеку для счастья?" - как говорил один из героев фильма "Белое солнце пустыни". На улице зима. Скоро Новый год. Ничего не радует. Ничего: ни елки, ни огни, ни праздничная суета. Боже мой, я не могу так жить. У меня нет сил, нет желания так жить. Мне не с кем даже поговорить. О Марке я стараюсь не вспоминать. Он не звонит. Его просто не было. Это самообман. Розовые очки упали и растоптаны. Все.

31 декабря. Четверг.

Скоро пробьют часы и придет Новый год. А зачем он придет? Не знаю. Не хочу знать. Я одна, сознательно одна. Меня все приглашали: и Тоша с Дашей и Лизой, и Гена Иванов со своими культуристами, и К.П., и Алеша звал в институт на вечер. Но я всем отказала. Не могу и не хочу. Алеша обиделся даже:

- Нельзя так жить, Соня. Ты ведь молодая.

- Ну и что. Мне не интересно, прости.

И он ушел. А мне все равно. Может мне тоже умереть? А что, это мысль. Надо ее обдумать со всех сторон. Телефон звонит. Наверное Алеша извиниться хочет. Не стану подходить. Пусть звонит. Нет, подойду. Нельзя обижать человека. Он не заслуживает того. Часы бьют. С Новым годом, только кто... О, Боже, иду, иду.

1 января. 3 часа утра.

Это звонил Марк. Я не знаю, я не великий писатель, чтобы описать сейчас то, что я чувствую. Будет лучше, если все по-порядку.

- Слушаю, - подняла я трубку. Молчание, а потом его голос:

- Здравствуй. С Новым годом, Сонюшка.

- Марк, - крикнула я. - Марк!

- Марк, правильно. Только что ж ты так кричишь, как будто я на Луне, - улыбнулся он голосом.

- Марк, где ты? Если ты в городе, я приеду.

- Сонюшка, я далеко. От меня до тебя десять часов.

- Что ж это такое? Зачем ты так со мной? Почему не звонишь. Я жду, жду, - я почти кричу и плачу одновременно.

- Но я думал, что ты не хочешь меня слышать. И меня попросили тебя не беспокоить разговорами.

- Кто, кто мог такое решить за меня. И как ты мог поверить? - плакала я.

- Не знаю, Сонюшка. Я не спрашивал. Молодой мужской голос сказал, что тебе не до бесед по телефону. Что случилось, скажи мне?

- Марк, я так одинока и несчастна. У меня нет больше мамы. И ты покинул меня, - я захлебнулась слезами. - Ты просил меня верить тебе и ждать. Я верю и жду, верю и жду, а ты... - слезы не дают мне говорить.

- Милая моя, солнышко мое ленивое, тучка, прости меня, прости меня. Я дурак, глупый, неумный дурак. Я чувствовал, нет, даже знал, что что-то не то, шестым чувством. Но гордыня обуяла. Прости меня, Сонюшка. Простишь ли ты меня когда-нибудь?

- Да, Марк, прошу. Уже простила. Я люблю тебя, Марк. Пусть ты даже Квазимодо или Гуинглен. Мне все равно. Ты только не бросай трубку. Я все тебе сейчас скажу, всю правду.

- Сонюшка, я приеду завтра. Может быть, потерпим до завтра.

- Нет, Марк, нельзя. Мы и так долго все откладывали. Я не могу больше ждать.

- Соня, - он впервые назвал меня так. - Соня, что ты надумала, - голос, как натянутая струна.

- Марк, я не хочу жить.

- Что?

- Не хотела. И если бы ты не позвонил...

- Девочка, глупая, неумная, - закричал он. - Сонечка, солнышко мое, не делай этого.

- Не стану, обещаю. Но ты должен меня выслушать.

- Хорошо я слушаю.

И я все ему рассказала еще раз: про папу, маму, т. Люсю, И.П., Алешу и про свою не свою руку. Я закончила. Он молчал.

- Марк, - позвала я. - Марк, ты меня слышишь?

- Да, слышу.

- Марк, - я не договорила.

- Сонюшка, я видеть тебя хочу. Твои глаза, волосы. Всю тебя. Свою и не свою. Завтра в три часа дня у кафе "Игрушка" на проспекте, знаешь?

- Да, знаю.

- Мне пора, солнце мое. Иначе я не успею до трех.

- Я люблю тебя, Марк. И жду.

- Сонечка, девочка моя, я тоже тебя люблю. Иначе для чего это все? Жди меня.

И гудки. Я плачу. Я все еще плачу. У меня нет сил остановиться.

Эпилог

Дневник этот оказался у меня случайно. На Новый год на проспекте произошла авария. Девушка попала под грузовик. Водитель был пьян до непотребства. Когда наша бригада "Скорой" приехала, она была в сознании - маленькая, худенькая, рыжик такой. Она лежала на дороге в растерзанном пальто, ни кровинки на лице. Рядом, на коленях, стоял красивый парень и шептал как молитву:

- Сонюшка, все будет хорошо, держись. Я здесь. Мы вместе. Ты только держись.

- Марк... - пробовала она говорить и даже улыбаться, но не могла.

Мы увезли ее в больницу. Парень приехал вслед за нами на такси. А мы помчались на очередной вызов. В конце смены я обнаружила на полу в салоне тетрадочку, она, очевидно, выпала из кармана пальто рыжей Сони.

Много раз, приезжая в ту больницу, я порывалась спросить: "Ну как та рыжая девочка, что попала под машину?" Но - не спросила. Не хочу. Боюсь.

Боже мой! Жизнь так быстротечна. Суетимся, суетимся, суета-сует вечная. А кому-то рядом плохо, у кого-то беда. А мы не видим. Или не хотим. Так проще, спокойнее, меньше проблем.

Девочку звали Соня, и она мечтала о счастье.

Она должна быть счастливой. Должна!

Йосиф ШЕЛЕПЕЦЬ

(Словаччина)

ЛИСТОПАД

(ОПОВІДАННЯ)

Листочок, підхоплений вітром.

Хоча, на превеликий жаль, творчий доробок Йосифа Шелепця відомий нам лише частково (дві новели та кілька поезій), однак "Листопад" вказує, як думаємо, цікавого письменника.

Новела "Листопад" написана зовнішньо просто й "некрасиво". Так само невибагливим видається і сюжет: осінній парк, чоловік посидів кілька хвилин, подивився на відірваний від дерева листок і подався додому. Автор нехтує зовнішніми деталями, щоб висунути на перший план внутрішній монолог-спогади згорьованої людини, близької до межі. Людини, яка хоче лише одного: "щоб все скам'яніло і залишилось як є". За допомогою незначних деталей автор розкриває глибоко й переконливо психологічний стан героя Довни. Як тут не згадати "Цвіт яблуні" М. Коцюбинського? Проте зв'язок між обома творами, на нашу думку, радше в їх несхожості, аніж у подібності. Цікаво, що те саме слід сказати і про зіставлення людського життя і листочка на дереві ("Гліада").

Окремі, з нашого погляду, зайві моменти у тексті твору, гадаємо, можна було б опустити без суттєвих втрат, але саме ці моменти, на наше переконання, зраджують любов Йосифа Шелепця до людини.

Зрештою, хіба й листочок, підхоплений вітром, летить не кружляючи?

Микола ВЕРБОВИЙ

Коли Довна вийшов надвір і по вузькій алеї подався до парку, вже вечоріло. На заході за обрій вже спускалося сонце і останнім своїм промінням, немов теплою і ніжною рукою, злегка гладило верхів'я дерев, на яких майже нечутно коливалось пофарбоване найрізноманітнішими фарбами і їх відтінками осіннє листя. Довна сів. Наче б насторожився, припідняв до грудей обидві руки, немов би чекав на щось, і так застиг у цій своїй рідкісній позі.

"Є хвилини, коли людина бажає, щоб вони негайно скінчились і замінились іншими, незалежно від того, що вони принесуть із собою - смуток чи радість, а є хвилини, коли людина бажає, щоб вони ніколи не скінчились і щоб все закам'яніло і залишилось у такому стані, як воно є", - марилося йому в голові. "От якби ця хвилина стала такою. Хай би вона стала і вічною, як вічне все, що бурі часу не уміють подолати... Якби можна було зробити з цієї хвилини, щоб вона перетворилась у вічність, а вічність у цю хвилину", - марилося йому далі. Нічого іншого він не хотів: ані гніву, ані ласощів життя. Усе міряв цю хвилину вічністю, а вічність хвилиною, короткою і водночас довгою-предовгою, яка лише може бути. Він повністю усвідомлював, що сталося; що думати над тим немає ніякої рації і що кожна така думка приносила б йому тисячі разів гірше, ніж пережив. Надій на те, що все повернеться у старі колії, немає жодних. Та й не варто. Лиш ізнову б розболілись до того ж испозагоювані ще рани, і зайво б повертались хвилини мук і почуття обману та зневіри. Ні, не треба цього більше!

Він сидів. То тут, то там із гілок дерев відривалося листя і ліниво, і поволі падало на землю. От там відірвався один

листок і пливе, й пливе у повітрі, і блищить мільйонами барв у висоті, немов посланець той з далекої-далекої омріяної так ним землі, у яку хотів він ще колись в дитинстві вийти. І щось таке гарне, таке величне і відрадне промайнуло в його голові, і такою приємною і втішною свіжістю війнуло на нього, що він став колишнім мрійником і, не хочачи, почав згадувати.

Що саме з нею він познайомився, була випадковість, бо випадковістю є й маса інших речей і явищ. Йі щось випало із сумки, він підняв, і цього було досить для того, щоб відбулося те, що постійно відбувається і повторюється у житті мільярдів людей. Прийшла вона, а згодом і воно. Було таке сміливе, таке енергійне, таке непосидюче. Часом вбігне до його робочого кабінету і з повним усміхненим обличчям закричить:

- Тату, шукай мене! - і побіжить веселим у спальню, а він відкладає роботу і піднімався за ним. Навмисне йде повільно, щоб воно могло знайти схованку, шукав його довго і говорив сам до себе, щоб і воно могло чути:

- Де ж ти є? Чекай, я перець тебе знайду! - хоч і дуже добре знав, куди воно сховалося, і в одну мить міг там пальцем показати. А воно сиділо у схованці тихо-тихо, і коли він довго не знаходив, "бу, бу, бу" починало кричати, а потім виходило зі схованки із сміхом і летіло прямо в його обійми.

- А не знайшов ти мене! - сміялось воно і тикало пальцем в чоло.

- Знайшов би! - заперечував він, і тоді воно знову бажало повторити гру.

Гра проходила з таким же самим успіхом. Він довго не знаходив, і воно само вилізало із схованки. Знаходив його він лише тоді, коли відчував, що гра для маляти стає вже несприятливою, і що воно починає вже стомлюватися. Тоді він брав його на руки, піднімав до самої аж до стелі і, граючись з ним, сам забавлявся, і аж згодом, коли їх веселу забаву переривала вона, він віддавав його їй або грався, аж поки вона сама не візьме маля до себе.

Згадував Довна, існувало чи не існувало це все, починав питати себе, спершись об спинку лавочки і спрямувавши свій зір угору, на золотаві вершини дерев.

А там, над найвищим із них, високо в повітрі все ще злегка плив і плив жовтий лист. Він то піднімався, то підупадав, то знову піднімався і знову підупадав. І так плив і плив у сяйві сонця, поки воно зовсім не сховалося за гору. І довго потім ще той лист було видно, довго, аж поки він не зник у безодні вечірнього темніючого неба, що, холодне, починало затягуватись мрякою із півночі.

Довна поклав руки на коліна і, завжди повний глибокої таємничості та уявного спокою, бажав так перетворити цю хвилину у вічність, раптом хотів чогось заплакати. Та коли вже на обличчі мала покотитись сльоза, миттю стрепенувся і луснув себе долонею по лобі. Чого це я, дурний? Та вони лише були. Зараз їх тут нема. Було - нема. "І чи взагалі щось було?" - запитав незабаром Довна себе напівголосно і, не даючи собі ніякої відповіді, встав із лавочки, пройшов кілька кроків по парку та, злегка ступаючи по опалому жовтому листю, ще раз спитав: "Було чи не було?" Потім омотав шию шалом і поволі, забуваючи про все, різними кроками попрямував до себе продовжувати незакінчену і давно вже розпочату працю.

З півночі насувалося щось холодніше і холодніше. Починалася важка нестерпна осінь, яка не віщувала у найближчі дні нічого доброго.

Софья УЧИТЕЛЬ

ДУШИ ОЧАРОВАНЬЕ

Софья Семечовна Учитель знакома читателям альманаха публикациями материалов о В.Алейникове, А.Свибунгове, А.Стенечко, о музыкальных вечерах над Саксат-Анью. Человек чуткий к проявлению прекрасного - в театральной, музыкальной жизни, в малом и литературном, Софья Семечовна предложила редакции стихотворное выражение своего восприятия замечательной деятельности музыкальных педагогов Криворожского музыкального - Маргариты Матвеевны Кратинковой и Натальи Семечовны Смирновой.

Скрипок острые выкрики,
Кресел уют...
По какой это выкройке
Музыку шьют?

Вот примерят,
приложат
Протяжный смычок -
И рассыплются ложи,
И в сердце толчок.

Лев Друскин

*

*

*

*

*

*

Н. С. Смирновой

Но более всего чудесен
Свет очарованной души.
Любой придел ему не тесен,
Оковы никакой "глуши".

Не страшны времени преграды,
Вольно ему: на то он - свет.
Не ждет признанья и награды,
А просто светит много лет...

И мы, которые веираем
В себя тепло и этот свет,
Вдруг с изумленьем понимаем
Что пробуждаемся в ответ.

Невольно приобщаясь к тайне,
Твоя душа воспрянет вдруг,
И манит мир ее бескрайний,
И разомкнулся узкий круг

невзгод и мелких устремлений
Душе, как будто на пиру
Даровано высокое мгновенье-
Запечатлеть прекрасную игру,

и образ Той, которая роялю
Доверила всю исповедь души.
И этот чудный миг
забудется едва ли,
Подвластны мы тому,
что нас заморозит.

Шопен и Шуман
Свет души и тайна
Талант и воплощение мечты
Так труден путь...
И вовсе не случайны
Восторг
Аплодисменты
И цветы

М. М. Кратинковой

Явить словами
Их звучаньем
Вне будничных забот и суеты
Ваш образ
Жизни стиль
Души очарованье
Таящие в себе
Мелодию мечты

Мечты о тех
"мгновеньях чудных"
Что некогда воспел Поэт
О тех что в нашей
жизни трудной
Казалось бы и вовсе нет

Но есть прекрасные мгновенья
Ниспосланные нам судьбой
Они в иное измеренье
Уносят даже в мир иной

Как нужно следовать веленью
Трудясь не покладая рук
Чтоб лишь на краткое
мгновенье

Извлечь
божественный тот звук

И вот он замер
И... растаял
Лишь трепетный
Восторг в груди
Лишь ввысь
Питомцев Ваших стая
Что позади
И - впереди

* * *

Все совершенное,
Прекрасное,
Чему сравненья в мире нет,
Что свято, чисто, честно, ясно,
Мы нарекаем словом "свет".

Свет божества,
Свет вдохновенья,
Свет истины
И свет души.
Свет смысла -
Чудного прозренья,
Нас осеняющий в тиши.

Когда в порыве вдохновенья
Госпожь сказал:
"Да будет свет!" -
Прекрасней этого мгновенья
На свете не было и нет.

Какое все-таки величье,
Величье сердца и ума,
Когда в любом ее обличье
Побеждена бывает тьма!

НАТАЛЬЯ ПОЛТОРАЦКАЯ

С ШИРОКО РАСТЯХНУТОЙ ДУШОЙ

*Наталья Михайловна
Полторацкая -
радиожурналист, человек с
душой, открытой всему
прекрасному: в искусстве,
литературе, в людях. Она
организатор встреч с
творческой интеллигенцией
города. Она любит жизнь и
надеется, что это взаимно.*

* * *

При всей динамичности и как бы "интересности" журналистской жизни, она, мне кажется, как-то лукаво и исподволь разрушает личность самого журналиста. Много светлой озадаченности чужими проблемами и потоком происходящих там и сям событий. Но есть в моей работе и то, что меня поддерживает, нравится и дает надежду. С энтузиазмом поддерживая доступными мне средствами наш местный творческий мир, я увидела проблему - "разобщения близких душ". И возникла идея встреч тех, кто может быть интересен друг другу, не только в моей радиопередаче "Творча вільна", а в прямом общении. Чуть более года назад в выставочном зале "на фоне" разных художественных экспозиций прошло несколько таких встреч. Каждая из них - это особый микромир, своя тема, свои "главные персоны", лидеры. Двери гостиницы открыты для всех, но понятно, что общение возможно лишь при Встрече и - с близкими. На этих встречах я такой же гость, как все, ведь это мне нужно самой. Идея таких единений продолжает меня вдохновлять, хотя я не уверена, что следующая встреча состоится...

И чем больше я общаюсь, тем больше ощущаю симптомы злосчастной болезни - отчуждения. Всех от всех. Не умею общаться, не утруждаю себя не только дружбой, но и разговором. Какое-то всеобщее превращение в потребителя: "А сделайте меня богатым духовно!" Примерно таков их лозунг. "Кого - "их"?,- может с обидой спросить милый криворожский энтузиаст, - неужели и мой?" Этот вопрос задаю я и себе...

* * *

Размежевание культуры и веры длится уже так давно, что теперь есть четкое различие культуры светской от духовно-христианской. Христианская церковь с присущей ей глубокой консервативностью в учении, организации и молитве, не находила и не находит в себе достаточно творческой инициативы и гибкости ради того, чтобы, как и раньше, быть главным авторитетом в вопросах культуры, - примерно так писал в начале века русский философ Иван Ильин.

Частично эта мысль актуальна и сегодня, в конце столетия. Но лишь частично: крах неоязыческой общественной системы, отчужденной от истин христианства, изменил ситуацию. Христианство и культура снова робко сближаются. И недавно в городе произошло событие такого рода.

После образования в 1996 г. Криворожско-Никопольской епархии и появления в нашем городе епископа - Владыки Ефима, духовная жизнь на Криворожье заметно оживилась. Растет количество православных храмовых приходов. И это не только "предложение сверху", это - процесс взаимный, ибо все больше наших сограждан жаждет доброго пастырского слова, совета, стремится услышать слово Божье.

Но еще есть и огромный пласт общественной и культурной жизни, который может происходить при участии и даже по инициативе духовенства.

Владыка Ефим - инициатор интересного начинания. Фестиваль хоровой духовной музыки, уже второй раз прошедший в городе, - его детище. При активной поддержке и участии музыкального училища в его концертном зале и состоялся этот яркий и радостный праздник.

Одиннадцать хоровых и вокальных коллективов епархии - из Никополя, Днепропетровска, Желтых Вод и Кривого Рога, хоры кафедральных соборов и детские коллективы как сельских храмов, так и городских музыкальных школ предстали перед слушателями, заполнившими зал музучилища. Официально - шло исполнение церковных песнопений и произведений на духовную тему, а, говоря языком души, все присутствующие переживали радость редкого в наше время единения. Радость настоящего братства. Лишь в такие минуты, наверное, и можно понять, что одухотворенное искусство не возбуждает страсти, а стремится вдохновить чистой любовью.

Как урок отличия страсти и аффектации от глубокого, а потому внешне сдержанного чувства все восприняли пение трех сельских мальчиков из села Пасунки Пятихатского района. Не ангельские ли это были голоса?..

Хоры на фестивале сменяли друг друга, что ни коллектив - новый репертуар, своеобразная манера и, увы, разные уровни хоровой культуры. Но всех объединяло главное - стремление передать слушателям духовный смысл и красоту Рождественских песнопений.

А хор нашего кафедрального Спасо-Преображенского собора (регент Валерий Кравченко) представил целую композицию на Рождественскую тему. Яркие народные костюмы, сияющая над сценой звезда, прекрасные голоса и вдохновенное исполнение завершили создание атмосферы праздника. И еще один коллектив потряс слушателей - это хор храма Архистратига Михаила, что в Тернах. А регент - Ирина Басюк, да, та самая, из неповторимого "Джаз-хорала" Александра Гебеля. И большая часть состава ныне церковного хора - тот же, звездный, включая Лилию Остапенко. Но, слушая в их исполнении "Хвалите имя Господне", я без сожаления, лишь на миг вспомнила ярчайшее впечатление от "Джаз-хорала" на последних фестивалях "Горизонтов джаза", и особенно прощальный концерт Саши Гебеля. "Хвалите имя Господне!" - с какой внутренней свободой и возвышенным духовным огнем пел новый хор! Хор храма Архистратига Михаила, что в Тернах.

Апофеозом фестиваля было выступление хора Криворожского музучилища под руководством Л.Красильниковой. Когда со сцены зазвучала грандиозная "Над вертепом звезда ясна..." - зал стоя подхватил колядку.

Мне не приходилось слышать более могучий в своем единстве хор.

Завершая фестиваль, взволнованно и радостно Владыка Ефим сказал: "Воистину, сегодня открылись небеса, и Бог присутствовал среди нас, вдохновляя всех своей любовью".

Потом уже все, как единый хор, пели "Многая лета". Этому празднику, этому городу, этому счастливому мигу нашей жизни.

* * *

Яркие характеры, острый сюжет, развязка, потрясшая до глубины души и - красивая музыка. Со всем этим мы встретились во время недавних гастролей в нашем городе Санкт-Петербургского государственного театра "Рок-опера". Россияне привезли к нам четыре спектакля, но, пожалуй, самое яркое впечатление оставила рок-опера Эндрю Ллойда Вебера "Иисус Христос - суперзвезда".

Конечно, это хит рок-культуры. И все возможное о нем, наверное, уже сказано. И относительно свободы трактовки библейской темы, и относительно права современного искусства давать свои ответы на вопросы вечности... Многие называют эту оперу "суперкичем", так оно, наверное, и есть. Но, глядя на публику, которая пришла в театр переживать, уйти от реальности, и, наконец, просто получить удовольствие, я поняла, что спектакли эти нужны. Потому что я видела вокруг себя некую особенную публику. Такой почти нет ни на премьерах местных театров, ни на филармонических концертах. Но эта новая (для меня!) публика мне понравилась. И я подумала, что это - еще один облик нашего города. А на фоне огромного количества музыки, которую мы слушали, рок-опера вполне сохранила свою актуальность и цепкость, как явление современной культуры в самом полном смысле.

И еще несколько реплик. Роль Иисуса и роль Иуды драматургически разработаны неодинаково. Понимая, что эти вещи известные - "положительный герой" везде "грешит" некой статичностью, плоскостной идеальностью - все же ставишь себе вопрос: "Но ведь героем здесь сам Бог!"

Иуда в исполнении Рафика Кашапова привлек значительно больше интереса, был как-то глубже, рельефнее, интереснее, наконец.

Хоть как можно относиться к идее, что Господь наш Иисус Христос - суперзвезда, но Иуда вызывает сочувствие своим мучительным непониманием Учителя.

И все же, безусловно, во время спектакля происходило с нашими душами что-то важное. Что-то такое, что сохраняло нас от измены, ненависти и одиночества.

Рок-опера А.Рыбникова "Юнона и Авось" - еще одна работа, показанная криворожской публике Санкт-Петербургским театром. Это могло быть темой отдельной статьи, но, не считая себя вправе делать это всерьез, я лишь замечу, как житель нашего города, как зритель, всегда идущий в театр с широко распахнутой душой: впечатление после обоих спектаклей близкие, подобные: из полумрака зрительного зала мы увидели неотразимую красоту любви.

* * *

В конце концов, когда встречаются личности, несущие в себе примерно адекватный по уровню и заряду потенциал творчества, непременно что-то редкое и удивительное происходит. И все рады, взволнованны и даже потрясены, включая и самих авторов чуда. Правда, они тут же начинают придумывать что-либо еще небывалое. А мы продолжаем пребывать в том радостном пространстве, которое для нас сотворили эти самые творческие личности.

Елена Шупова и Александр Бельский познакомились недавно. С мэтром как будто ясно. Елена до недавнего времени была известна лишь учащимся музучилища (она - музыковед, и возрождение филармонии, ее жизнь и популярность - заслуга Шуповой). Детищем их встречи сначала была "Арлекинада" ко дню рождения Вивальди. А потом и совместная очень органичная акция: камерный оркестр Юрия Шильмана с "Временами года" и "Арлекинада" театра Бельских.

Позволим себе предположить, что великий маэстро Вивальди принял бы с благосклонностью такой подарок в свой день рождения.

А мы, живущие в этом непростом городе в непростое время, благодарны тем, кто дарит нам такие подарки.

И живем дальше. С надеждой на встречу. С личностью и ее творчеством.

АЛЕКСАНДР
МЕЛЬНИК

ЛЕГЕНДЫ РОДНОГО КРАЯ

Александр Мельник - археолог, реставратор, художник, энтузиаст-любитель. К сожалению, наше время не ценит таких людей, их привязанности и интересы. Что ж, возможно, в иные времена иные люди вспомнят добрым словом собирателя старины, которая - часть нашей истории, нашей культуры, нашего прошлого.

ПЕСИГОЛОВЦЫ

Песиголовцы - люди высокого роста с одним глазом во лбу. Они знают, где закопаны клады, слышат, как говорят травы, знают их целебные свойства.

Один раз попался песиголовцам парубок. Сначала его кормили позарез, а потом взяли себе за повара и лакея. По тому, что сам ел, ему не давали. Тот парубок знал, что если поесть пиццу песиголовцев, будешь все знать. Вот он и начал облизывать тарелки и поедать кусочки пиццы, которые оставались после трапезы. Постепенно начал кое-что понимать. Однажды поехал с песиголовцами в степь, слышит, какая-то трава разговаривает. Он и спрашивает:

- Что это трава говорит?
- А ты разве слышишь? - спрашивает песиголов.
- Слышу.
- А не ел ли ты того, что мы едим?
- Нет, - отвечает парубок. - Иногда тарелки вылизывал.
- "Дело плохо!" - подумал песиголов. Посоветовался с товарищами своими, а затем спрашивает парубка:
- Ты не соскучился по дому?
- Нет, - отвечает парубок, - я уже давно про него забыл.

Он, конечно, соврал. Ему все время хотелось убежать домой.

- Тогда, - говорит песиголовец, - ешь с нами, будешь все знать.

Стал он есть с ними, все узнал и задумал убежать от них. Раз песиголовцы поехали из дома, а он вскочил на коня и - деру. Скакал, скакал, приехал к речке, что течет на границе песиголовцев. Смотрит, а они его уже настигают. Он бросился в речку и вылавыв переплыв. Только выбрался на берег, а песиголовцы уже добежали до воды. А дальше им нельзя: граница. Тогда они кричат ему:

- Ну, Иван, хорош твой знай. Ложись под черныбыль спать, то еще больше будешь знать.

Думал, думал Иван, да и лег спать под черныбылем. Спал долго, а когда проснулся, забыл все, что знал. А песиголовцев и след простыл. Тогда парубок догадался, зачем они ему поведали лечь спать. А прежде он знал всех

СВОИХ ВРАГОВ, И ГДЕ ДЕНЬГИ СПРЯТАНЫ...

ГДЕ КОНЧАЕТСЯ ЗЕМЛЯ

В далекие времена многих людей интересовало, где небо соединится с землей. Многие уходили искать это место, но никто обратно не возвращался.

Один человек, отличавшийся святостью, решил и себе пойти - так хотелось ему узнать, что там и где это место, даже ценой собственной жизни.

Много месяцев шел он и наконец добрал до стени, где ничего нельзя было увидеть из-за густого белого тумана. Долго он еще шел все дальше и дальше сквозь белое море, и, наконец, увидел безграничное пространство, которое было устлано трупами людей. Но это ужасное зрелище не остановило святого человека, он шел все дальше и дальше. И в конце концов увидел, где небо соединится с землей. Когда хотел прикоснуться к небу, то не смог: оно было очень горячим.

А трупы, которые везде лежали - это люди, которые также желали узнать, где это место, но были очень грешны, и Бог не дал им дойти живыми.

ОТКУДА БЕРУТСЯ ГРОМ И МОЛНИЯ

Небо святое потому, что на нем живет Бог, а значит, и все, что есть на небе, тоже святое. Там стоят огромные бочки, полные воды. Когда необходимо, чтобы пошел дождь, святые люди, что живут на небе, переворачивают эти бочки. Они кружат, ударяясь друг о дружку, и порождают гром. А когда случается, что обруч одной из бочек ударяется об обруч другой, то высекается огонь, который зовется молнией. После того, как бочки столкнутся, вода из них начинает проливаться, и это называется дождем.

РАСКРЫТОЕ НЕБО

Было это года три тому (занись 1908г.-А.М.). До нашей хаты пришла незнакомая женщина и попросилась переночевать. Ее пустили. После ужина она рассказала, как ей пришлось увидеть раскрытое небо.

"Было это однажды на Пасху. Я вышла из церкви, когда солнце уже садилось. Посмотрела на солнце и вдруг рядом с ним увидела раскрытое небо. Присмотрелась внимательно и увидела ворота, а по бокам двух ангелов. Видела, как через ворота проходили люди, у которых над головами были будто маленькие солнца. Они через эти ворота входили в рай.

Потом все начало понемногу исчезать. Я перекрестилась и пошла домой.

О ПРОИСХОЖДЕНИИ ЖЕН

На свете еще никого не было из людей, когда Бог создал Адама. Все дал Бог Адаму, но наказал, чтобы тот слушался его. Но Адам не желал быть послушным. Рассердился Бог на Адама и пошел на охоту, захватив двух собак. Погнались собаки за лисицей, но не поймали, а только оторвали ей хвост и принесли Богу.

Бог смотрит на хвост и не знает, что с ним делать. А тогда и говорит:

- Не слушал ты меня, Адам, то послушайшь лисьего хвоста.

И сделал ему жену из этого хвоста.

О ПРОИСХОЖДЕНИИ МЕДВЕДЯ И АНГА

Давно это было, когда еще Бог и святой Петр ходили

по земле. Принесли они во двор к одному человеку, а тот не захотел впускать их к себе в хату. Надел он кожаную, вывернутую наизнанку, шерстью вверх, стал за дверью и хотел испугать Бога. Бог к двери, а человек как заорет! Тогда Бог и говорит:

- Пускай же этот кожаный да прирастет к тебе.

И стал человек медведем.

Один бедный мужик поехал в лес, чтобы срубить приглянувшуюся ель. Когда замахнулся топором, ель заговорила человеческим голосом и сказала:

- Не руби меня, я тебе пригожусь.

Мужик послушался и срубил другую. А спустя некоторое время поехал в лес и все-таки срубил заветную ель. Тут вдруг загремел гром, вспыхнула молния. Упал мужик в страхе на землю и превратился в медведя.

Принесли Бог и святой Петр к хате одной женщины. Мужа ее дома не было, а жена ожидала гостя и побоялась, что пришедшие ей поменяют. Вот и задумала она их испугать. Стала в сенях за дверью и закричала. Бог вошел, а она бросилась на него. Бог и говорит:

- Пускай эта одежда к тебе прирастет.

А женщина была в белой сорочке и черной плахте.

И стала она с тех пор черногузом.

Ходил однажды Бог по земле. Одна большая грешница пришла к Господу и стала каяться, долго и горько плакала. Господь смилостивился, простил ее, а все ее грехи сделал гадами, жабами, гадюками. Повел ей собрать все в мешок и отнести в речку. Так грешница и сделала. Встретилась ей по пути соседка и спрашивает:

- Скажи, что несешь?

А та молчит, как Господь велел.

А любопытная соседка стала следом за грешницей красться, и когда та высыпала из мешка в речку, соседка - туда. Думала, добро какое-то.

Господь разгневался на женское любопытство, да и сделал ее лелекою.

Она до сих пор ест всяких болотных гадов и прыгает на длинных ногах.

ПОЧЕМУ СОВА НЕ ВИДИТ ДНЕМ

Когда-то у птиц не было царя. И условились они: кто выше всех взлетит, тот и будет царем. Сокол взлетел выше всех, а маленькая птичка уселась на нем, и когда он взлетел выше всех, вспорхнула и полетела еще выше. Рассердился сокол и погнался за птичкой, а она опустила и спряталась в дупло. Сокол отправился за другой птицей, чтобы выгнала та негодницу, а сову поставил стеречь. В его отсутствие сову позвала сорока, а птичка и вылетела. Сова вернулась и, ничего не подозревая, продолжала стоять на страже. Прилетел сокол с малой птицей и послал ее осмотреть дупло. Та посмотрела и сказала, что там никого нет. Тогда сокол повывывал сове глаза, оттого она даже днем не видит.

ОТЧЕГО У МЕДВЕДЯ ХВОСТ И УШИ КУЦЫЕ

Когда медведь вел к меду, то тянул его за уши, пока не оторвали. А потом уже, когда он стал есть, уже за хвост отрывали, и оторвали хвост.

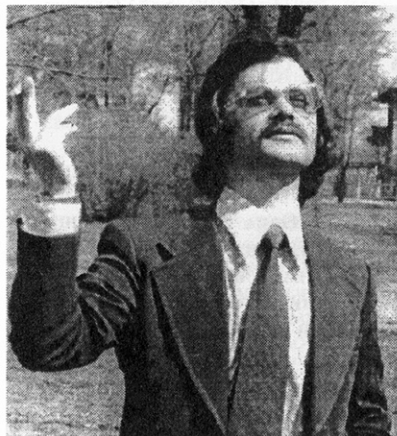
СВЕТЛАНА БРЕУС

"Я К ВАМ ЛЕЧУ ВОСПОМИНАНЬЕМ..."

(Виталий Андреевич Семка)

Мы проводили его в ясный солнечный день прошлого лета. При многолюдном стечении друзей и близких, поклонников и почитателей его таланта состоялась гражданская панихида, церковный обряд отпевания, прощание. Звучала в унисон струнам человеческой боли скорбная музыка его оскропавшего оркестра...

А зелень раннего июня - его любимый цвет! - была ошеломляюще

*живой, бесстрастной
природой играла радуж-
ными красками, морем
цветов. Призывно,
исступленно сияло
солнце, освещая ему
путь...*

*Дорога к солнцу
всегда вымощена
острыми раковинами.
Идут по ней босиком.
И земное сердце сжима-
ется от сострадания:
для него недоступна
истина - "О неизбежном
не скорби!" С
безвременным уходом
друзей смиряет лишь*

мысль, что "первыми Бог призывает лучших".

*"Он перешел земли границы..." Он остался в синеве неба, в
звучках "музыки сфер". Он остался в нашей памяти: пылким
музыкантом, талантливым артистом, радостным человеком,
влюбленным в жизнь. След его "души воспламенной" запечатлелся
отблеском в наших сердцах. Светла наша печаль...*

24 марта 1998 года Виталий Андреевич Семка, заслуженный деятель искусств Украины, главный дирижер оркестра Криворожского театра драмы и музыкальной комедии отметил бы полувековую юбилей. Теперь это назовут "50-летие со дня рождения"! Раньше жесткая и пронцаемая формула...

Для Виталия Семки юбилей этот был бы вдвойне дорог тем, что совпал с 35-летием его творческой деятельности в театре. Он задолго начал готовиться к своему бенефису: собирал "копику" идей, с артистической фантазией выстраивал варианты сценария, продумывал репертуар. У него было что показать!

Его талант был многогранным и удивительно гармоничным - он мастерски владел оркестровым и хоровым делом, играл почти на всех инструментах, хорошо пел, сам сочинял музыку. Такое под силу только редкостно одаренным музыкантам!

Мастер мечтал порадовать публику лучшим, что удалось ему сделать как дирижеру-постановщику музыкальных спектаклей, как композитору. Замыслил даже сольное выступление: подняться из оркестровой ямы на сцену и, отложив дирижерскую палочку, сыграть на всех инструментах бабелящепопурри на собственные темы. Он был первоклассным виртуозом. Жаль, что мы этого не услышим...

Но чествование, конечно же, состоится. В театре готовятся к вечеру его памяти, и, верю, maestro будет незримо участвовать в нем. Здесь его глубоко чтут и любят!

Да и как можно было его не любить?! Он был из славного племени "моцартианцев" - из людей, отличающихся щедрой легкостью

сердечного дара, привлекающих к себе пылким характером, внутренней свободой, остротой ума, всем тем, что называется "человеческой талантливостью".

Виталий был неисправимым романтиком, нежным лириком и неунывающим оптимистом. Ведь зажигает только тот, кто сам горит! В его глазах всегда искрилась чуть ироническая улыбка. Хрупкий, подвижный, эlegantный и обаятельный он жил на "легком дыхании", богебно, общительно. Был бесребренником и пренебрегал презренной пользой, разделяя убеждение, что "творцу преуспевать не надлежит".

Кому-то, вероятно, он казался бесшабашным, беспечным, кому-то виделся "гулякой праздным". Но даже став "главным", "заслуженным", он не носил масок, а обладал эмоциональной отвагой быть искренним, быть самим собой.

Что греха таить - было в нем и донжуанство. Неотразимым очарованием покорила он женщин. Но дай Бог всем, чтобы их любили такие женщины, которые избирали его!

Не лишен он был и донкихотства: имел рыцарское сердце и неистребимую веру в "породу человеческую". В нем жила детски радужная уверенность, что бытие - благо, люди - добры. И он сам проявлял к людям редкую доброжелательность.

Видимо, бурлящая в нем жизнерадостность и привела его в театр музыкальной комедии. Из ощущения жизни как чуда выросло естественное желание творить "свой мир" по законам красоты. В творчестве он был строг и бескомпромиссен, и, прежде всего, это была взыскательность к себе. Он не знал "безработицы души", беззаветно любил и творил музыку, и вторил Пушкинской молитве: "Благослови, ликующая муза..."

Муза - как и женщины - к нему благоволила. Он околдован был театром в "нежном возрасте", и вся жизнь его сложилась как большой "театральный роман". Здесь он нашел друзей, встретил любовь, здесь реализовались его творческие мечты.

...Он давно понял коварство "легкого жанра", ощутил, как непросто достигнуть грандиозной опереточной легкости в самой легкомысленной комедии. Он знал, что музыка начинается там, где звуки воануют, властвуют над душами. А обаяние и прелесть синтетического жанра музыкальной комедии, ее юмор, лирика и героика - могут и должны быть одухотворены мыслями, чувствами, тревогами и радостями жизни, близкой и понятной приходящим в театр людям. По условиям жанра в оперетте нет "глубокой драмы", но зато есть пленительная музыка, поэзия чувств, юмор. Главное, чтобы это все было сделано мастерски. К этому и стремился Виталий Семка, оставаясь верным избранному им веселому жанру.

Последний спектакль, которым дирижировал maestro, была "Марица", проведенная им с тонким стилистическим единством. В спектакле звучал Имре Кальман! Это самое сильное в "Марице". И самое сильное в "моцартианском" мире Виталия Семки. Музыка имела над ним магическую власть. Даже изнурительная болезнь до времени уступала ей. Он еще обдумывал новый замысел музыкального спектакля, но - никто не знает своего часа...

Он нежно любил свой оркестр и "до утраты сил" стремился не покидать его. В своих интервью журналистам Виталий Андреевич никогда не задерживался на своих "тайнах творчества" и вообще на "своей персоне". Он торопился рассказать о своих замечательных музыкантах, говорил о них с гордостью, мог рассказывать бесконечно обо всех и каждом, давая удивительно меткие и точные характеристики и при этом - с неизменной теплотой и благодарностью. Он любил их, они были "одной командой". И если простится мне сравнение с футболом - еще одна его "пламенная страсть", - они все "играли на лидера". Он был для них обожаемый Maestro.

Несомненно, он обладал - как говорят сейчас - харизмой. Сочетание души "мятежной", порой замутненной порывами чувств, и чистой глубиной духовности, подобной артезианскому колодезю, - загадка поэтических натур, притяжение тайны. Его самого влекло ко всему романтическому, что чудесно преображает мир обычных вещей и явлений.

Еще в юности, как-то незаметно для себя, он вошел в мир сказки - его первое композиторское вдохновение вылилось в партитуру музыки к спектаклю "О чем рассказали волшебники". Потом была "Веселый маскарад", песенки из которого распевал на досуге весь театр. Да так, что их расслышали далеко: сказку поставили в Чернигове, Донецке, Севастополе, Челябинске, а в афишах и программах значилось: "Музыка В.А.Семки".

В одном интервью актер театра, заслуженный артист Украины В.Короленко сказал: "Лучше всего, думаю, Виталию удастся музыка к сказкам. Она - сказочная, иного определения и не найду..."

"Быть знаменитым некрасиво..." Они не мечтали об улыбке славы, иначе бы со всем своим наработанным "скарбом" подались в столицы. Но вот то, что звание "заслуженного деятеля искусств" получила только в последнюю "выдачу" - к 60-летию театра в 1994 году - и только благодаря настойчивости неукротимой А.И.Мусатовой, директора театра, - это обидно. Ведь Мастер, который 35 лет посвятил театру, опытный профессионал, за плечами которого сотни сыгранных спектаклей и километры переигранных партитур, как писала газета "Червоний гірник" - "...вызывает чувство восхищения своим подвижничеством".

А дело в том, что у Виталия не было официальной "корочки" о высшем музыкальном образовании. По этому поводу зло сказал когда-то Борис Пастернак:

Не знала бы никто, может статься,
В почете ли Пушкин или нет,
Без докторских их диссертаций,
На все проливающих свет.

Отсутствие "высшего музыкального" не помешало М.Гайнке стать "отцом русской классической музыки", а композиторам "Могучей кучки" прославиться на весь мир в "эпоху самодержавия". Не чтут у нас традиции!

Не всем, конечно, дано родиться музыкантами. Виталию Семке в этом повезло. Свое призвание он угадал сразу. Он был восьмым ребенком в семье, где работал один отец. Едва получив первые уроки на подаренном школой баяне - для родителей это была роскошь - он заявил о себе. "Дев"ятиричнний музикант" - так называлась статья в городской газете с фотографией Виталия. С 13 лет он начал зарабатывать, и была такой драматический случай, о котором он рассказывал со слезами. Когда принес домой свою первую зарплату, полученную в ДК "Радуга" (тогда - "Клуб пиццевиков"), сумма ее превысила заработанное отцом на заводе. Мать, святая душа, не поверила, наказала его, и помчалась к директору клуба. А получив подтверждение в честности сына, вернувшись домой, опустилась перед ним на колени... Она обидела его подозрением, а он, ее младшенький, стал кормильцем семьи.

...Музыкальное училище Виталий заканчивал, так сказать, поэтапно: начинал в Криворожском (тут мы с ним познакомились), а диплом получал в Кировоградском. Поразительный феномен - талант! Студенты знали, что "Семочка" играет что угодно и на чем угодно, а вот преподаватель "общего фортепиано" учила его постанавке руки, премудрости аппликатуры, работе с текстом - "сначала левой, потом правой"... А однажды случайно услышала его, импровизирующего на рояле на темы из кинофильма "Мужчина и женщина", и ахнула! Непросто учить вундеркиндов...

Потом Виталий попал в театр, и консерваторию закончить просто забыла, да и некогда было. Столько кругом интересного открылось, так многому хотелось научиться! И он учился - работал сначала артистом оркестра, концертмейстером, позже - хормейстером. Потом уже сам аранжировал музыку к спектаклям, а там и сочинять свою начал. И, наконец, взял в руку волшебную дирижерскую палочку! Какая консерватория могла бы дать ему такое "высшее образование"?!

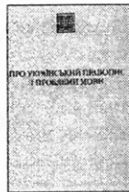
Девять лет - всего девять - возглавлял Виталий Семка театральный оркестр. Как много сделано! Как поднималась "эмоциональная температура" в зале на его спектаклях, сколько театралов, в том числе и я, тогда внештатный театральный критик городской газеты, стали его верными поклониками, как ждали его премьер! И как мало успел он...

У одного современного барда мне запомнилась песня "Уходя - оставьте свет!" Виталий жил под этим девизом. Жил феерично, порывисто, творчески интенсивно - будто боялся не успеть. И при этом он далеко не полностью раскрыл дарованное и приобретенное свое богатство. Росчерком беззаконной кометы начертались геометрия его судьбы, и затаялась светящимся звуком в далеком безмерном пространстве...

Василь АМБРОЗ

РОЗДУМИ НАД НЕПОБАЧЕНИМ ТА НЕПОЧУТИМ

Про український правопис і проблеми мови. Збірник доповідей мовної секції 16-ї Річної Конференції Української Проблематики Урбана-Шампейн, Іллі., -20-25 червня 1997.- Нью-Йорк - Львів, 1997. -236 с.

Журнал "Березіль" за 1995 рік у 9-10 числі опублікував статтю Юрія Шевельова "Про критерії в питаннях українського офіційного правопису".

20-25 червня 1997 року в Іллінойському університеті (США) зібралися дослідники на наукову конференцію, присвячену, як вказано на збірнику доповідей, "70-літтю Всеукраїнської правописної конференції, яка відбулася у Харкові 25 травня-6 червня 1927 р. ..." (с.6). Ближче знайомство зі збірником виказує, на наш погляд, кілька інтересних тенденцій.

По-перше, на загальний рівень доповідей дослідників із України, зізнаємося чесно, як правило, фахово привабливіший, ніж рівень виступів окремих (не всіх!) західних науковців. Наприклад, у доповіді "Проблеми, пов'язані з мовними стандартами в Україні" пані Наталія Пазуник (США) надто спрощено, на наш погляд, і прямолинійно (точніше - антиісторично) висвітлює інтерференцію церковнослов'янської та стародавньої мови; уперше ми довідалися, що християнство до росіян дійшло "на межі ХШ-ХІУ ст." (с.98). Знову читати про відмінності у вимові між українською редакцією церковнослов'янської мови та російською - оскомити очі. Так само не вільна від примітивізму й стаття "Мова перекладної літератури (сторінками "Всесвіту)" Роксолія Зорівчак (Львів), у якій автор, говорячи про "перенесення з англійської (?-В.А.) та російської мов аналітичних конструкцій в українську, пор.: "давайте підемо звідси"..." (с.178), подає лише такі, кальковані з російської, приклади. Англізовані конструкції в українській мові, як ми розуміємо, мали би бути ось такими: лет ми підемо звідси. Далі високоповажна пані Роксолія Зорівчак закликає читача: "розгорнімо навамання будь-який пісенник, і там знайдемо: "Роздуймо, браття, огонь завзяття", "Гей, кріпим, кріпим, серце", "Заспіваймо пісню веселеньку" тощо" (с.178).

Порівняймо: "Розгорнімо навамання котрийсь із пісенників - пересвідчимось у тому: "Роздуймо, браття, вогонь завзяття!..." або: "Гей, кріпим, кріпим, серця"... "Заспіваймо пісню веселеньку"/ А.Содомира. Про деякі прикри морфологічні тенденції в сучасній правописній практиці//Український правопис і наукова термінологія: історія, концепції та реалії сьогодення. Матеріали засідань Мовознавчої комісії та Комісії всесвітньої літератури НТШ у Львові 1994-1995 рр.-Львів, 1996.-с.59/.

Отже, думка в пані Р.Зорівчак - неприховано "второй свежести".

По-друге, згадана на початку наших роздумів стаття Ю.Шевельова передрукована була іншими виданнями за 2 роки щонайменше три рази, породитесь, це дуже висока оцінка.Учасники конференції (принаймні, більша частина), дружно цитуючи та покликаючись на Ю.Шевельова, так само підтримують думку, що кращого спеціаліста з питань українського правопису за Юрія Шевельова - нема. Незрозуміло, чому серед інших учених на конференції не було визначного дослідника, який мешкає в Нью-Йорку, тим більше, що стільки людей приїхало аж із України. Забули запросити?

І, нарешті, останнє: тепер мені зрозуміло, чому свою статтю "Про критерії в питаннях українського офіційного правопису" Ю.Шевельов опублікував саме у харківському "Березолі". На бажання автора стаття була надрукована у пошани Олексі Наумовичеві Синявському і за правописом 1928 року.

У ХІХ столітті Поет писав: "На Україну тепер не поїду..."

Коли ж закінчиться оце тепер?

Любовь КОВАЛЕНКО

Тайна зеркала

(О книге Андрея Дюка "Замок Звездного короля")

Существует ли на самом деле тайна зеркала? Да, существует. И существовала всегда. Это знали и в давние времена. Девушки гадали о суженом, смотря в зеркало. И, представьте, видели его! Именно у зеркала они же спрашивали, кто из них всех краше и милее. Если в доме кто-то умрет, то зеркала и до сих пор занавешивают. Разбить зеркало - очень плохая примета. Жди беды. Не потому ли, что людям и тогда было ведомо: там, за зеркалом, в его таинственной глубине находится загадочная страна. Зазеркалье. И осколки разбитого зеркала - это осколки бомбы, взорвавшей эту страну, это катастрофа, это убитые чужие для нас жизни. И не отомстят ли оставшиеся в живых тому, кто так небрежно повелся с их страной? Жди беды... Нет, зеркало не так просто, как об этом пишут в словарях, мол, отражает все предметы, лицо того, кто смотрит в него и т.п.

Не всегда, не всегда увидишь себя в зеркале - можно увидеть и кого-нибудь другого, совсем незнакомого, необычного. Так случилось с героем волшебной истории, талантливо, захватывающе рассказанной молодым писателем Андреем Дюка "Последнее дело инспектора Пака" в книге "Замок Звездного короля": "Пак... обнаружил зеркало, но вместо своего отражения увидел в нем унылую реку". "Здесь висело большое, во весь рост, старинное зеркало... Инспектор провел ладонью по холодному стеклу, его отражение качнулось, затуманилось и распалось. В зеркале стояла девушка в голубом платье с длинными распущенными каштановыми волосами и протягивала Паку пышную желтую розу".

В зеркало можно войти как в дверь - и очутиться в другом мире: "...Он шагнул в зеркало, оказавшись... в коридоре... над каменными плитами пола которого полз туман нежно-розового цвета".

Случается это и с другими героями волшебных историй книги Андрея Дюка "Замок Звездного короля". Но волшебные ли они? Или это истории иных миров - зазеркальных и звездных, параллельных и миров других измерений, которые соприкасаются - через зеркала и звезды - с земной, привычной нам

жизнью, объявляясь перед нами в причудливых, непонятных или прекрасных образах, манящих нас с собой то призывным взмахом руки зеркальной девушки в голубом, то спустившейся со звезд Принцессой, "в больших голубых глазах которой отражались зеркала и свет далеких звезд".

Принцесса - героиня истории о звездном короле, замок которого находится среди звезд. Это романтическая история на вечную тему - тему любви, верности, красоты и чистоты взаимоотношений между юношей и девушкой. Принцесса светится и сияет, как светится и сияет далекая звезда: "Девушка улыбнулась, ее платье засверкало, словно сотканное из тончайших золотых паутинок... В длинных золотистых волосах гостии белела крохотная луна..." Земной принц Ганс влюбился в девушку с первого взгляда, а она пригласила его на звездный бал, который дает ее отец - Звездный Король - в честь волшебной ночи Рождества: "Ганс увидел огромную ель посреди синевы черного неба. Ее украшали крохотные звезды, на вершине сияла... луна... В мутном желтом свете мелькали танцующие пары, а у самой ели мерцал в виде созвездий трон". Трон звездного короля.

Как нам сейчас не хватает этой романтики, звездных принцесс, синевы неба и, главное, историй о любви, настоящей любви, а не того любовного суррогата, который преподносят сегодняшние многие книги в пестрых, часто пошлых обложках, и не менее пошлые фильмы. И как хорошо, что есть люди, есть, которые сами побывали в этих звездных мирах и нам поведали о них, вселяя в нас надежду. И мы теперь знаем, что, кроме земных королей, есть еще и звездные, есть звездный замок в окружении мириадов звезд, и путь к нему нелегок, как путь к осуществлению любой мечты. Надо долго-долго идти к нему коридорами и коридорами...

Это еще одна загадка, тайна - коридор. И опять-таки словарь сухо поясняет, что коридор, мол, проход, соединяющий отдельные части здания и т.п. Далеко не так. Коридоры - это дороги жизни, и они могут быть короткими и длинными, с переходами, с опасностями, светом и мраком, и с неизбежными тупиками. В них могут быть и пропасти, и завалы, но могут они приводить и в невиданно красивые светлые залы. В коридорах, как и в пути по жизни, можно встретить и прекрасное, и уродливое: "В тусклом свете сделанных под факел светильников длинный коридор с высокими массивными сводами выглядел уютным и мрачным. Инспектору казалось, что кто-то пристально глядит ему в спину, но оглядываться не стал... Лишь перед самым поворотом резко обернулся. Сзади пронзительно вскрикнула женщина, мелькнуло, исчезая в стене, голубое платье, скрывающее очаровательную стройную ножку". "...Инспектор обернулся и увидел группу пожилых мужчин и женщин, одетых в одинаковые серые одежды. Они даже не заметили его, шагая медленно, ступая босыми ногами...". "...Инспектор... всмотрелся и увидел (впереди) стену. "Тупик", - подумал Пак". "...Коридор закончился, и инспектор вошел в огромный, ярко освещенный десятками больших и малых факелов зал..."

Зеркала и коридоры... Кроме них, еще один важный персонаж волшебных историй - Луна. Вечная спутница Земли. Вечная ли? По слухам, дошедшим к

нам из далеких темных веков, иные события происходили тогда, "когда еще Луны на небе не было... Но теперь-то она наша верная подруга - молчаливая, все видящая ночами, то словно сочувствующая, то откровенно осуждающая. Всегда с нами." И, конечно, с героями книги Андрея Дюка "Замок Звездного короля". Излюбленный персонаж всех поэтов - древних и современных. Тем не менее, луна Андрея Дюка совсем иная, он (или его герои?) увидел ее по-новому, нашел для нее новые эпитеты, необычные краски, не похожие на ранее описанные, никем раньше не подмеченные: "Луна за окном подмигнула Гансу и исчезла"; "Бледная, замерзшая луна заглянула в окно, заливая стальным светом большой зал"; "А высоко над головой светила луна, безразмерно большая и мертвая. Ее ровный свет заливал траву на поляне и листву деревьев, меняя зеленый цвет на мертвый, стальной"; "Свет Луны снежными хлопьями ложился на черные скалы"; "Из луны брызнул мутный дождь"; "Ветер подхватил лунные ключья и понес их". Кроме того, есть в историях и лунные стражники, и лунные кони, и лунная дорога: "...А кони несли карету с принцем и принцессой к звездам, почти не касаясь бледной лунной дороги, навстречу воротам между башнями и лунными стражниками с позолоченными копьями, охраняющими величественный Замок Звездного Короля".

Все действующие лица всех волшебных историй Андрея Дюка загадочны, таинственны, но самым загадочным и таинственным оказывается режиссер постановки, режиссер действий - Великое Время. Непостижимое, неодолимое, неразгаданное, всесильное Время, которое само мчится неизвестно откуда и неизвестно куда и властно захватывает нас с собой.

Времени, как персонажу, уделено много внимания в книге "Замок Звездного короля", а отдельно посвящена ему волшебная история с казалась бы прозаическим названием "Чашка кофе". Но за этим прозаизмом - полно поэзии и необычного для нашего восприятия.

Конечно, о времени написано множество фантастических произведений и серьезных научных исследований, предположений и гипотез. Однако к чести молодого автора книги "Замок Звездного короля" следует заметить, что свою историю о Времени Андрей Дюка рассказал (или записал со слов ее героев, живущих в настоящем, прошлом и будущем?), не повторяясь, не наследуя уже известных рассказов, повестей. И даже ввел, вернее, увидел нечто новое в течении Времени - это Призраки Времени (что может послужить прекрасным названием для романа!). Призраки Времени! Они действительно существуют, приходят из прошлого, являются из будущего. А из настоящего времени - этого мига между прошлым и будущим - герои то и дело попадают в другие времена. История "Чашка кофе" читается с интересом, написана она динамично, события чрезвычайно быстро перемещаются то в прошлое, то в будущее, то вновь возвращаются в настоящее. И это так и есть на самом деле, потому что, как известно, все в этом мире тесно связано между собой, в том числе прошлое, настоящее, будущее.

Случается в этой истории даже совершенно невероятное для нашего мира, но, может быть,

обычное для иного: "Соднеру откровенно не нравилось светило, и он взмахнул и провел рукой по небу. Его пальцы скользнули по синеве и наткнулись на горячее солнце. Дик отдернул руку, дую на обожженные пальцы, достал из кармана носовой платок и попытался повернуть солнце вокруг оси... После очередного поворота светящийся диск вывалился вниз и упал у самого носка ботинка штурмана, продолжая ярко светиться..."

И в этой истории тоже есть коридор, но, конечно же, он связан со временем: "...Кто сумеет пройти этот коридор, попадает в огромный зал Времени. Там есть главный маятник...". Летчики прошли этот трудный коридор и увидели: "...Блестел, отражая тусклые огоньки свеч, бледный усталый маятник. Шли часы, шло незаметно время, уходя в бесконечность и все же оставаясь на месте".

Эта волшебная история Андрея Дюка о Времени ("Чашка кофе") заставляет читателя задуматься вообще о сущности Времени, о своем личном времени и, главное, о планетном Времени и Времени вечной Вселенной.

Необходимо отметить поэтичность волшебных историй, составляющих книгу "Замок Звездного короля", яркие художественные образы, которые позволяют видеть написанное пером так, будто это написано кистью и красками: "По-зимнему быстро стемнело, на черное в дырочках небо выползла из-за леса белая от мороза луна. В ее серебряном свете загадочно заблестел снег, расправили уныло опущенные лапы ели, ожил и стал казаться разукрашенным лес"; "А вдалеке, словно спелый апельсин, покачивалось на зеленых волнах солнце"; "Маятник мерно отсчитывал время... даже свечи, оплывшие до половины, не могли расплавить его бледную тоску..."

Читаются волшебные истории Андрея Дюка с большим интересом, даже с замиранием сердца, ожидаешь очередного волшебства: кто выйдет из зеркала? Кого еще увидит герой в зеркале? Кто там вдали мелькает в длинном коридоре? Кто или что ждет героя за поворотом коридора? Как выберется герой из коридорного тупика? И как хорошо было бы полететь вместе с принцем к звездам и покружиться в звездном вальсе на Рождество. И как сладко безоглядно влюбиться в звездную Принцессу...

Но неумолимое Время - главный режиссер! - возвращает всех действующих персонажей на свои места, в свои миры, в свое время. Всесильное Время, однако, бессильно перед мечтой. И мы будем мечтать о жизни в иных мирах, о звездных чудаках-королях и их замках, о прекрасных Принцессах и отважных Принцах, смотреть в небо на хороводы звезд, ценить и беречь дорогое Время и, самое важное, будем знать и помнить, что мы не один здесь. И там.

Вот именно в этом и убеждают нас волшебные и в то же время совсем не волшебные, а вполне возможные, реальные истории молодого талантливого автора книги "Замок Звездного короля" Андрея Дюка

Андрей ДЮКА, "Замок Звездного короля (волшебные истории)", "Библиотечка "САКСАГАНИ", 88 стр., 5" иллюстр., фото.1992г.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:
324101, Україна,
м.Кривий Ріг,
пл.Радянська, 1

ЗАСНОВНИК -
Криворізький міськвиконком

Свідectво про реєстрацію
№ 108 ДП-1994

Заступник редактора
Володимир БУХТІЯРОВ
Відповідальний за випуск
Анатолій Липицький
Коректор .
Тамара Калиновська

*Набір та верстка виконані
на комп'ютерному комплексі
Розробив дизайн номера -
Олег Барабаш*

На першій сторінці
обкладинки колаж з фотоархіву
редакції та фото Є.Склярської
На четвертій - фото В.Гелевчука
та О.Соловйова

.....
Рукописи **НЕ** рецензуються и
объемом, менее 48 машинописных
страниц, **НЕ** возвращаются.
Авторы могут встретиться с главным
редактором в отделе культуры
горисполкома.
Контактный телефон 74.69-38.

Здано до набору 10.01.98р.
Підписано до друку 20.03.98р. Формат
60x84/1/8. Тираж 600 прим. Об'єм
7,5 ум.др.арк. Замовлення №1100
Ціна за домовленістю.

©Альманах «Саксагань»

*Криворізька міська друкарня
324050, м.Кривий Ріг,
пр.Металургів, 28*

КЛИЧЕ МОРЕ
З ТАЙНИКІВ ДУШІ
(Юрій ПРИХОДЬКО)

Іноді Юрія Приходька запитують, чому саме море він малює змалку. Він, котрий зростав у лісовому містечку Острозі, що на Рівненщині. Він, який море вперше побачив у шістнадцять років. Юрій посміхається: запитайте щось полегше. Таке враження, що в нього це вміння на рівні підсвідомості. Може, в попередньому житті він мешкав поблизу моря?

Як би там не було, а ті полотна, які народжуються під пензлем художника, вражають майстерністю виконання. Море... В штиль і шторм, на заході сонця, вночі, ранком... Воно завжди різне, але - як справжнє.

Юрій багато працює. Має вищу художню освіту. До того ж обожає свою справу. Якщо нічого не заважає, малює кожного дня. Звичайно, на полотнах Майстра не тільки море. Є в нього графіка, дуже милі акварелі, на яких сільські краєвиди, портрети, сторінки історії... До речі, історія - це ще одна любов художника.

У Юрія багата бібліотека, він захоплюється поезіями Пушкіна, обожає Висоцького, який, до речі, теж Пушкіна любив. Звичайно ж цікавиться історією мистецтва.

У Майстра чимало здібностей: він має хорошу пам'ять, що для художника дуже важливо. Він щира, доброзичлива людина. Маленький онук - дідова втіха. Якось каже: "Діду, ти художник?" - "Так, Андрійку". - "Значить, ти худуєш?". Сам теж намагається "худувати", і в нього "прокльовуються" здібності.

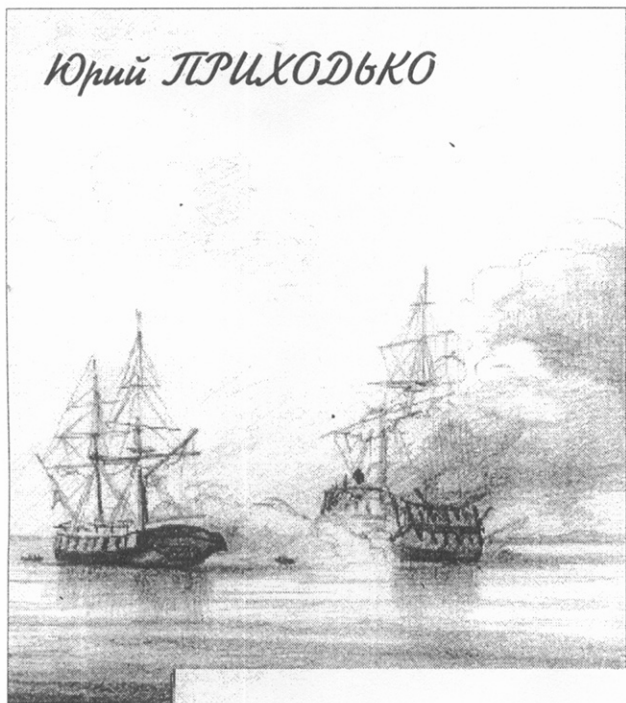
Вся двокімнатна квартира Приходьків - як велика майстерня. Картини - скрізь, навіть в два-три шари. Важко малювати в таких умовах, адже Юрій творить великі полотна... Та й жити в "майстерні" теж не мед. Добре, що не всі роботи вдома, на них великий попит. Колись Санкт-Петербурзька компанія "Російське відео" закупила відразу п'ятнадцять картин. Приходька цінують у Кривому Розі, в Києві. Його картини виставлялися у Франції, США, Канаді, Швейцарії, Люксембурзі. Багато їх зараз у приватних колекціях... Це - добрий стимул.

В наш складний час у художника великі плани. Мріє про власний будиночок з просторною майстернею, про хороший каталог своїх праць...

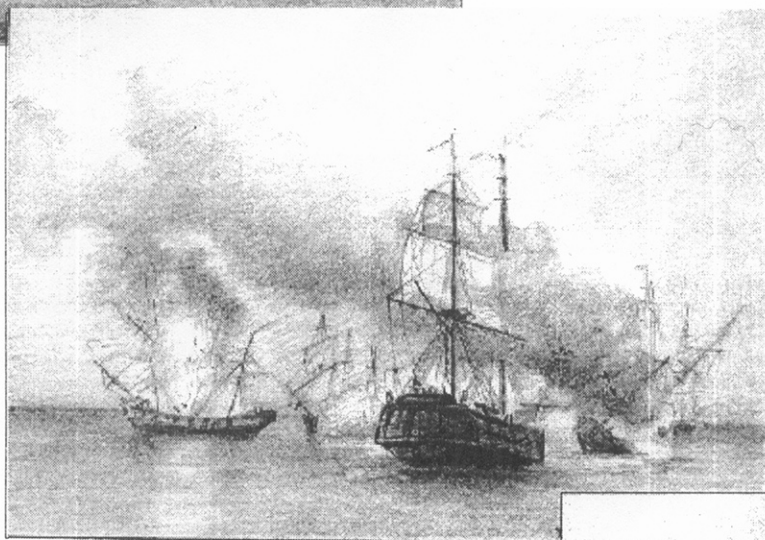
Хай все це здійсниться. Бо художник Юрій Приходько вартий того.

НАТАЛІЯ ШОПЯК

Юрий ПРИХОДЬКО

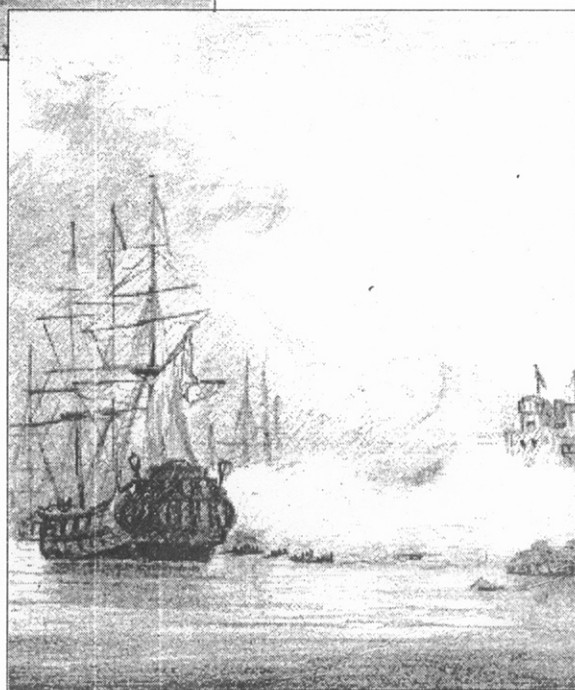

Галерея "Саксагани"

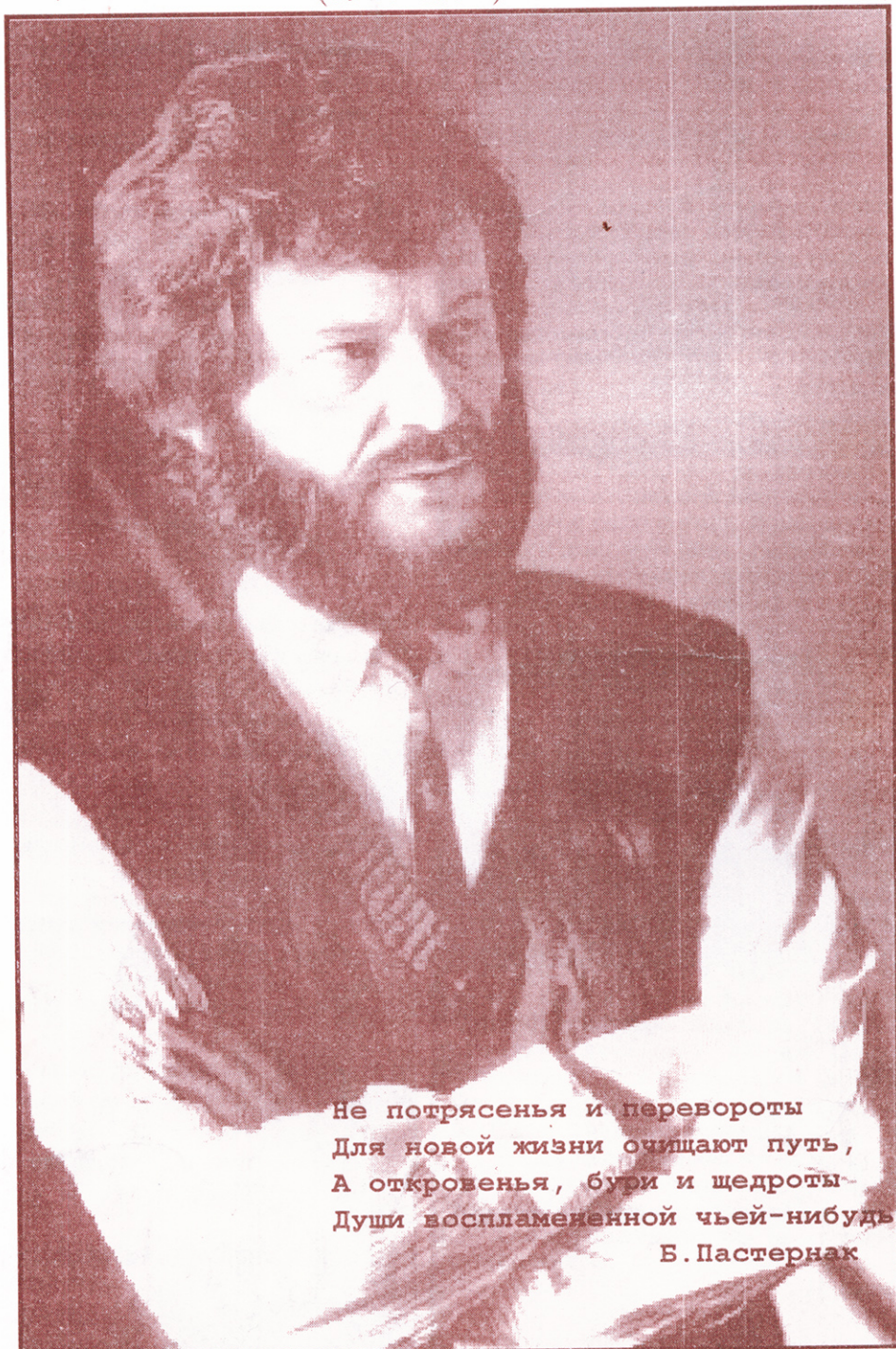

Морской бой

Осада острова Корфу

Виталий Андреевич Семка
(1948-1997)

Не потрясения и перевороты
Для новой жизни очищают путь,
А откровенья, бури и щедроты
Души воспламененной чьей-нибудь.
Б. Пастернак

"Он служил искусству вдохновенно, без снижения на
"провинциальность", на неискренность публики ..." (стр.57)